

AYLAK'sızlar

Edebiyat ve Kùltür Dergisi

2024
27. SAYI

AFİFE JALE

MUHSİN ERTUĞRUL - HALDUN DORMEN - AYŞEGÜL ÇELİK - DİKMEN GÜRÜN - SELİM İLERİ - ALPASLAN AYAZ - ONUR DOĞAN - ÖZDEN ATASAGUN ÇELİK - İLAYDA BUSE UYAR
SERDAR BİLİŞ - TİLBE SARAN - SEVİL KÖYBAŞI - LEYAN SENAY - BİNNUR ŞERBETÇİOĞLU - SELİN CANKI CEYLAN - ERDEM BELİĞ ZAMAN - PINAR GÜNTÜRKÜN
TUBA ZEHRA SAĞLAM - ÖZGE ARSLAN - GÜLİN EREN SAYGIN - SU KARATAŞ - PINAR SARI COŞKUN - METİN BİRCAN - MÜGE SERT - MİRAY KOTİL - SEÇİL ERGİNLER - ECE BAĞCI
GÜL ÖZDEMİR - HAZAL ALICIGÜZEL - NUSRET KOSOVA - RABİA KARABACAK - ARMAĞAN CAN - PETEK KIRBOĞA & MUHARREM UĞURLU - ESRA KARATAŞ - BARAN EREN
ÖMER CAN KAPLAN - AYDIN AKYÜZ - BİNNAZ DENİZ YILDIZ - AYŞEGÜL GÜMRAH TUNCEL - DAMLA ADAM - MURAT ÖZTÜRK - OKAN ÖCAL - ELİF NUR ÖZTEKİN
EROL AHMET TURHAN - HATİCE MÜLAZIMOĞLU - BORA ONAY - ÖZBEYEN ATALAY - SEVDA DENİZ ANIL - KADİR NAKİPLER - GAMZE BOZKURT - SOĞAND SEDİGHİ - SEMİH KAYA
MUSTAFA İYİDOĞAN - BARIŞ YÜCEL - BERRİN BAYRAKTAR - SEVİL ERDAL - ESAT BİNGÖL - ERDAL EREN ÇAPAR - BURCU GÜNDÜZ

AYLAK'sızlar

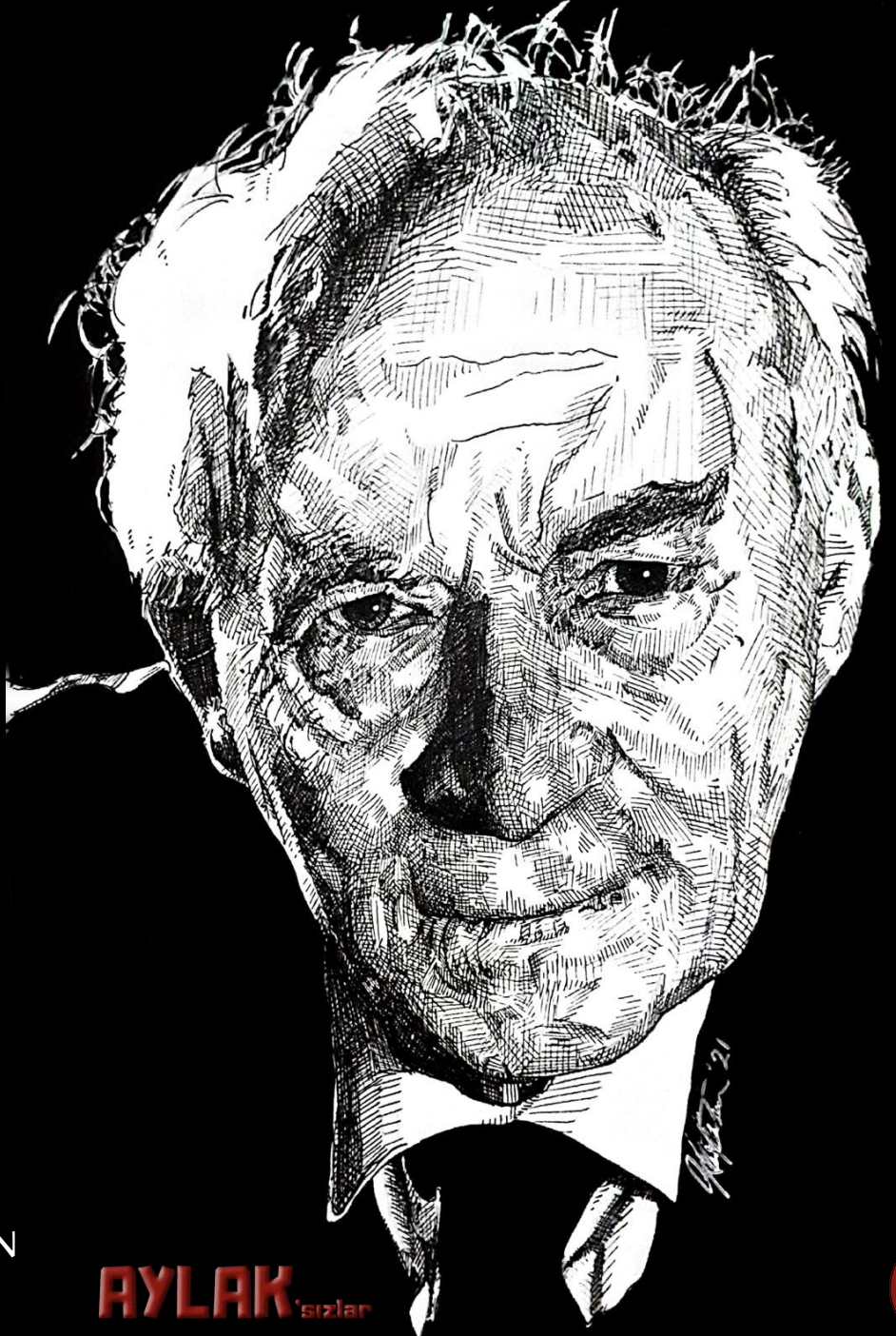

"Beni unutmuşlar, sahneye çıktığım zaman alımdan öpen muharrir, beni teşvik eden büyük adamlar, hayranlarım, seyircilerim, arkadaşlarım, hepsi beni unuttular. Ne çabuk... Kapımı çalan, hatırlımı soran bir insan yok... Hepsi, hepsi unutmuşlar."

AFİFE (Jale)

(İstanbul, 1902 - İstanbul, 24 Temmuz 1941)

Oyuncu. Sahneye çıkan ilk Müslüman kadındır. Darülbedayi'nin açtığı oyunculuk giriş sınavlarını kazanarak, 10 Kasım 1918'de beş lira aylıkla "mülazım artist" (stajyer oyuncu) kadrosuyla Darülbedayi'ye alınmıştır. İlk kez 3 Nisan 1919'da "Hüseyin Suat'ın Yamalar" adlı oyununda Emel rolünde Jale takma adıyla Kadıköy'deki Apollon Tiyatrosu'nda sahneye çıkmıştır. 30 Kasım 1919'da Reşat Rıdvan'ın Türkçe'ye çevirdiği "Tatlı Sir" adlı oyunda oynarken, tiyatroyu polis basmış, sanatçı arka bahçeden kaçırılmıştır. Daha sonra "Odalık"ta oynarken polis tiyatroyu sarmış, Afife yeniden kaçırılmıştır. Dahiliye Nezareti'nin 1921'de çıkardığı bir genelgeyle, Müslüman Türk kadınının sahneye çıkması yasaklanınca, Afife Darülbedayi'den ayrılmak zorunda kalmış ve bir süre Burhanettin (Tepsi), sonra da Fikret Şâdi (Karagözoğlu) topluluğuyla Anadolu turnesine çıkmıştır. Yaşadığı ruhsal gerilimler nedeniyle uyuşturuculara sığınmış ve bu da onu yavaş yavaş eriterek genç yaşta ölümüne neden olmuştur.

ÇİZİM: EROL AHMET TURHAN

AYLAK'sızlar

Afife (1920)

Harb-i Umumi, ardında büyük bir yıkım bıraktı. Osmanlı İmparatorluğu çöküyordu. Ülke kâğıt üstünde paylaşılmış, yönetim işbirlikçilere kalmıştı. Kukla hükümetin yaydığı din ve vicdan sömürüsü, kötü bir hastalık gibi büyüyordu. Tevfik Fikret'in mezarının saldırıya uğradığı, bağnazlığın vücut bulup sokaklarda gezdiği zamandı...

Halit Fahri, bir kıyı kahvesinde oturmuş denize bakıyordu. Elinde 30 Kasım 1918'in Temaşa dergisi vardı. Genç adam, sayfayı çevirip başa döndü, kısa haberi yeniden okudu:

Türk kızlarından beş-on kadarı, Darülbedayi'ye girdi. Her biri, şehrimizin itibarlı ailelerine mensup bu hanım kızlardan çalışkan ve ciddi olmalarını bekleriz. Türk temaşa hayatının bütün ümitlerini kendileri teşkil ediyorlar.

Halit Fahri, bakışını denize çevirdi. Savaş boyunca her yaştan erkekler askere alınırken Belediye'nin temizlik işlerinden dükkânlara, postanelere kadar bütün boşlukları kadınlar doldurmuştu. Birkaç yıl sonra kadınlar artık her yerdeydi. Aydın ailelerde kadın erkek karışık sohbetler başlamıştı fakat bunlar kalıcı bir özgürlüğe dönüşmüyordu. Darülbedayi'ye alınan kız öğrenciler de hemen ortalığın karışmasına sebep oldu. İdare Heyeti üyesi Savni Rıza Bey, bir açıklama yapmak zorunda kaldı. "Kızlarımız dersleri takip ediyor, fakat yarın bu dersleri sahnede tatbik etmek sırası geldiğinde yalnız hanımlara verilen müsarelere inhisar ettireceğiz," diyen Savni Bey, Türk kızları sahnede erkekler karşısında oynayacak değil, gericilik taraftarları telaş etmesin, demeye getiriyordu.

Zaten sahne, Türk kızlarına hiçbir vakit serbest olmamıştı. 1890'da Amelia adıyla sahneye çıkan Kadriye Hanım, kimliği bilinmediği için hem kanto hem oyunla sahnelerde boy göstermiş; gerçek ortaya çıkınca Ankara'ya kaçıp Abidin Paşa'nın himayesine girmek zorunda kalmıştı. Anadolu'da böyle başka kızlar da vardı fakat 1918'de Darülbedayi'ye giren kızların durumu o kadar aleniydi ki, saklanacakları bir yer yoktu. Bunlardan ikisi, Refika ve Afife hemen kendilerini

gösterdi. İki ay içinde Refika altı lira aylıkla suflör yardımcılığına, **Afife ise beş lira aylıkla stajyer oyuncu kadrosuna alındı. Genç kız henüz 15 yaşındaydı, ezber yapıyor, provalarda çalışıyor fakat sahneye adım atmasına izin verilmiyordu. Oysa suflörlük yapan Refika, göze görünmediği için hep sahnede idi.** İstanbul sokaklarının pırlıtlısının döküldüğü yıllardı. Savaş değdiği her şeyi parçalayıp atmıştı. Aileler bölünüyor, şehirler boşalıyor, azınlıklar ülkeyi terk ediyordu. Bunların arasında oyuncular da vardı. Darülbedayi feci suretle kan kaybediyordu. En önemli oyuncularından Eliza Binemeciyan'ın aniden kadrodan ayrılıp Paris'e gitmesi, başlarına gelen son felaket oldu. Haber, Darülbedayi'ye bomba gibi düştü. Kınar Hanım, Roza ve Zabel gibi aktristler işbaşındaydı fakat yaş veya görünüş olarak Eliza'nın boşluğunu doldurmaları mümkün değildi. Onun gidişiyle bilhassa ince komedileri, hissî piyesleri temsil imkânı ortadan kalkıyordu. Tek çare Türk kızlarından birini sahneye çıkarmaktı; fakat bu fevkalade cüretli, cesur adım nasıl atılacaktı? Darülbedayi yönetimi, derhal toplandı. Kızların içinde Afife, hepsinden yetenekliydi. Üstelik Eliza'nın oynadığı rolle imtihanı kazanmış, sahneye çıkmadığı halde maaşlı artistler kadrosuna girmeyi başarmıştı. Darülbedayi'nin tek ümidi olan Afife, seyirci karşısına çıkmak için yanıp tutuşuyordu. Yönetim, Afife'nin sahneye çıkacağı oyun olarak Hüseyin Suad'ın Yamalar piyesini seçti. Toplantı dağılırken herkes kaygılıydı. Kimse aklına kötü şeyler getirmek istemiyordu ama yaşananlar da ortaydı. Mesela Kütahya'da bir komedi oyunundan sonra fetva çıkarılmış, "Başrolde oynayan Hristiyan bir hanım, ailede kadının görevleri üstüne alaylı sözler etmiş, şeriatı hiçe saymıştır. Sahnede maskaralık eden bu hanım ve seyircilerin şiddetle azarlanması icap eder. İsteyerek alkışlayan Müslümanların da nikâhlarını yenilemeleri gerekir," denilmişti. Bağnazlık ve öfke İstanbul'da da büyüyordu. Ermenilerle Türkler, Fransızlarla Almanlar, Müslümanlarla Yahudiler, Kadıköy'ünde oturanlarla karşıda oturanlar arasında karmakarışık bir gerginlik hâkimdi. Sokak kavgalarının biri bitmeden öbürü başlıyordu.

Afife, işte böyle bir zamanda, Kadıköy Kışlık Apollon Tiyatrosu'nda sahneye ilk adımını attı. İlanda ismi Jale olarak değiştirilmiş, Türk ve Müslüman olduğu gizlenmişti. Fakat sahnede onu saklamak mümkün değildi. Hareketleri abartısız, dili tertemizdi. Mavi bir elbise ve beyaz iskarpinlerle Emel rolünü oynayan Afife'nin oyunculuğu Eliza'dan aşağı kalmıyordu. Genç kız o kadar kendinden geçmişti ki, bir ağlama sahnesinde kendini tutamadı ve hıçkırıklara boğuldu. Seyirci Jale'nin sahiçiliğı karşısında şaşkına döndü, avuçları çatlayana kadar alkışladılar onu. Oyun bittiğinde Darülbedayi'nin yarısı, perde arkasında bekliyordu. Hüseyin Suat, "Bizim sahnemize bir sanat fedaisi lazımdı, sen işte o fedaisin," diyerek alnından öptü. Afife, Hüseyin Suat'ın ellerine sarıldı, yüzü alev alevdi. "Hayatımda mutlu olduğum ilk gün," dedi, "ilk kez gerçekten mutluyum!"

Seyirciyi mest eden Jale hakkında her kafadan bir ses çıkmaya başladı. "Bu vakte kadar neredeydi?" diyorlardı, kimse daha önce Jale'den bahsedildiğini duymamıştı. Söylentiler aldı yürüdü, nihayet onun aslında bir Türk kızı olduğu kulaktan kulağı yayılmaya başladı. Birkaç hafta sonra Tatlı Sır piyesi perde açarken seyirci sahnedekinin bir Türk kızı olduğunu biliyordu artık. Beklenenin çok üstünde bir kalabalık erkenden tiyatroyu doldurmuştu. Öğretmenliğe İstanbul'da devam eden Reşat Nuri, Halit Fahri'yle dost olmuştu. İkiisi locada ayakta, arkadaşları Celal Sahir'i görmeye çalışıyorlardı. "Şairler hep gecikir," diye homurdandı Halit. Locaya birkaç kişi girince Reşat Nuri'nin de canı sıkıldı, "Kalabalık artıyor," dedi. "Oturmazsak

ayakta kalacağız." Gerçekten de tiyatrodan adım atacak yer kalmamıştı. Az sonra oyun başladı, herkes suspus oldu. Afife'nin pürüzsüz telaffuzunu duymak için salon nefesini tutmuştu. Halit Fahri, bir ara Reşat'ın gözlerinin yaşardığını fark etti. "Sahnede Türk kadınının konuşması... Ne güzel ses, ne güzel dil... Unutulmayacak gece!" diye mırıldanıyordu Reşat Nuri. İlk perde hiçbir sorun çıkmadan kapanınca rahat bir soluk alıp sigaralarını tellendirmek üzere locadan çıktılar. Fakat, iki polisin arka kapıdan girip sahneye yöneldiğini görünce ikisinde de şafak attı. "Aman!" dedi Reşat Nuri, "Polis gelmiş! Mesele çıkıyor!" Hemen kulise koştular. Bir komiser, Hüseyin Suad'a, sahneye çıkan Türk kızının oyuna devam edemeyeceğini, ederse tevkife mecbur olduğunu söylüyordu. Hüseyin Suad, "Şayet bu hanımın oyunculuk etmesini engelleyen bir yasa varsa yarın hemen uygulanabilir ama görüyorsunuz şu anda piyes devam ediyor" dedi. Komiser laf dinlemiyordu, "Perde açılmayacak, o kız sahneye çıkmayacak!" diye bağırdıktan sonra Afife'yi bulmak üzere içeri yöneldi. Diğerleri de peşine takıldılar ve bir patırtıyla cümbür cemaat, Afife'nin odasına girildi. Afife, gayet soğukkanlıydı. "Hiçbir şey yapamazsınız. Dışarısı seyirci dolu, birazdan sahneye çıkacağım," deyince Komiser, "Çıkarsan, saçlarından tutar seni karakola kadar sürüklerim!" diye bağırdı. Afife'nin altta kalmaya niyeti yoktu, "Ben de camı kırar sokağı atlarım!" dedi. "Sonra gene gelir sahneye çıkarım!" Halit ve Reşat bakıştılar. Felaket bir bulut gibi başlarında dönüyordu.

Kuliste bağışmalar sürerken seyirci çoktan salondaki yerini almıştı. Perde açılmayınca ışıklamaya başladılar. Az sonra ayak patırtıları ve bağışlar o kadar yükseldi ki, Darülbedayi yöneticileriyle polisler sahne arkasında birbirlerini duyamaz oldular. Seyirciyi yatıştırmak öncelikli iş haline gelmişti. "Halka ne söylenecek?" diye hepsi birbirine baktı. Hüseyin Suad, perdeyi aralayıp seyircinin karşısına çıktı. Jale'nin birdenbire hastalandığını söyledi ve özür diledi, maalesef piyes devam edemeyecekti... Seyirci buna inanmadı. Öyle bir uğultuyla cevap verdiler ki, Hüseyin Suad, perde arkasına kaçtı. Komiser kollarını kavuşturmuş emrinin uygulanmasını bekliyordu. İkinci bir gayretle Galip Arcan sahneye çıktı. Jale'nin hastalığının yanı sıra, açıklanamaz bir teknik arıza yüzünden oyuna devam etme ihtimalinin kalmadığını söyleyerek bir daha özür diledi ama seyirci onu da dinlemedi. Giderek öncekinden daha kuvvetli bir şekilde tempo tutuyor, ortalığı inletiyorlardı.

Kadıköy'ün coşkun gençleri, yumruklarını sıkmış haykırıyorlardı. Locadan, şişman ve yaşlıca bir adam ayağa kalkıp, "Ne rezalet efendim! Kim, bu oyuna, nasıl mâni olacakmış bakayım?" diye bağırdı. Perde arkasından bu sözleri duyan Komiser, salona adamlarını gönderdi. Polisler şişman adamı bağırta bağırta locadan alıp götürdüler. Hüseyin Suad, çaresizlik içinde kıvranıyordu. Yanında dikilen Halit Fahri'ye döndü, "Yahu birader," dedi, "sen de bir şey yapsana! Hiç değilse çık, bir lakırdı da sen söyle!" Halit Fahri, az önce Galip Arcan'ın kaçarcasına indiği sahneye baktı. Perde ve binanın duvarları uzayıp kısıyor, seyircilerin bağırtıları kulaklarında yankılanıyordu. İşin aslı Halit Fahri, tiyatroya gelmeden önce birkaç bira yuvarlamıştı ve bütün bunlar olana kadar da keyfi ziyadesiyle yerindeydi. Fakat derdini anlatıp sahnenin uzayıp kısaldığını söyleyemeden, Hüseyin Suad, onu sırtından sahneye itiverdi. Halit Fahri, perdenin önünde, köpüren kalabalığın karşısında buldu kendini. **Ön sıralardan haykırırlar yükseliyordu: "Efendi bu ne rezalet!" "Perde niye açılmıyor?" "Nerede kız? Niçin çıkmıyor?"**

Halit, seyircilere baktı, dönüp perdeye baktı, aklını toplayamıyordu. Birdenbire, "Çıkamaz efendim!" diye bir çığlık kopardı. Belki o koca salonun susup kaldığı ilk andı bu. Genç adam sansürü falan unutmuş, haykırıyordu: "Bu gece de çıkamaz, haftaya da... Bekleyelim, Türk kadınının sahneye serbestçe çıkacağı inkılabı!"

Bu son sözler havada bir an asılı kaldı, sonra seyirciler bir ağızdan: "Çıkacak-Çıkacak!" diye tempo tutarak bağırmaya başladılar. Halit Fahri fener ışığındaki tavşan gibi olduğu yerde kalmıştı. Perde arkasından uzanan bir el, onu bir kukla gibi çekip içeri aldı. Hüseyin Suad'dı bu, "Gir içeriye, Allah müstahakını versin! Hepimizi tevkif ettireceksin!" diye bağıırıyordu. "Tevkif" kelimesi Halit Fahri'nin aklını başına getirdi. Korkuyla Hüseyin Suad'a baktı. Fakat tek kelime edemeden tiyatronun bütün ışıkları söndü, her yer karanlığa gömüldü.

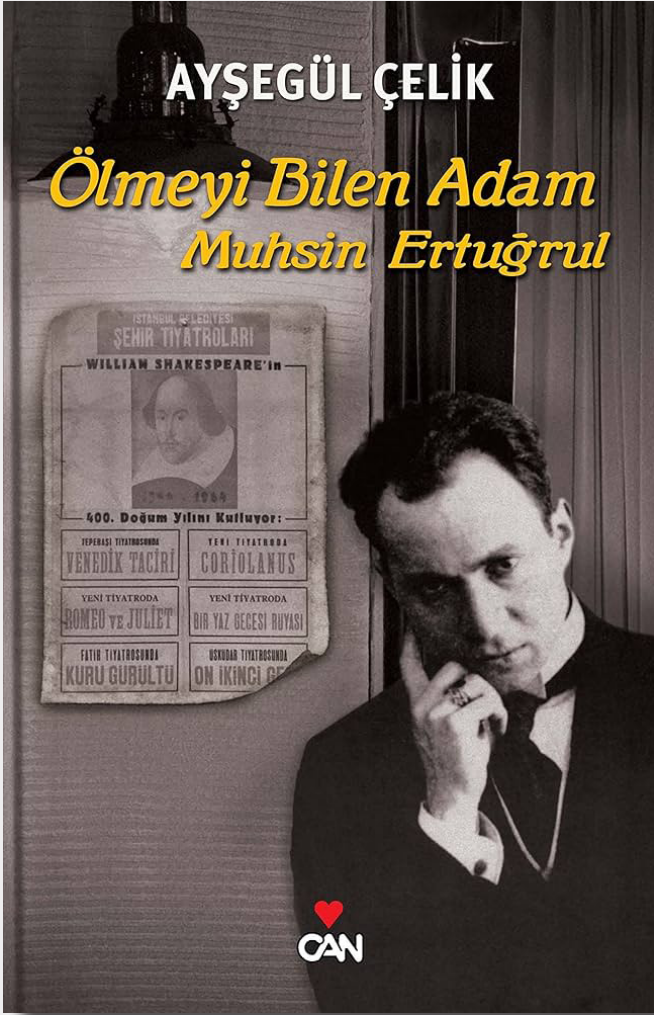
Tiyatronun kiracısı Siroçkin'in marifetiydi bu. O ışıkları kapatırken karısı da Afife'yi sahne altındaki merdivenden indirmiş kaçırıyordu. Bahçe kapısından dışarı çıktılar; Afife, apar topar tiyatrodan uzaklaştırıldı.

Halit Fahri'yi karanlıkta el yordamıyla bulan Reşat Nuri oldu, "Tek kelime daha etme! Yürü, çıkalım

şuradan!" diye homurdandı. İkisi seyircilere, koltuklara çarpa çarpa kendilerini dışarı attılar. Seyirciler tiyatrodan çıkmış fakat kapının önünde toplanmışlardı, "Afife'yi bekliyoruz," diyorlardı. "Polis tevkif etmişse kurtaracağız!" Genç kızın çoktan tiyatrodan kaçırıldığı haberi gelince gençler biraz sakinleşti, kalabalık birer ikişer dağıldı.

Halit ve Reşat da yokuş aşağı yola koyuldular. Fakat içleri rahat etmiyordu. Polisi giderken görmedikleri için tutuklanan var mı, yok mu anlayamamışlardı. Gidip karakolu uzaktan gözetlemeye karar verdiler. Karakolda birkaç polis ile sırtı pencereye dönük bir adamdan başkasını göremeyince rahatladılar. Reşat Nuri, gece göğünde parlayan tepsi gibi dolunayı gösterdi: "Bu kadar heyecandan sonra biraz şairane sükuna ihtiyacımız var. Haydi, gidip rıhtımdan mehtabı seyredelim."

Aslında karakolda gördükleri pencereye sırtı dönük oturan adam, arkadaşları Celal Sahir'den başkası değildi. Polis onu ihtilal çağrısı yapan Halit Fahri zannederek tutuklamıştı ve Reşat ile Halit rıhtımda mehtap seyrederken Celal Sahir ter içinde, ifade veriyordu. Ancak ertesi gün Darülbedayi'ye telefon etmesine izin verdiler. Darülbedayi, ada karanfillerini de alıp Beyoğlu'na, İngiliz Sefarethanesi'nin yanındaki Hamalbaşı Yokuşu'na taşınmıştı. Büyük müdüriyet odasında çalan telefonu Hüseyin Suad açtı, Celal Sahir, ağlamaklı bir sesle, "Karakolda mevkufum," diyordu. "Sahne, halka, 'İnkılabı bekleyelim,' dedim diye beni yakaladılar. Ben sahneye falan çıkmadım, kimseye inkılap demedim! Allah aşkına bu karışıklığı düzeltin de beni buradan kurtarın!" Hüseyin Suad'ın yüzü bembeyaz oldu, hemen karakola yollandı. Ama Celal Sahir'i akşama kadar bırakmadılar. Zavallı Celal Sahir, perişan halde Darülbedayi'ye gelip olanları anlattı. "Işıklar kararınca ne yapacağımı, ileriye mi geriye mi adım atacağımı şaşırmıştım. Derken suratıma bir el fenerinin ışığını tuttular. Bir komiserle bir polis karşıma dikildi. **Komiser, 'Hah!' dedi, 'İşte bu adam!' Sonra yanındaki polise, 'Al bu efendiyi götür. Ben de geliyorum,'** deyince polis kolumu tuttu, yürüdük. **Bir de yolda çenesi düştü adamın! 'Ben sizi çok eskiden tanırım beyefendi. Ta, mektep sıralarından... Çünkü siz benim edebiyat hocamsınız,' demez mi! Fena halde tepem attı, 'Teessüf ederim!' demişim. 'Senin gibi mi talebe yetiştirdim? Bak, beni karakola götürüyorsun! Polis çocuk ezildi, büzüldü. 'Ne yapayım efendim, emir kuluyum. Fakat inanın, sizin şiirinize hayranımdır.**

Hatta Beyaz Gölgele’i talebeliğimden beri ezbere bilirim. İzin verirseniz ezberden okuyayım,’ dedi. Ya sabır çektim içimden. Çocukcağz kolumu bıraktı, karşıma geçip dimdik durdu, elini kolunu sallaya sallaya okumaya başladı:

*Sahir benimle gel, gecenin hali pek güzel
Çamlıkta nefti gölgelerin rakı pek şiir;
Bak kollarım nasıl mütehalik, küşadedir,
Gel aşkımızla mezcedelim şi’ri, haydi gel!*

Oğlan, işte böyle, ‘Sahir, benimle gel,’ diye diye beni karakola götürdü!”

Türk kadınının sahneye çıkması İstanbul’da bütün taşları yerinden oynatmıştı. Kadıköy Merkez Memuru, “O dinsiz imansız kızı muhakkak tevkif edeceğim! Adab-ı İslamiyeye mugayir hareket etmeyi göstereceğim!” diye bağıırıyordu. Afife, Üsküdar’da akrabalarının yanına saklanmıştı. Darülbedayi’nin bu işle meşgul olduğu, meselenin halledileceği bildirildi, gizlenmeye devam etmesi sıkı sıkı tembihlendi. Fakat bir gün sonra vapur iskelesinde yakalandı Afife, karakola götürüldü. Merkez Memuru, günlerdir aradığı kızı karşısında görünce açtı ağzını, yumdu gözünü.

Afife de lafin altında kalmayınca olanlar oldu. Zabıtlar dolduruldu, tutanaklar tutuldu, genç kız tevkif edilerek İstanbul Polis Müdüriyeti’ne gönderildi. Tevkif haberi, Darülbedayi’yi karıştırdı. Ahmed Refet Muvahhit, Behzat Butak, Onnik Binemeciyan gibi aktörler hep birlikte polis müdüriyetine giderken, nüfuzlu bir yazar olan Refik Halid de telefona sarıldı. Aktörler karakolda “Arnavut” lakaplı polis müdürü Tahsin Bey’e başvurdular. Kırmızı fesli, tertemiz ütülü redingotlu, sarı pos bıyıklı Tahsin Bey, Damat Ferid Paşa’nın polis müdürüydü. **Tiyatrocuları görünce onlardan önce lafa başladı: “Türk kadınının sahneye çıkması lazımdır! Mücadeleye devam edin!”** Aktörler şaşkın şaşkın birbirlerine baktılar. Refik Halid’in kopardığı vaveylanın da çok etkisi oldu; hem Afife’nin serbest bırakılması hem de Beyoğlu tarafında kalmak şartıyla sahneye çıkması için izin koparmayı başardılar.

Genç kızın bunca eziyetle başlayan oyunculuk hayatı uzun sürmedi. Gişe hasılatı kötüye giden Darülbedayi’de Eliza Binemeciyan’ın İstanbul’a çağırılmasına karar verildi. Ramazan’a üç gün kala gelen Eliza, kendisi yokken olanlardan, Afife’nin başarısının tekrar tekrar anlatılmasından hiç hoşlanmadı. “Bu küçük yeniyetme,” diyordu, “ne çabuk bir şey olmuş!”

1921 Şubat’ı biterken İstanbul Belediye Başkanlığı’ndan Darülbedayi’ye bir yazı geldi. Yazıda Müslüman kadınların sahneye çıkarılması kesin bir dille men ediliyordu. Yönetim Kurulu acil olarak toplandı, tartışmaların ardından bu emre uygun hareket edileceğine dair bir mektupla Belediye’ye cevap verilmesi kararlaştırıldı. Fakat daha bir hafta geçmeden Belediye Başkanlığı’ndan bir yazı daha geldi. Bu kez, doğrudan doğruya isim veriliyor, Afife Hanım’ın temsil heyetinden çıkarılması emrediliyordu.

Bunların altında Eliza Binemeciyan’ın olduğuna, Afife’yi sahneden uzaklaştırmak için her şeyi yaptığına dair söylentiler İstanbul’u tutmuştu. Afife, Darülbedayi’den ayrıldı, Burhaneddin Kumpanyası’na girdi ve Anadolu turnelerine katıldı. Bu turneler sırasında Seniye, Huriye, Hikmet, Ruhut Mebrure ve Leman adlı Türk kızlarının sahneye çıkmasına önyak oldu. Fakat polis, Burhanettin Bey’i de rahat bırakmıyor, Müslüman Türk kadınlarının sahneye çıkarılmaması konusunda sürekli uyarılar geliyordu. Nihayet bir gün polisler gelip, “Sadrazam Damat Ferid Paşa’nın emri!” dediler. “İsrar ederseniz men ettiririz!”

Bu yazı Can Yayınları’nın yayımladığı, Ayşegül Çelik’in yazdığı “Ölmeyi Bilen Adam Muhsin Ertuğrul” isimli kitaptan alınmıştır.

Afife Jale (1902-1941)

Bugün ancak adına verilen ödül nedeniyle tanınan Afife Jale, 1902 yılında İstanbul'da hali vakti yerinde bir ailenin kızı olarak dünyaya gelmiş, her nedense tiyatroya merak sarmış, 1919 yılında ailesinin karşı koymasına rağmen Dârülbîdâ'yı'nın sınavlarına katılmış ve sahne gerisinde görev alma şartıyla dört genç kızla topluluğa giriş hakkı kazanmıştı. O yılların büyük kadın yıldızı Eliza Binemeciyan, tiyatrodaki birtakım şeylere kızıp Paris'e gitmeye kalkınca, Yamalar oyunundaki başrol ortada kalmış ve idare ister istemez rolü Afife'ye teklif etmek zorunda kalmıştı. Afife, 1 Mayıs gecesi Bahariye'deki Hale Sineması'nda, bir iki günde hazırladığı bu başrolle seyircinin karşısına çıkmış ve farkında olmadan bir tarih yazmıştır. Afife Jale sahneye çıkan ilk Müslüman kadındı, ama ne yazık ki bunun zevkini pek çıkaramadı. Ondan sonraki yıllarda polis baskısı nedeniyle oyunculuğa ancak gizli gizli, ara sıra devam edebildi. Bu arada yaşadığı sürekli stres, "Yine mi tiyatro basılacak!" korkuları ve de istediği gibi oynayamamanın tatminsizliği, onu bir uyuşturucu bağımlısı yaptı. 1930'lu yıllarda ünlü besteci Selahattin Pınar'la evlendi. Pınar, birçok şarkısını, bu arada "Nereden Sevdim O Zalim Kadını" gibi, artık birer klasik haline gelmiş yapıtlarını deli gibi âşık olduğu karısı için besteledi. Afife'nin artık bir hastalık haline gelen uyuşturucu bağımlılığı, bu evliliğin birkaç yılda noktalanmasına neden oldu. Boşandıktan sonra bir

süre ortadan kayboldu. 1941 yılında, Bakırköy Akıl Hastanesi'nde, beş parasız, unutulmuş ve kimsesiz olarak otuz dokuz yaşında hayata gözlerini yumdu.

Afife'den önce sahneye çıkmış başka Müslüman kadınlar olduğu ileri sürülür, ama bu gerçek olsa bile, Müslüman olduğunu saklamadan kendi adıyla mücadeleyle sürdüren yalnızca Afife olmuştur. 1923 yılında Atatürk'ün emriyle sahneye çıkan Bedia Muvahhit, resmen sahneye çıkmış ilk Müslüman Türk kadınıdır ve kendisinden sonra gelenlere saygın bir yol açmıştır.

Afife'nin adını taşıyan ve Yapı Kredi Sigorta tarafından her yıl verilen tiyatro ödülleri'nin dağıtılmasına Haldun Dormen'in sanat danışmanlığında 1997 yılının 28 Nisan Pazartesi gecesi başlanmıştır.

Afife Ödülleri

İlk olarak 1997 yılında Genel Müdür Erhan Dumanlı'nın girişimleriyle, Yapı Kredi Sigorta'nın sponsorluğunda Haldun Dormen tarafından başlatılan Afife Tiyatro ödülleri, beşi özel olmak üzere on dokuz dalda her yıl dağıtılmaktadır. Dokuz kişi tarafından, özel ödüller hariç her dalda seçilen adaylar oylama kuruluna verilmekte, oylama kurulu, noter huzurunda yapılan gizli bir oylamayla, her daldaki adaylardan birini seçmekte ve sonuçlar noterden kapalı zarflar içinde alınarak, tören gecesi davetliler huzurunda açıklanmaktadır. Özel ödüllerin sahipleri seçici kurul ve Yapı Kredi Sigorta yöneticileri tarafından kararlaştırılıp, törenden önce her daldaki adayların adlarıyla birlikte basına ilan edilmektedir.

Afife Tiyatro ödüllерinin yedi kişilik ilk seçici kurulu Prof. Sevda Şener, Prof. Ayşegül Yüksel, Hale Kuntay, Suat Özturba, Can Kırac, Dikmen Gürün ve Tunç Yalınan'dan oluşuyordu.

1997'de ilk ödüller şöyle dağıtılmıştı:

Muhsin Ertuğrul Yaşam Boyu Başarı Ödülü: Müşfik Kenter
Cevat Fehmi Yılın En Başarılı Yerli Oyun Ödülü: Behiç Ak
Nisa Serezli-Tolga Aşkiner Özel Ödülü: Macide Tanır
En Başarılı Prodüksiyon: Bir Ata Krallığım / İstanbul Şehir Tiyatroları
En Başarılı Yönetmen: Başar Sabuncu / Bir Ata Krallığım
En Başarılı Erkek Oyuncu: Haluk Bilginer
En Başarılı Kadın Oyuncu: Nedret Güvenç
En Başarılı Yardımcı Erkek Oyuncu: Selim Naşit
En Başarılı Yardımcı Kadın Oyuncu: Tülin Oral
En Başarılı Müzikal ya da Komedi Dalında/Erkek Oyuncu: Suat Sungur
En Başarılı Müzikal ya da Komedi Dalında/Kadın Oyuncu: Sumru Yavrucuk
En Başarılı Dekor Tasarımcısı: Nurullah Tuncer
En Başarılı Giysi Tasarımcısı: Türkan Kafadar
En Başarılı Sahne Müziği: Selim Atakan
En Başarılı Işık Tasarımcısı: Yakup Çantık
En Başarılı Efekt: Hitay Daycan

Efekt ödülü daha sonraki yıllarda kaldırıldı, özel ödüller “Yılın En Umut Veren Genç Oyuncusu” ve “Yapı Kredi Sigorta Özel Ödülü”yle beşe çıkarıldı. Komedi ya da müzikal dalında en başarılı yardımcı kadın ve erkek oyuncuların da eklenmesiyle, toplam ödül sayısı on dokuza çıktı. Seçici Kurul da artık dokuz kişiden oluşmaktadır.

2011 yılında Afife ödüllerini Yapı Kredi Sigorta'dan Yapı Kredi Bankası'na geçti. Halen 11 kişiden oluşan bir ön jürisi ve çoğunlukla gençlerin yer aldığı 20 kişilik bir oylama kurulu var. Son 2 yılda ödüllere bir de Yapı Kredi Bankası Özel Ödülü eklendi. Bu ödül bir tiyatro sanatçısından çok tiyatroya yararı olmuş birine verilmektedir.

Prof. Dr. DİKMEN GÜRÜN

AFİFE JALE'YE SAYGIYLA

1997'de Haldun Dormen'in önerisiyle ve onun Sanat Danışmanlığı'nda hayata geçen *Yapı Kredi Afife Tiyatro Ödülleri*, geçtiğimiz günlerde 26. yaşını doldurdu. Afife Ödülleri'nin ilk jürisinde görev almış bir akademisyen ve eleştirmen olarak inanıyorum ki, Yapı Kredi Sanat, tiyatroya verdiği desteği kurum kültürünün bir parçası olarak uzun yıllar sürdürecektir ve sürdürmelidir de...

Tiyatro; her yönüyle bir düşünme, bilgilenme, aydınlanma, yaratma süreci olarak yaşamlarımızın ayrılmaz bir parçası. Bu alanda verilen ödüller ise yeni arayışları, yeni hedefleri ve yaratıları destekliyor kuşkusuz. Afife Tiyatro Ödülleri de kanımca yeni çalışmalar için yüreklendiriyor sanat dünyamızı...

Bilindiği gibi; tiyatro alanında hayli canlı olan II. Meşrutiyet döneminin en önemli olaylarından biri Belediye Başkanı Operatör Cemil Topuzlu Paşa'nın girişimleriyle Müzik ve Tiyatro Okulu Darülbedayi-i Osmani'nin kurulmasıdır. Darülbedayi'in ilk temsili Ocak 1916'da perde açan Hüseyin Suat Yalçın'ın Emile Fabre'den uyarladığı "Çürük Temel"dir. Oyunda rol alan kadın sanatçılar Rosa Felekyan, Kınar Sıvacıyan, Elize Binemeciyan, Sara Mannik gibi Ermeni asıllı hanımlardır. Müslüman Türk kadınların sahneye çıkmaları yasaktır!

1918 yılının önemli bir olayı ise Tiyatro Okulu'na Müslüman kızların öğrenci olarak girmelerine izin verilmesidir. Nasıl bir izindir bu? Dönemin Beyoğlu Belediye Dairesi Müdürü olan kişi şöyle der kadın öğrencilerle ilgili olarak: **"Biz kendilerini mektebin derslerini takip etmekte, serbest bırakmakta mahsur görmedik; fakat yarın bu dersleri hiç şüphesiz sahnede tatbik etmek sırası geldiği zaman şimdilik yalnız hanımlara verilen müsamerelere inhisar ettireceğiz."** Afife, Tiyatro Okulu'na giren ilk Müslüman kızlardan biridir.

Muhsin Ertuğrul'un, aynı yıl Kasım 1918'de "Temaşa" dergisine yazdığı bir yazıda, söz konusu bu yasağa dair söyledikleri kayda değer: **"Epeyce uzun müddetten beri oyun oynamıyorum, bunun için yegane mani Türk aktristi yok. Türk hanımlarından biri ibrazı cesaret edip benimle oynayınca kadar da oynamayacağım. (...)"**

Tiyatro tarihçimiz Refik Ahmet Sevengil (1903 – 1970) Meşrutiyet Tiyatrosu kitabında anlatır Müslüman Türk kadınının tiyatro serüvenini. Aslında, yakından incelenmesi gereken bir süreçtir bu. Muhakkak ki sadece Müslüman değil, o yıllarda yıldızları parlak olan Ermeni kadın sanatçıların da böylesi tutucu toplumlar yüzleşmek zorunda kaldıkları sorunlar vardır. Ama ayrı bir konu başlığıdır irdelenmesi gereken bu sorunlar...

Afife, 1918'de Tiyatro Okulu'na giren ilk Türk kızlarından biridir. Henüz 16 yaşındadır. İki yıl boyunca hiçbir şekilde oyun oynama imkânı bulamadığı için 1919 yılında okuldan ayrılır. Ama sürekli olarak provaları takip eder... 1920'de Darülbedayi'de Hüseyin Suat Bey'in "Yamalar" adlı oyununda oynayan Elize Binemeciyan bir süre yurt dışına gitmek üzere Darülbedayi'i ve oyundaki rolünü bırakır. Bu rol, tiyatro sevdası yakından bilinen Afife'ye teklif edilir. Yasağa rağmen bu riski göze alır Afife ve "Jale" takma adıyla Kadıköy'deki Apollon Tiyatrosu'nda sahneye çıkar. Bu bir tarihi olaydır.

"Yamalar"dan sonra birkaç oyunda daha oynar Apollon'da. Oyun bitimlerinde polise yakalanmamak için sanatçı arkadaşlarının da yardımıyla kaçarak çıkar tiyatrodan... Çünkü Refik Ahmet Sevengil'in altını çizdiği gibi, o zamanki Ceza Kanuna göre sahneye çıkmakla, "İslami kaide ve kurallara karşı" hareket etmektedir. Tabi ki bir gün yakalanır ve işte bu saçma nedenle 1 Mart 1921'de Darülbedayi'den çıkarılır Afife...

Evet, sahneye çıkma cesaretini gösteren ilk Müslüman Türk kadınıdır Afife Jale. Ne yazık ki tutucu çevrelerin, bağnaz yasaların hışmından kurtulamaz. Attığı bu cesur adımın ceremesini ağır öder... Bedeni ve ruhu taşıyamamıştır yüzleşmek zorunda kaldığı koşulları. Cumhuriyetin ilerici adımları pek çok alanda olduğu gibi tiyatrodan da kadınlara ışık tutmuştur ama Atatürk'ün ışığını birkaç yılla kaçırmıştır Afife... O ışık yanarken turne tiyatrolarındadır ve yukarıda belirttiğim gibi, ruhsal bir çöküntü içindedir.

Genç yaşta, 1941'de Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde hayata veda etmiştir. Bu açıdan bakıldığında; Afife Jale'yi böyle bir tarihsel çizgi içinde değerlendirmek ve onun adına yıllardır saygınlığını yitirmemiş bir ödüller bütünü oluşturmak önemlidir.

Erkek egemen toplumlarda kadını baskılayan zihin yapılarının uzantılarını 21. yüzyılda da görüyoruz. Böyle ortamlarda tiyatronun misyonu daha da önem kazanıyor ve çok katmanlı örgüsü onu hayata dair tartışmaların yaşandığı bir sanat olarak yüceltiyor. Tiyatro, her dönemde özgürlükler adına, acılar, sevgiler ve umutlar adına ortaya koyduğu eserlerle gücünü, enerjisini koruyor... Bu bağlamda, Yapı Kredi Afife Tiyatro Ödülleri böyle bir sanatla kurduğu iletişimle kuşkusuz yapıcı bir duruş sergiliyor.

SEZİM İLERİ

BİR ÇİĞ DAMLASI

Refik Ahmet Sevengil'in başyapıt niteliğindeki Türk Tiyatrosu Tarihi'ni cilt cilt edinirken; Eski Türklerde Dram Sanatı'nı, Opera Sanatı ile İlk Temaslarımız'ı, Tanzimat Tiyatrosu'nu, Saray Tiyatrosu'nu, Meşrutiyet Tiyatrosu'nu hayranlıkla okurken lise öğrencisiydim. Günün birinde bu eserin bazı sayfalarının, bir bölümünün beni bir film senaryosuna, bir tiyatro oyununa alıp götürceğini elbette bilmiyordum.

Bununla birlikte, söz konusu sayfalar, orada anlatılan acıklı yaşamöyküsü daha ilk okuyuşta gönlüme yakın gelecekti. Bu, Afife Jâle'nin hikâyesidir...

Meşrutiyet Tiyatrosu'ndaki Afife Jâle: Unutulmuş bir insan, eski bir aktris.

Hayatı konusunda bilimiz son derece kısıtlı. Refik Ahmet Sevengil soy kütüğü için ancak birkaç cümle yazabiliyor:

"Sahnemizin büyük ölçüde kahrını çekmiş olan bu ilk kadın sahne sanatçımız, Hidayet Bey adında bir zatın kızı, Doktor Sait Paşa'nın torunudur. 1902 yılında İstanbul'da doğmuştur. İstanbul Kız Sanayi Mektebi'nde (Kız Sanat Okulu) okumuştur."

1931. İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda Bir Kitap adlı oyun. Soldan: Emin Belig, Ertuğrul Muhsin, I. Galip (Arcan).

Afife, tiyatro oyunculuğunun Müslüman Türk kadınları için günahkârlık sayıldığı günlerde bu sanata atılmak ister. Belki çocukken seyredilmiş piyesler, belki bir iki sessiz sinema eseri tiyatro tutkusunda etkili olmuştur. Afife bu konuda kimseye herhangi bir açıklamada bulunmamış.

Oysa, 1980'lerde Afife Jale senaryosunu yazarken, Nezihe Araz'la birlikte konuyu epey düşünmüş, sorgulamış, tartışmıştık. Hangi dürtüler, etkilenişler bir insanı, hele o dönemde gencecik bir kızı sahnede var olmaya alıp götürebilir...

Nezihe Hanım, "Bir farklılık... diğer insanlardan bir farklılık" diyordu. Daha önce Afife'nin oyununu yazmıştı. Nezihe Hanım aynı sıkıntıyı orada da çekmiş. Geçmişin kayıtsızlığına sinirleniyordu... Günah sayılan tiyatro her şeye karşın halkın gözdesidir. Tiyatro bizde daha başlangıçta, ilk adımda seyirciyle buluşur.

Ermeni sanatkârlardan sonra sahnede Türk aktörler de boy gösterince, azınlık aktrislerinin kendine özgü telaffuzları bir karmaşaya yol açar. Metin And'ın saptayımıyla, sözcükler çoğu kez doğru söylenememekte, örnekse, 'maşrapa'ya 'marşapa', 'bayram'a 'baryam' denmektedir. Böylesi bir dil gitgide kulak tırmalar.

Müslüman Türk kadınının sahneye çıkması zorunluluğu da, bir bakıma, sanatın gereği olarak, söz konusu telaffuz sorununun çözümlenmesi isteğinden kaynaklanmışa benzer. İstanbul seyircisi, İstanbul Türkçesini işitmek istemektedir.

Ertuğrul Muhsin "kadınsızlıktan tiyatromuz yok" görüşündedir. 1918'de Muhsin, Temaşa dergisine yurtdışından gönderdiği yazıda, kendi kendimize "yalancı olmamız"ın toplumsal hastalıklarımızı çoğalttığını, azdırdığını ileri sürer.

Riyakârlık almış yürümüştür. Avrupa'ya giden her Türk başına hemen şapka geçirmektedir. Elçilik imamı sarık yerine “güzel güzel” şapkalarla dolaşmakta; yanlarında hanımları, çocukları, kahvelere, birahanelere, lokanta ve tiyatrolara gitmektedirler.

Ama Osmanlı İmparatorluğu'nda kadına sahne yasaktır!

Kadının sahneye çıkma özgürlüğünü talep eden kampanya, Ertuğrul Muhsin'in yazısından sonra büsbütün yoğunlaşır. İstikbalde olup bitecekleri kestiremeyen Darülbedayi, hanımlar arasından “talebe” alınacağına dair bir ilân verir.

Öyle anlaşılıyor ki, Darülbedayi, törel baskıyı düşünmemiş, yasal durumu pek araştırmamıştır. Darülbedayi yönetimi o zamanlar, Şehzadebaşı'ndaki Letafet Apartmanı'ndadır. Geniş bir iç avludan sonra girilen bu apartman, loş koridorlardan, loş koridorlara açılan bir sürü kapıdan, sahanlıktan, bir odaya kurulmuş, derme çatma sahneden -provalar o sahnede yapılır-, diğer odalardan ibarettir.

Tiyatro sanatının kardeşleri, tiyatroculuk duygusunu geliştirecek resim, afiş, heykel burada bulunmaz. Duvarlar çıplaktır. Her şey, göze batacak kadar bakımsız, iç karartıcı...

Sınava giden istekliye bir kitap verilir. Aday, kitaptan herhangi bir sayfayı okur. Bildiği şiirlerden okuması istenir sonra, bir iki şiir. Uzak bir köşeye gönderilerek, sesinin gücü ölçülür. Sınav sona ermiştir.

Sınavı kazananların okudukları dersler, hitabet, kelimelerin ahengi, şiir okuma, jest ve mimik, tiyatro tarihi, Türkçedir.

Afife, Behire, Beyza, Memduha, Refika Darülbedayi'e ilk kız öğrenciler olarak kabul edilirler.

Bu isimler, Afife'nin dışındaki isimler filmde ille geçsin istiyordum. Takıntı, saplantı, ne dersiniz deyin; maceralarını bilmediğimiz o genç kızların o günkü hevesleri, özlemleri, cesaretleri Afife Jale filminin bir sahnesinde anılmalıydı.

Çocukça bir şeydi, biliyorum. Fakat Nezihe Hanım da hemen bana katıldı. Hattâ, bu hanımların sonraki yaşamlarını araştırmak istedik: İçlerinden biri galiba sahne gerisinde, galiba suflöz olarak bir süre çalışmış, galiba Behire Hanım. Başka bilgi devşiremedik. Sınav sahnesinde neyse ki Afife, Behire, Beyza, Memduha, Refika adları anıldı...

Bilgi kırıntılarımız, Afife'nin o dönem, aile ocağından koptuğuna işaret ediyordu. Babasının itirazıyla karşılaşılıyordu. Nezihe Araz, imparatorluk döneminin dilinden yararlanarak, bu itirazda Afife'nin babasına, “Şanoya çıkıp şellafe mi olacaksın?!” dedirtiyordu. Şellafe kelimesiyle ilk kez karşılaşılıyordum.

Annesi Medhiye Hanım, sonu meçhul macerada Afife'yi yalnız bırakmaz. Afife'nin anne bir-iki üvey kardeşi, Behiye'yle Salâh, ilki evliliği, ikincisi işi dolayısıyla İstanbul dışındadır.

Sonra Afife de kız kardeşinin yanına gidecekti. Senaryo usul usul geliyordu. Nezihe Hanım'ın Etiler'deki bürosunda buluşuyor, sabahtan akşama kadar çalışıyorduk.

Nezihe Hanım, "Önce devri iyice hissetmemiz lâzım" diyordu.

Yirminci yüzyılın başlangıcındaki Türk tiyatrosunda girişimler ve çalışmalar hâlâ fazlasıyla amatörceydi. Piyeslerin bütün hazırlığı, yazılıp çizilmesinden ezberlenmesine, provalardan oynanmasına, bir haftayı ancak kapsar.

Eser de sadece bir iki gün canlandırılacaktır: Perşembe günü, matinede hanımlara, suarede beylere. Cuma sadece suare. Vasfi Rıza Zobu anılarında şöyle anlatıyor: "Sözün kısası: bir piyes yazarı, ya kendi telif ederek, yahut yabancı dilden alıp adaptesini yaparak eseri bize verir. Biz de rollerimizi yazar, ezberler, provasını bitirir; dekoruna, möblesine, aksesuarına masraf ederdik. "Sonra?.. Sonra işte böyle, iki perşembe bir cuma oynadıktan sonra bir kenara bırakır; ta ki, unutulacak da artık bir yıl mı geçer aradan ne- tekrar ilân edilip bir kere daha oynama şansına uğrayabilsin.

"Şans' dedim... Bir daha tekrarı yalnız böylelerine nasip olur da ondan. Yoksa niceleri ilk geceden sonra, piyesler mezarlığındaki kabrine gömülür gider."

1925. Tepebaşı Tiyatrosu'nda Devlet Kuşu'nun temsili. Soldan: Raşit Rıza, Vasfi Rıza Zobu, Rıza Fazıl ve Afife'nin çektiklerinden sonra sahneye özgürce çıkabilen Bedia Muvahhit.

1920'lerin bu trajik görünümü, Avrupadaki tiyatro imkânlarıyla bir arada düşünüldüğünde, ilk sahne sanatçılarımızın mucize üstüne mucize yarattıkları ileri sürülebilir.

Afife de koşullara uyacaktır.

Batı'da, Shakespeare'in toplu eserinin defalarca basıldığı, dünya dillerinin çoğuna çevrildiği; İbsen, Strindberg, Çehov ustaların özüksendiği, reji, dramaturji fırtınalarının koptuğu o günlerde, Darülbeyde'de provalar hazin bir manzara sunar:

Mizansenler rastlantısaldır. Falan aktör sahneye kendiliğinden soldan girmişse, filan aktris sadece ona uymak adına sağdan girecektir. Kimin nerede oturacağı, nasıl davranacağı, ne yapacağı oyuncunun kendi yeteneğine, sağduyusuna kalmıştır. Bazan eserin yazarı bir şeyler söyler, bazan idare meclisi üyeleri. Çoğu zaman her kafadan bir ses çıkar. Dahası, çoğu zaman, ortada 'piyes' denebilecek bir metin yoktur.

Reşat Nuri Güntekin içler acısı bazı anları tasvir etmiştir:

"Vak'a bir türlü yürümez. Kümeden salona kaçmış hindiler gibi şaşkın şaşkın dolaşan birtakım insanlar görürsünüz ki, ne yaptıklarını, niye orada dolaştıklarını bilmezler. Kimisi uzun aşk kasideleri okur, kimisi yumruklarını sıkarak tel'inler püskürür, unutulmuş bir kısmı da 'Bizim burada ne işimiz var?' diyen vaziyetlerde mahzun mahzun boynunu bükür." Hissettiğim devir işte böyleydi. Fakat bunları senaryoya yansıtmak mıydık? Yansıtmamız gerekli miydi? Afife'nin hiç de uzun olmayan ömrü öylesine fırtınalıydı ki, o fırtınada sahne tarihimizin meseleleri ikinci planda kalmaya galiba mahkûmdu.

1920'lerde Reşat Nuri Güntekin.

1920'lerde Halit Fahri Ozansoy.

1919. Darülbeyaz'ın rüyalara giren yıldızı Eliza.

Hüseyin Suat'ın yeniden sahnelenecek Yamalar piyesi eli ayağı düzgün ender örneklerdenmiş.

Yamalar'ın metnini ne yazık ki bulamadık. Kısacık bir özet kılavuzumuz oldu:
Feneryolu'ndaki köşkte, Emel, halası tarafından yetiştirilmiştir. Halazadesi Abdul, Avrupadan ecnebi bir kadınla birlikte döner. Emel kendisini sevdiğini anlayınca, ecnebi hanımı memleketine geri göndermeye karar verir. Fakat Emel, halazadesinin izdivaç teklifini gurur kırıklığı sebebiyle geri çevirecektir. Üstelik, genç bir bahriye zabiti kendisiyle evlenmek istemektedir. Abdul ve zabıt, Emel'in uğruna dövüşürler. Rezalet karşısında, Emel'e köşkü terk etmek düşecektir...

Yamalar'da Emel rolünü önce Eliza Binemeciyan oynamış. Bu ünlü Ermeni aktris Türkçeyi pürüzsüz telaffuzuyla tanınmış.

Eliza, Darülbeyaz'ı bırakıp Paris'e gidince, Afife hatırlanır. 1920 sonbaharındayız. Kadıköyü Apollon Tiyatrosu'nda, "al renkli elbise, beyaz çorap, beyaz iskarpin" giymiş, "başına beyaz kordela" takmış, on sekiz yaşındaki Afife, perdenin açılmasını beklemektedir o gece.

Belki de yalnız bugünü beklemiş; belki de yalnız bugün yaşamış, sonraları da hep aynı günü hayalinde yaşamıştır...

Sahne hayatı için Jale -bir çiğ damlası- ismini seçen genç kız, Yamalar'da baştan sona falsosuz oynar. Elbette bir dönüm noktası.

Eliza Binemeciyan sahnede...

Afife Jâle o geceyi hiçbir zaman unutmayacaktır. Aradan yıllar geçtikten sonra, bir gazete idarehanesinin ruhsuz dört duvarı ortasında, aynı heyecanla, aynı renk zenginliğiyle, aynı coşkun yaradılışla, Refik Ahmet Sevengil'e anlatır:

"Hayatımda mesut olduğum ilk gece... Sanatın ruhuma verdiği güzel bir sarhoşluk içindeyim; o piyeste güzel bir 'sen' (scène) vardır, orada taşkın bir saadetle ağladım ağladım. Sahiden ağladım. Alkış alkış. Perde kapandı. Bana çiçekler getirdiler. Muharrir Hüseyin Suat Bey kuliste bekliyormuş, ben çıkarken durdurdu, alnımdan öptü. 'Bizim sahnemize bir sanat fedaisi lâzımdı, sen işte o fedaisin' dedi."

Ertesi haftaki oyun Tatlı Sır'dır. Yamalar'da sahneye çıkmış ilk Türk kızının o ilk geceden sonra kamuoyunca -kamuoyu, İstanbul'daki tiyatro severlerden ibarettir- nasıl karşılandığını, ne yankılar uyandırdığını hemen hiç bilmiyoruz. Tatlı Sır piyesine de ihtimal aynı sağırduyarlılıkla başlanır: Sahnede bir "fedai", aşağıda, eğlenmek isteyen seyirciler!

Afife Jâle birinci perdeyi oynar. Perde arasında bir gürültü işitir: Bir polis gelmiş, Kadıköyü merkez memurunun emriyle kendisini tevkif edecekmiş... Hüseyin Suat'la yılmaz tiyatro adamı İbnürrefik Ahmet Nuri Bey merkezden gelen görevliyi oyalamaya çalışmaktadırlar.

Afife o an ne hissettiğini yazık ki dile getirmiyor. Haberi Kınar Hanım'dan alır. Kınar Hanım, tiyatromuza büyük emeği geçmiş bir Ermeni aktristir.

Şimdi ilk Müslüman Türk erkek oyuncu Ahmet Fehim Bey'in yazgısı yinelenmekte; Afife de Ermeni arkadaşlarının gayretiyle zabıtanın kaçırılmaktadır. Genç aktrisin yanında kim olduğunu artık öğrenemeyeceğimiz "genç bir erkek arkadaş"ı vardır. Bir akraba çocuğu, bir tanış, bir sevgili?

O genç adamdan yola çıkarak, Afife Jale senaryosunda, Afife'ye hep yardım etmek istemiş uzaktan bir akraba, genç kadını hep sevmiş bir kişi kaleme getirmiştik. Genç adam, Afife'yi elinden tutar, birlikte makine dairesine inerler ve oradan bahçeye kaçarlar. Afife Üsküdar'da oturmaktadır; "...bir otomobille eve gittim..." Üsküdar'daki evde geçen korkulu geceyi kimseye anlattı mı? Yanında biri var mıydı? Gece herhalde karanlık ve ıssızdı.

Bu geceyi daima düşündüm. Allahâısmarladık Cumhuriyet'i yazarken, otomobil yerine faytonu tercih ettim. Fayton daha hüznün verici geliyordu. Afife'nin o gecesinde benim için hüznün Sızıyordu hep.

Üçüncü hafta Apollon'da Odalık oynanır. Hepi topu üç haftalık 'profesyonel' oyuncu, üç ayrı eserde başrolde oynamıştır. Afife, Ahmet Nuri Bey'in Odalık'ında da sahneye çıkar:

Tecelli'nin odalığı Pakize, sevdiği adamın bir 'aile kızı'yla evleneceği gece zor bir doğum yapar ve ölmek üzereyken Tecelli'den doğma çocuğunu sevdiği adamın şefkatine teslim eder. Tecelli'nin yeni eşi, Pakize'ye ve bebeğe acıyarak; ölmüş kadının vasiyetini yerine getirecektir...

Eser, ibret duygusunu harekete geçiren bir piyestir. Yazarın bütün temennisi, hâlâ sürüp giden odalık kurumunun bir an önce toplumdan el ayak çekmesidir. Üçüncü perdeye kadar her şey sakindir. Gelgelelim zaptiyenin tiyatroyu sardığı öğrenilir.

Genç aktris, Apollon Tiyatrosu'nun sahibi Mösyö Sireç'in yardımıyla yine makine dairesine kaçırılır. Burası karanlık bir aralıktır. Çevre kollandıktan sonra cılız havagazı fenerlerinin gölgelere boğup azıcık aydınlattığı, bozuk kaldırım sokakta delicesine koşulur. Çok güç bulunan bir atlı araba Afife Jâlê'yi evine götürecektir. Evet, bu kez, atlı araba...

Ya o günlerde, ya daha sonra, Afife bir defa da Halit Fahri'nin evine sığınır. Polis yine peşindedir. Şair Halit Fahri, onu, simsiyah çarşafından, simsiyah peçesinden dolayı önce tanıyamaz.

Afife'yi yakalayamayan polisler, Celal Sahir'le Hüseyin Suat'ı tevkif ederler. Karakolda yüksek yetkili bir polis, bir âmir, kaçıp kovalamaca hikâyesinin ötesinde, meselenin içyüzünü, kaba ama açık bir ifadeyle dile getirecektir: "Avradımı şanoda görmüş kadar fena oluyorum! Hepinizi mahvederim!.."

Cemaat ahlâkı sözümona korunmaktadır. Hüseyin Suat da, Celal Sahir de susarlar, susmak zorunda kalırlar. Karakolda "sanat fedaisi" savunulamaz. Darülbedayi temsililerine gelenlerin, seyircinin bilinç düzeyi de tiyatroyu hâlâ 'şano' saydığından Afife yapayalnızdır. Olup bitenler sanki kimsenin umurunda değildir.

Darülbedayi'den -kendisi "Mektep" diyor- telgraf alan Afife, sanat ocağına gitmek üzere evinden çıkar. Kadıköyü iskelesinde vapur beklerken -İhbar üzerine!- zaptiye tarafından yakalanır. İhbar mekanizması her zaman geçerlidir.

Afife karakolda taş bir odaya alınır. Her şey fazlasıyla sarsıcı, uygarlık dışıyken, bir de, haysiyetiyle oynanma sayfası açılır. Komiserin karşısına çıkartılan Afife şu sözleri işitecektir: "Dinini, milliyetini, namusunu unutarak sahneye çıkıp oyun oynayan sen misin?!"

Komiser masasından doğrularak, öfkeyle, Afife'nin üstüne doğru yürür.

Genç aktris boş yere tiyatronun dinden, milliyetten, namustan bağımsız olduğunu... bir 'sanat' olduğunu söylemeye çalışır. Nihayet dayanamaz ve ağlamaya başlar.

Komiser şimdi yumuşamıştır. Ahlâktan söz açarak, kendisine 'öğretilmiş' ahlâk çerçevesinde beylik öğütler verir.

Sanat daima ahlâk dışı, daima şüphe uyandırıcıdır. Sanat hiçbir zaman özgürlüğünü, özerkliğini, üstünlüğünü kabul ettiremez.

Afife Jâlê'nin, Muvahhit, Behzat (Butak), Onnik gibi sanat arkadaşlarınca ve gönül indirişlerle kurtarılmasından sonra, bir iki ay daha temsillere devam edilir. Karakol olayları yatışmış görünmektedir.

Afife'nin Darülbedayi'deki varlığı, işte şu birkaç aydan ibarettir...

Oyunculuğunun değeri, özellikleri konusunda bilgimiz yine yok denecek kadar az. Senaryoda, Afife'yi iyi bir oyuncu gibi yaşatmak isteyecektim. İyi bir dram oyuncusu, ustalığa erişebilecek bir trajedyen... Hayatının çöküş döneminde, Anadolu turnesinde, aktör Fikret Şadi'ye, tam da bir hatıra fotoğrafı çektirirlerken, **“Ne tuhaf Şadi Bey” diyordu, “bütün hayatım boyunca trajediye çıkmak istedim. Şimdi komedi oynuyoruz. Dram, hayatımda kaldı...”**

Bütün o zamanlarda tiyatro, ancak tiyatrocular arasında sanat bilinir. Tiyatro sanatından söz açan yazıların gazetelerde, dergilerde yayımlanmasına karşın, kamuoyu için tiyatro eğlencedir. Seyirci, tiyatroya katılmaz, tiyatroyu yaşamaz; seyrederek.

O kadar ki, Afife'nin baskına uğradığı gecelerden birinde, sahne arkasında olup bitenler sahneye, sahneden seyirciye yansıdığı halde tepki uyandırmaz. Afife sahneden kaçırılır. Zaptiye sahneye girer, perde kapatılır. Celal Sahir'le Halit Fahri kapalı perde önünde halka hitap ederler.

En sönük bir pırıltı, tiyatro, sanat sevgisi, sevgisi seyirciyi isyan ettirmeye yetecekken; herkes temsilin 'elde olmayan' sebeplerle sona erdiği kanısına kapılarak tiyatrodan çıkıp gider.

Bu sağırduyarlığı kavramak zordur.

Afife nice akşamlar arka kapılardan kaçarak, zaptiye tarafından yakalanarak, merkezde azar işiterek yaşamaya âdeta mahkûm edilir. Şaşırtıcı dik başlılığıyla tiyatro oyunculuğu için handiye tek başına mücadele eder.

Zamanla her şeye, hattâ, bir kadın'ın... Müslüman Türk kadınının sahneye çıkabileceği fikrini de alışılacağı inancından başka önlem alınamaz, 'hak' aranmaz. Afife'nin bütün isyanı söylediği şu sözde belirir: **“Müslüman kadına resmî dairede memurluk serbest, tüccar yazıcılığı serbest, vesikanı aldın mı fahişelik yapabiliyorsun. Fakat tiyatro yasak. Yasak!”**

Din, otorite tarafından paravana olarak kullanılmış; bu kullanış hiçbir itirazla karşılaşmamıştır.

27 Şubat 1921 tarihinde Şehremaneti (Belediye), Darülbedayi idare meclisine bir tezkere göndererek, “Müslüman kadınların sahneye çıkarılmamasını” bildirir. Yönetim kurulunun eli kolu bağlı kalır.

8 Mart'ta emirname gönderilerek doğrudan doğruya “Jale Hanım'ın oyunculuğu yasaklanır. Darülbedayi emri okuyup kabul eder. Çünkü tiyatronun da kapatılması ihtimali vardır.

Böylesi bir emrin... 'emir'lerin tiyatro sanatını da yok edebileceği yazık ki düşünülmez.

Uğrunda evini, babasını, yakınlarını kaybettiği tiyatro, Darülbedayi şimdi Afife Jâle'nin yüzüne kapılarını örtmektedir. Hanımlar arasında sınav açan şüphesiz aynı kurumdur.

1920'ler ülke için keder yıllarıdır. Başka ülkede yaşasaydı, Afife'nin başına gelenler, büyük bir toplumsal olay olabilir; onun kişisel 'bağımsızlık' mücadelesi başka türlü değerlendirilebilirdi. İstanbul susar.

Darülbedayi sınavla kadrosuna aldığı oyuncusuna sahip çıkmaz. Kapılarını koşullar ne olursa olsun asıl Şehremaneti'nin haksız buyruğuna, Afife'yi savunmayan seyirciye, git git yerleşiklik edinecek o korkunç vurdumduymazlığa kapatması gerektiğini düşünmez. Afife Jâle dâvasında yapayalnızdır.

Nezihe Araz, “Yalnız dâvasında mı?” diyordu. “Hayatı boyunca. Her zaman. Her yerde. Sahnede, eşinin dostunun yanında, tımarhanede yapayalnız...”

Afife Jâle'nin öyküsünü Halit Refiğ, Ertem Eğilmez'le Müjde Ar'a anlatmış, Teyzem filmi çekilirken. Ertem Ağbî'yle Müjde senaryoyu benim yazmamı istediler. Onlara Nezihe Hanım'ın daha önce yazılmış oyununu söylemiştim. Bu emeği göz ardı edemezdim. Dahası, dönemin atmosferi için Nezihe Araz'ın bilgisine, birikimine muhtaçtık.

Anılar; ıssız ve yağmurlu'da ayrıntılarıyla anlattığım gibi, Nezihe Hanım'la ortak bir çalışmaya başladık. Yazıhanesinin arka taraftaki küçük odasında, nice zamanlar, Afife'nin yaşantısıyla baş başa kaldık. Aynı anda, aynı şeylere birlikte üzüldüğümüz çok olurdu. Sessizliğe gömülüydük.

Öyle zamanlarda, Nezihe Araz masasından kalkar, üzüntüyü, gönül sızısını durdurmak istercesine, “Çay, kahve, bir şey içelim” derdi. Kitaplarla dolup taşan oda. Pencereden görünen küçük bahçe. Ve sonbahar. Yapraklarını dökmüş bir iki ağaç. Gri günler. Zamanımız dardı, yeniden çalışmaya koyulurduk.

Afife, kendisi de dâvanın dışına düşmüş gibidir. Din, milliyet ve namus dışındaki tiyatroyu, bir ‘sanat’ olan tiyatroyu benimsemiş genç aktris, aradan yıllar geçince; meseleyi toplumsal yanından soyutlayarak, belki acı gerçekliği hiçbir zaman algılayamadığından, olup bitenleri sadece sanatçı rekabetine bağlayacaktır. Elimizdeki tek belge, Afife’nin Refik Ahmet Sevengile açıklaması:

“O zaman Eliza Paris’ten İstanbul’a gelmişti. Kendisini tekrar Darülbedayi’e almak istediler. ‘Afife’yi çıkarın, o zaman gelirim’ dedi. Bunu üzerine meclis-i idare azasından bir zat şeyhülislama gidiyor, tahrik ediyor, oradan da Şehremaneti’ne yazılıyor, Müslüman kadınların sahneye çıkmaları âdab-ı İslamiyeye mugayir olduğu için benim Darülbedayi’den çıkarılmam icap ettiği bildiriliyor. Şehremaneti de Darülbedayi’e tebligat yapıyor...”

Ne ölçüde gerçek olduğu artık öğrenilemeyecek bu akış, meselenin, dâvanın asıl sebeplerini, sanatın bir ahlâksızlık sayılması yıkımını göz ardı etmemize yol açmış gibidir. Eliza Binemeciyan’ın kaprisi, kişisel şöhret ihtirası gözümüzü bağlar.

Oysa dâva, sanatın ve sanatkârın özgürce var olup olamayacağı davası değil midir?

Burhanettin Tepsi
Napolyon rolünde.

Eliza, tiyatrocu bir ailenin kızıdır. Annesi Binemeciyan, Müslüman Türk aktörlerle çalışmış, kendi adına kurduğu tiyatrodaki genç Türk aktörlerini Ermeni sanatçılarla birlikte sahneye çıkarmıştır. Eliza sahne ortamında yetişir.

Genç Eliza, mektepten başlayarak, Fransız edebiyatını yakından izlemiş. Racine, Corneille hayranıymış. O dönemin kültür düzeyinin üstünde bir eğitim görür. Tiyatro eserlerini, romanları defalarca okumaktadır. Şiiri sever, sık sık yüksek sesle şiir okur.

Oyuncululuğunda, her rolde yalnızca ve ancak kendi olabildiği söyleniyor. Margrit Goty’de, Binnaz’da, bütün rollerinde hep Eliza Binemeciyan’dır. Bir yıldız. Ve seyirci o yıldızı seyretmeye gidermiş, yıldız ne oynarsa oynasın.

Ölçülü, mesafeli, hattâ soğuk kişiliğiyle herkesi baskı altında tutarmış. 1925’te Türkiye’den bütün bütüne ayrılınca kadar sahnedeki tekliğini, biricikliğini ne pahasına olursa olsun korumuş. Eliza Binemeciyan sonra Fransa’da yaşamış.

Afife entrikalardan uzaktır. Bir anlamda düşüş başlamıştır bile. Tiyatro tutkusu çevresince anlaşılamamış aktris, Burhanettin’in (Tepsi) topluluğuna sığır.

Burhanettin kendince bir mekteptir. Aktör, tiyatroyu abartık jestler, taşkın mimikler, haykırışlar şeklinde yorumlar. Cesareti elbette saygı uyandırıcıdır: Herkes tarafından terk edilmiş Afife’yi kumpanyasına alır.

Nezihe Hanım, 1940’lı yıllarda Burhanettin Tepsi’yi seyretmişti. Eşi Seniye Tepsi’yle birlikte, okullara başvuruyor, Abdülhak Hamid’in manzum trajedilerini sergiliyormuş. Gerçekten abartılı bir oyunculukmuş ve Burhanettin sahnede âdeta tek başına gibiymiş; öteki oyunculara yaşama şansı tanımıyormuş. Fakat tuhaf bir etki bırakıyormuş. Sesi kulaklarınızda çınlarmış...

Burhanettin, Afife’yi kadrosuna almakla yetinmez; bir kamuoyu oluşturabileceği kanısındadır. Müslüman Türk hanımlarını sahneye çıkaracağını, Tepebaşı Tiyatrosu’nda hep birlikte temsiller vereceklerini gazetelerde ilân eder.

Dâvanın müdafaa edileceği umudundadır. Fakat handiyse temkinsiz hareket eder.

İstanbul düşman kuvvetlerinin işgali altındadır. Burhanettin, Köprü'den geçerken yanında bir otomobil durur. Dahiliye Nâzırı Mehmet Ali kendisini arabaya alır. Dahiliye Nâzırı'nın söylediğine göre; "Sadrazam Paşa Hazretleri" Müslüman hanımların sahnede gözükmelerini âdeta "tel'in" etmektedir. Aksi davranılırsa, Damat Ferit'in (Sadrazam) zabıtası temsilcileri menettirecektir.

Burhanettin susmak zorunda kalır.

Hemen ertesi gün 'İngiliz' polisinden aynı emir gelir. İngiliz polisinin Müslüman Türk kadınlarının 'ahlâk'ını korumak istemesi herhalde hayli anlamlıdır. Bu, tırnak içindeki koruyuculuk, Türk sahnesinde Türk aktrisinin görünmemesini apaçık temenni etmektedir.

Burhanettin, Fransız "mümessil"i General Pellé'ye gider. Fıkara menfaatine vereceği "müsamere"yi "cenaral"ın himayesine almasını rica eder.

Osmanlı İmparatorluğu'nun payitahtında o gece, Fransız askerinin korumasında Napolyon Bonapart temsil edilir. Hepsini tek bir gece. Çünkü temsilin sonunda Burhanettin, "tiyatronun arka kapısından, mezarlığın içinden firar" eder.

Türk tiyatrosunun ilk kadın sanatçılarından Şaziye Moral.

Afife'nin Burhanettin'e tanıştırdığı, sahne sanatçısı olmaya istekli iki kızdan Seniye, ustasıyla evlenir; Burhanettin'le Seniye Mısır'a giderler. Tiyatroyu orada sürdüreceklerdir Afife, İstanbul'da bir kez daha sahnesiz ve kimsesiz kalmıştır. Afife Jale senaryosu, ne yazık ki, bende yok. Son nüshayı da Tunca Yönder'in isteği üzerine Nurseli İdiz'e vermiştim, yedi sekiz yıl önce. Nurseli, televizyona dizi yapılabilecek bir hikâye arıyormuş. Tunca Yönder, filmde başarılı bir

kompozisyon çizmişti. Nezihe Araz'la yazdığımız senaryodan söz açmış, Nurseli "görmek istemiş. Götürmüştüm. Nurseli İdiz'le o gün tanışmıştık.

Sonra bir daha ses seda çıkmadı.

Senaryo elimin altında olsaydı, Afife'nin Seniye ve Burhanettin'den ayrılış sahnesine, bir de sonraki sahneler göz atmak isterdim.

Anılar; ıssız ve yağmurlu'da sebepleriyle açıklamıştım: Filmi sevmedim. Fakat bazı sahneler yürek yakıcıydı. Burhanettin ve Seniye'den ayrılış da onlar arasındadır.

Küçük Sahné'nin şömineli odasında çekilmişti. Afife, Burhanettin'in "Mısır'a birlikte gidelim" teklifini teşekkür ederek geri çeviriyordu. "Kaderimi burada arayacağım" diyordu galiba.

Sonra kar içindeki bir köşk bahçesinden içeriye girdiğini görüyorduk. Halasının evi. Çekim mekânı, Beylerbeyi'ndeki eski bir köşk ve bahçesi. Halası, şefkate muhtaç Afife'ye, "Hep dikine tıraş yaşadın" diyordu. Nezihe Becerikli'nin oyunu gözümün önündedir: Alabildiğine katı.

Afife, yağın kar altında, İstanbul sokaklarında kaderine gidiyor...

Uyuşturucuya alıştığı günler bu döneme rastlıyor olmalı. Sürekli baş ağrıları, aşırı heyecan, çarpıntı, korku ve yılgınlık, yakalanma endişesi, -kendisi de uyuşturucu kullanan- Suriye kökenli bir doktorun ürkünç tedavisiyle dindirilecektir: Morfin. Afife artık uyuşturucu tutkunudur.

Afife'nin hüznü çabasına sonraları daima kayıtsız kalmayı tercih etmiş Bedia Muhavvit, Namık İsmail'in fırçasından...

Çektiği acıyı, mücadelesindeki ıssızlığı belki de bu yoldan unutabiliyordu.

Henüz çok genç olduğu için uyuşturucunun tahribatı hissedilmez. Afife, Ferah Tiyatrosu'nda Kırık Kalpte oynar.

Eserde rol alan bir başka kadın oyuncu da Şaziye Hanım'dır (Moral).

Fikret Şadi ve arkadaşları, Millî Sahne sanatkârları Trabzon'da turnede.

Afife'yle Şaziye'yi Beyazıt karakoluna götürürler. Kısırdöngüden bir türlü çıkılamaz. İslam adabına aykırı hareketten haklarında kovuşturma açılır. Hanımlar "ikametgâh senedine rapten tahliye" edilirler. Şaziye Hanım, mahkeme devam ederken, küçük bir tiyatro heyetiyle İstiklal Harbi'nin ortasındaki Anadolu'ya kaçar.

İstanbul artık bitmiş bir başkenttir. Son padişah ve sadrazamı Damat Ferit halkı aydınlatmak konusunda korkakça davranırlar. Bu yüzden tiyatro, sanat düşman gibi görülür ve gösterilir.

Afife'nin uyuşturucuyla ilişkisi git git yoğunlaşır. Yeni bir hayatı, yeni bir 'düzen'i tasavvur edemediği düşünülebilir.

Bize gelince, onun Anadolu'ya geçmemiş olmasını çözmeye uğraşıyorduk. Cepheden gelen, bir zamanlar âşık olunmuş uzak akraba çocuğuna şöyle diyecekti Afife: "Hayat bana nekes davrandı..." Nezihe Hanım, onun İstanbul'da kalakalışını, yorgun düşmüş bedenine, artık ülküsüz ruhuna bağlıyordu. Öyle olmalı.

Vasfi Rıza'nın aralarında bulunduğu bir grup, İzmir'de, Mustafa Kemal'in onur vereceği bir gecede oynayacaktır. Kadrolarındaki Müslüman Türk hanımların Mustafa Kemal ve Anadolu Hükümeti'nce nasıl karşılanacağını

kestiremezler. Bu yüzden önce Mustafa Kemal'in ziyaretine gidilir.

"Türk Müslüman kadınının sahneye çıkma olanağı yoktu. Geleneksel tiyatomuzda kadın rollerine erkek oyuncular çıkıyordu. Meşrutiyet döneminin bitimine yakın Afife, ilk yürekli adımı atmış, türlü zorluk ve baskılara göğüs gererek sahneye çıkmıştı. Ancak bu yürekli atılımın örnek değeri yanında hiçbir güvencesi yoktu." (Metin And, Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu)

Önceki sayfadaki fotoğrafa dikkatle bakanlar şüphesiz Afife'yi fark etmişlerdir. Bize göre sağ uçta âdeta tek başına duruyor. Uyuşturucu, yalnızlık, yitirmişlik onu yavaş yavaş büyük yıkımına sürüklemekte. Bana en çok gözlerindeki korkulu ve acı bakış dokunuyor...

Dönüşte hepsi sevinçlidir. Behzat Butak'tan öğrendiğimize göre, Gazi, İstanbul'daki Afife macerasını bilmektedir. Anadolu Hükümeti, Müslüman hanımların sahneye çıkmasında, dinî, millî, ahlâkî bir sakınca görmez. Sanat ve tiyatro ahlâka aykırı değildir.

Yaşamı boyunca hiç onurlandırılmamış “fedai” Afife'nin tersine, Bedia Hanım (Muvahhit) o akşam Mustafa Kemal'in himayesinde alkışlanır.

Vasfi Rıza'nın anılarında, Afife'nin sanat yaşamı, kopuk kopuk, kesik cümlelerle özetleniyor: “Yeni Tiyatro'da çalıştıktan sonra bir müddet tiyatrodan uzak yaşamış, bilahere iki küçük grupla Anadolu'da dolaşmış, sonra gene bir müddet tiyatrodan uzak yaşamış, Milli Sahne'nin Anadolu'da ve İstanbul'da verdiği temsillere iştirak etmiştir.”

Milli Sahne topluluğu Şadi Bey ve arkadaşlarından meydana gelmektedir. Şadi Bey ya da Fikret Şadi, Darülbeyde'de ünlendikten sonra kurumdan ayrılmış bir sanatçıdır.

Topluluğun -filmdeki sahne dolayısıyla yukarıda andığım çektiği bir fotoğrafta; ilk Müslüman Türk kadın oyuncusu, bize göre sağ uçta, açık renk yağmurluğu, açık renk -belki beyaz- melon şapkasıyla hem şık, hem pejmürdedir. Fotoğraf Trabzon turnesinde çekilmiştir. Afife'nin gözlerine dikkatle bakılırsa, o eski fotoğrafta bile, görevlerinin morartılarla çevrilmişliği fark edilir... Uyuşturucunun mu, hayatın mı morartısı?..

Afife bir ara kız kardeşi Behiye'nin yanında kalır. Behiye, o zamanki Kastamonu valisinin eşidir. Vali Fuat Bey dediği dedik insanlardanmış.

Kastamonu'da bir düğünde çekilmiş fotoğrafta, Afife, sağ uçta, gelinin koluna girmiş, yine şefkate muhtaç, gülümsemeksizin bakmaktadır objektife. Saçları ortadan ayrık topuz, boynuna beyaz fular sarmış, herhalde siyah taftadan elbisesinin üstüne beyaz ve dökümlü kumaştan bir bluz-cekete giymiştir. Çorapları parlak ipek, bilekten bağlı ayakkabıları siyah süet, yüksek ökçelidir. Bakımlıdır, fakat inanılmaz kertede zayıflamıştır. Bu fotoğraf ilk kez Anılar; ıssız ve yağmurlu'da yayımlandı. Ve şunları yazmıştım:

“Önlü ve arkalı olarak ilk kez yayımlanan bu fotoğrafın tiyatro tarihimiz için bir anlamı var: İlk Müslüman Türk kadın oyuncu Afife Jâle, 18 Mayıs 1934'te Kastamonu'da bir düğünde. Afife Jale filminden sonra, fotoğrafı bana,

Afife'yi vaktiyle tanımış bir hanım göndermişti; acı anılar yazılmış bir mektup eşliğinde.”

Adamakıllı ilgi devşireceğini umuyordum. Öyle ya, “sanat fedaisi”, iyice uygar geçindiğimiz, Avrupa Birliği'ne girmek için yırtındığımız bugünümüzde... hiç olmazsa şimdi gündem oluşturmaktı.

Ne yazık ki, hiç kimseyi ilgilendirmede, kimse bana fotoğrafın hikâyesini sormadı. Belki de kimse fotoğraftaki Afife'yi görmedi.

Kastamonu'ya geri dönüyorum:

Afife, valinin baldızı oluşuna aldırmayarak, bir eczacı kalfasından morfin dilenmeyi göze alacaktır. Kastamonu, Fuat Bey'in morfinman baldızıyla çalkalanır bir süre. Aile rezaleti hazmedemez. Baskı altında tutulan, eniştesi tarafından zapturapta alınan talihsiz oyuncu, bir gece, odasının penceresinden bahçeye çarşaf sarkıtarak kaçar.

Yalnız sanatkâr düşüşü değil; toplum dışına sürükleniş de bu zaman dilimine rastlar.

Korkunç akıbet öncesinde kırık bir mutluluğa tanıklık ediyoruz:

Afife, unutulmuş aktris, Selâhattin Pınar'la evlenir. Nasıl tanıştıkları, evliliğe nasıl karar verdikleri bir giz bugün. Morfinman, eroinman, başaramamış bir tiyatrocu, genç yaşta üne kavuşmasına rağmen rindmeşrep, gönül adamı bir bestekâr tarafından sevilmiştir.

Değeri ve ünü, sanattan - geleneksel sanatlardan bile- nasibini alamamış bir toplumda, koskoca Selâhattin Pınar'ı kurtaramaz. Bu evlilik hoş karşılanmaz, derhal mahkûm edilir.

Reddedilmiş, kalpleriye, daima ilerde, yanında yaşamış bu iki insan birkaç yıl evli kalırlar.

Selahattin Pınar “Gözlerinin rengini sordum / Karasevda dediler” şarkısını Afife için bestelemiş. Fakat senaryoyu yazarken bu şarkının ne güftesini ne bestesini bulabilmiştik. Sonra da bulamadım. Bazan acaba böyle bir şarkı yok muydu diye soruyorum...

O zamanlar Fatih'te bir apartman katında oturuyorlarmış. Büyük bestekârın evinden musiki geceleri eksik olmamış. Ama Afife arkadaki odaya çekilirmiş.

Başlamadan ölmüş... öldürülmüş bir aktris olduğunu musiki ona hatırlatır mıydı?

Afife Fatih'teki evden ayrılır. Boşanırlar.

Mahmut Yesari, Kadıköyü vapur iskelesinde her akşam, boynunda eşarp, açık saçlarını rüzgâra vermiş, yapayalnız dolaşan bir genç kadın görür. O kadın rıhtım boyu yürümektedir, her akşam ve o yalnız kadın Afife'dir:

"(...) bir müddet sonra Şadi Fikret'in Millî Sahnesi'nde, ve nihayet Raşid Rıza'nın Türk Tiyatrosu heyetlerinde çalıştı. Fakat, sanat kabiliyet ve istidadı çok yüksek olan Afife, az zamanda büyük roller almış bulunmasına ve kendisini tanıtmış olmasına rağmen kendisini idare edemedi, eroïn ve morfin kullandı, bunda iptila derecesine vardı. Raşid Rıza, Afife'yi heyetinden çıkartmak zorunda kaldı. Raşid Rıza, Şadi Fikret'le birlikte Tepebaşı'nda temsiller vermeye başlayınca iptilasından vazgeçmiş görünen Afife'nin çalışma teklifini memnuniyetle kabul ettiler. Fakat genç kadının bu zehirlere karşı tövbekârlığında durmadığını görünce sahneden kat'i olarak uzaklaştırdılar. Zavallı kadın, bütün sanat kıymetlerini kaybetmiş, derin bir sefalet uçurumuna sürüklendi, son günlerde, Kadıköyü'nde müteverrim (veremli) ve perişan dolaşmaya başladı. Sanatseverlerden, eski sahne arkadaşlarından en küçük bir yardım görmedi."

Mahmut Yesari'nin yazısından öğrendiklerimi, filmin çekimi sırasında, Beykoz'daki bir yalının buz gibi soğuk odasında Reşit Gürzap da doğrulamıştı. Reşit Bey, Afife'nin dedesini oynuyordu. Gençliğine dönmüş, rıhtımdaki saçları dağınık genç kadını görür gibi olmuş ve anlatmıştı: "Kimseyle konuşmaz, kimseye bakmazdı..."

Ucuz, biraz pis, bol kepçe aşevlerinde çorba içmeye çalışır. Tenha parklarda dolaşır. Bir tahta kanepeye çöker. Kendisini tek bırakmayan uyuşturucudur. Afife bu bağımlılığa boyun eğer.

Şimdi ağabeyi Salâh'ın yanında kalmaktadır. "Şehzadebaşı Camii'nin yanında, Atatürk Bulvarı tarafında istimlaktan evvel ahşap binalarla yığılı bir mahalle vardı" diye tasvir edecektir Vasfi Rıza. Orada, o evlerden birinde.

Hastadır. Vücudu küçülmüştür, bacakları tutmaz. Vasfi Rıza birkaç kez ziyaretine gider. Yapılacak pek bir şey kalmamıştır.

Al renkli elbise, beyaz çorap, beyaz iskarpin giymiş o hatırayı, aktör ve hekim Neşet Halil'in "tavassutuyla" Bakırköyü Akıl ve Sinir Hastanesi'ne kaldırırılar. Perde ve Sahne mecmuası yazarlarından Nusret Safa Coşkun hastaneden gönderilmiş bir mektup alır. Afife, yazarla görüşmek istediğini yazmıştır.

Nusret Safa Coşkun, Afife'yi başhekim Mazhar Osman'ın odasında görecektir:

"İki hastabakıcı sertabibin önüne bir sedye bıraktılar. Dikkat ettim, bu sedyenin ne altında bir taşkınlık, ne üstünde bir şişkinlik vardı, boş hissini veriyordu, yalnız battaniyenin ucundan bir tutam saç çıkmıştı. "Örtüyü açtıkları zaman dehşetle yerimden kalktığımı hatırlıyorum. Karşımda sadece iri siyah gözleriyle canlı bir ceset vardı. Ceset yavaş yavaş doğruldu; bacakları, kolları büzülmüştü. Deri bir torba içinde beş on kemikten ibaretti bu insan."

Beş on kemikten ibaret insanın sesi hâlâ olağanüstü ahenklidir. Konuşur; anıları, dayanılmaz acılar olup çıkmıştır. Nihayet çığlıktan farksız isyanını dile getirir: **"Beni unutmuşlar, sahneye çıktığım zaman alnımdan öpen muharrir, beni teşvik eden büyük adamlar, hayranlarım, seyircilerim, arkadaşlarım, hepsi beni unuttular. Ne çabuk... Kapımı çalan, hatırimi soran bir insan yok... Hepsi, hepsi unutmuşlar."**

Refik Ahmet Sevengil bu satırları alıntılanmış. Meşrutiyet Tiyatrosu'nun benim için en acıklı sözleriydi. Bir bakıma, dünyaya bakışımı, hayatı alımlayışımı borçluyum. Şüphesiz yazarlığım üzerinde derin etkileri oldu. Birçok kez 'unutulmak' yazdım. Ezbere bildiğim bu sözler birçok kez ayrılışın, kalp ağrısının ve unutuluşun kılavuzuydu. Daha o zamandan başlayarak, Nusret Safa'nın yazısına, Afife Jâl'e'nin çığlığına, Refik Ahmet'in unutmayaşına borçlandım... Okumasaydım bende çok şey eksik kalacaktı.

Eski aktris, o güne kadar hiç tanımadığı Perde ve Sahne mecmuası yazarından... kendisini sahnede hiç seyretmemiş Nusret Safa Coşkun'dan yardım ister:

“Burada boğuluyorum, tımarhane köşesinde ölmek istemiyorum. Ne yapın ne edin, beni çıkarın buradan. Neresi olursa olsun, buradan daha rahattır. Donuyorum, sırtıma giyecek bir gömleğim yok; görüyorsunuz, her tarafım çıplak... Delilere tahammül edemiyorum, başımın içinde tepiniyorlar. Ben deli değilim, fakat olmak üzereyim. Beni buradan çıkarın da nereye atarsanız atın!”

Deli olmadığı başhekimce doğrulanır. Trajik sahne Mazhar Osman'ı tedirgin etmiştir. Afife'ye göstermemeye çalışarak, “cüzdanından çıkardığı hatırı sayılır bir parayı hastabakıcının avcuna” tutuşturur, ihtiyaçlarının karşılanmasını söyler.

18 Mayıs 1934. Afife Kastamonu'daki düğünde.

Fakat bazı yüksek jestler' ne kadar hazindir. Vali ve belediye reisi muavini de ilgilenirler. İmparatorluğun ziyan ettiği, Cumhuriyet'in unuttuğu Afife'ye elli liralık bir yardım temin edilir. Bakırköy'ünden Şehzadebaşı'ndaki küçük eve geri dönüş. Yer yatağında kıpırdamadan yatan “sanat fedaisi” tek tük arayanına hâlâ tiyatroyu sorar, temsil edilen eserleri, yeni oyuncularını, seyirciyi, alkışları... Nusret Safa şöyle noktıyor:

“Afife, ağabeyinin fakir evinde, odasındaki yer yatağında hareket imkânından mahrum olarak bir müddet kaldıktan sonra kendi isteğiyle tekrar Bakırköyü Akıl ve Sinir Hastanesi'ne nakledildi. Orada bir müddet daha delilerin arasında kitap okuyarak avunmaya çalışmış, tanıdıklarına isyan dolu mektuplar yazıp göndermiş, sıhhati gittikçe bozulmuş, 24 Temmuz 1941 günü hastanede ölmüştür.”

Ergun Köknar, çocukluğunda, babası Sait Köknar ve Behzat Butak'la birlikte Bakırköyü'ne gittiklerini söylemişti. Afife'nin ölüm haberi öğrenildiğinde. Behzat Butak, mutsuz kadının maskını almış. Ama bu mask kayıpmış. Ergun Ağbi, gözlerinden yaşlar aktı akacak, “Kim bilebilir ki, bazı insanlar bu dünyaya yok olmak için gelmişlerdir...” diyordu.

Müslüman Türk kadını kimsenin katılmadığı bir törenle Kazlıçeşme Mezarlığı'na terk edilir.

Afife Jâlê'nin çekimine başlamadan Gülşen Tuncer onun mezarını çok aradı. Sevgili Gülşen, “Belki mezarı onartma imkânı buluruz” umudundaydı. Afife'nin mezarı kayıp.

Afife Jale filmi güç koşullarda çekilmiştir. Bence başarısız bir eserdir. Galiba o yüzden Afife bende dinmedi, onu bir türlü yazımdan çizimden uzaklaştıramadım.

Yıllarca sahnelenmeyen Allahaismarladık Cumhuriyet'te Afife'yi yazmayı bir kez daha denedim. Sahnелendiğinde, Allahaismarladık Cumhuriyet düşlediğimin çok dışında bir oyun olarak kalakaldı. Afife sanki öncesiz sonrasız tükeniş mahkumdu.

Oyuna çalışırken, Reşat Nuri Güntekin'in Tiyatro ile İlgili Makaleler derleme kitabını baştan sona taramış; ilk Müslüman kadın tiyatro sanatçımız için pek sönük, pek kısıtlı bilgi bulabilmişim.

Reşat Nuri'nin, o, duyarlık, iyilik ustasının bedbaht aktris için yazmamış olmasına şaşırdığımı söylemeliyim. 1950 sonrasında yayımlanmış Aydıbir koleksiyonunu karıştırırken şaşmakta acele ettiğim ortaya çıktı.

1929. Cumhuriyet'in güvencesi altında Güzel Sanatlar Birliği kurulmuş. Soldan: Topkapı Sarayı müdürlerinden Lütü Turanbek, Vasfi Rıza Zobu,

Halit Fahri Ozansoy, Neyyire Neyir, Hamdi Şarlıgil, İ. Galip. Önde: Bedia Muvahhit ile Şaziye Moral, büyük romancımız Hüseyin Rahmi'nin iki yanında. Küçük çocuk Şaziye Moral'ın oğlu Hayyam imiş. Afife dışında herkes için her şey yolunda gidiyor.

Müslüman Türk kızlarının tiyatro sevdasından söz açan Yaprak Dökümü romancısı, İstanbul ve Kadıköy'nün en uzak mahallelerinden Darülbeyde'ye gelen "tertemiz aile kızları"nın burada "birbirlerine sokularak korka korka fısıldaştıklarını" belirtiyordu.

Gelgelelim hiçbirinin öğrenci sıfatıyla Darülbeyde'ye kabul edilmesi söz konusu değildir. Reşat Nuri, satır aralarına gizlediği, kemikleşmiş yargılara itiraz eden tespitini de bir paragraf aşağıda dile getirecekti: "Bu kızlar arasında yalnız Afife Jâl'e'nin, Şeyhülislam Efendi yine her zamandan kuvvetli olarak yerinde dururken, sahneye çıktığını gördük. Ötekiler birer birer kayboldular. Birkaçına sonradan ellerinde çocuklar ve arkalarında Turan çarşafı yerine yorgun mantolar ve yorgun çehrelerle tesadüf ettim."

Aydabir'deki bir başka yazısında, Reşat Nuri, Afife'nin sahnedeki ilk gecesi üzerinde duruyor; baskınla biten gece. Afife şu ya da bu yoldan kaçmış, kaçırılmış... Zaptiye kuvvetlerinin yenik düşmesine sinirlenen, "uzun boylu, saz benizli, ince bıyıklı genç" komiser, Celal Sahir'i karakola götürüyor.

İşin tuhafı, Celal Sahir, komiserin Vefa İdadisi'nden hocasıdır. Hocayla eski öğrencinin bu acıklı karşılaşması, her şeye rağmen, o günlerin görgüsünden bir şeyleri yedeğinde taşımış olmalı:

"Celal Sahir: 'Hay Allah belânı versin. Yapacağın bu muydu bana?' dedi ve çaresiz, Bahariye Caddesi'ne doğru, tırıs tırıs, komiserin önünde yürümeye başladı."

"Komiser sol omuz başından ve bir hürmet ifadesi gibi yarım adım gerisinden onu takip ediyordu. Güzel bir yaz gecesi idi. Bahariye Caddesi gerçekten bahar kokuyordu."

Doğup büyüdüğüm Bahariye Caddesi! Bazı ilkyaz geceleri bahar çiçeklerinin koktuğunu ya hatırlıyorum ya hatırlamak istiyorum...

Karakol, önünden birkaç basamaklı girişi olan, sarı renkli, taş bir yapıdır. Yapıyı dört bir yanından kuşatmış sarmaşıkların büyük gölgeleri gecede duvara nakşolur. Sarmaşıklar açık pencerelerin çevresini sarmıştır.

Sağdaki pencere önünde oturan Celal Sahir, Afife yerine ifade vermektedir. Sokakta arkadaşları onu bekliyorlar. Uzun zaman, gece boyunca beklemişler.

O geceyi sanki görüyorum, gövermiş sarmaşıkları da. Afife Jâl'e'nin kara alınyazısı, bahar kokan yaz gecesi başlamış olmalı. Gecedeki gizli şiddeti, gizli zalimliği kimseler anlamamış olmalı ki, daha o an, ifade verip Afife'yi kurtarmak isteyen Celal Sahir'le alay edilmiş.

Reşat Nuri, Türk Tiyatrosu'nun ilk Müslüman kadın oyuncusu konusundaki bazı iddialardan rahatsız olmuşçasına, ekliyor:

"Afife Jâl'e Türk Tiyatrosu'nun ilk kadınıdır. Dünyamızdaki hemen hemen şaşmaz bir kadere uyarak bu ilk olmak mazhariyetinin kefareti birçok acılar ve sefaletlerle ödeyerek, pek genç yaşta ölmüştür. Şimdiki onun sendelemiş ve nihayet düşmüş zayıf izleri üzerinde yürüdüklerini unutmamalıdır."

Afife Jale -bir çiğ damlası-.

AFİFE JALE

SERDAR BİLİŞ

SÖYLEŞİ: ÖZDEN ATASAGUN ÇELİK

-Londra Middlesex Üniversitesi tiyatro yönetmenliğini okudunuz. İngiliz Ulusal Tiyatrosu'nda staj yaptınız. Birçok değerli isimlerle birlikte atölyeler yapma fırsatınız oldu. Dramaturji departmanı ile birlikte oyunlar geliştirdiniz ve birçok yazarla çalışarak dünya prömiyerleri sahnelendi. Royal Court Tiyatro'sunda uluslararası metin danışmanlığı yapıyorsunuz.

Ülkemizde ise Kadir Has Üniversitesi'nde tiyatro dersleri veriyorsunuz ve mezuniyet oyunlarını yönetiyorsunuz. Kazandığınız Channel 4 Yönetmenlik ödülü ile bir nevi başarılarınızı taçlandırmış oldunuz. Aldığınız bir karar, ulusallıktan çıkıp uluslararası tiyatroda ismini duyurmanızı sağladı. Bizlere yolun başından, bu karar sürecinden (adım atmaktan çekinenler için) biraz bahseder misiniz?

İnsan bir yerde sıkışma hissediyorsa, bazen vazgeçmek, bırakmak ve yeniden başlamak anlamlı olabiliyor. Yeni bir ülke, yeni bir dil, yeni bir kültür, Kostya'nın dediği gibi "yeni bir form" bize kendimizi başka bir aynadan yansıtır ve yeni yolları mümkün kılar. Bilinen o söz gibi, "sürekli aynı şeyi yaparak farklı sonuçlar hayal edemeyiz." Su akar yatağını bulur elbet ama, suyun akması önemli. Tıkanıklıkları açmak da bizim görevimiz.

Yanlış yapmaktan korka korka hiçbir şey yapamaz hale gelmektense, "bir şey yapmak" çok daha mantıklı. Dramanın temel kuralı sonuçta "konuşma yap"

-Türkiye'de siyasi ve toplum baskısından dolayı oynanan oyunların çoğu, uzun yıllar doğrudan değil de meteforlarla anlatılmak istenmiş. Günümüzde oyun yazarlığını nasıl değerlendirirsiniz? Daha cesur yazarlar görüyor muyuz mesela, görüyorsak bu etkinin, değişimin kaynağı sizce nedir?

Tiyatro Atina demokrasisinde toplumun ve bireyin inşası adına çok mühim bir rol oynamıştır. Toplum arena da insanın en tehlikeli, en karanlık düşünceleri ve eylemleri ile yüzleşmiştir. Etkili bir sanat olduğu

içinde çağlar boyunca her zaman kontrol edilmek, ele geçirilmek istenmiş. Bugün Türkiye'de özellikle İstanbul'da çok dinamik bir tiyatro üretimi olduğunu düşünüyorum. Fakat tiyatrocılardan, yazarlardan çok politik bir tavır olarak fazla cesur olmalarını beklemek biraz haksızlık gibi geliyor. Bir yazarın, yönetmenin, oyuncunun cesaret göstereceği yer dramının kılcal damarlarında, bakmaya, görmeye cesaret edemediğimiz duyguları düşünceleri damıtmak olmalı.

-Özel tiyatroların zamanın ruhunu daha iyi yansıttığını düşünüyorum. Kurumsal tiyatroların ise (birçok kurumda da olduğu gibi) geleneksellikten kopamama hali var. Bu durum seyircinin dinamizmini nasıl etkiliyor?

Kurumsal tiyatrolar yani vergilerle ödenekli hale gelmiş tiyatrolar çok ciddi bir misyon yüklenmektedir. Bu hiç hafife alınmaması gereken mühim bir iştir. Bu kaynağın eğitilmiş, deneyimli, yaratıcı bir vizyon tarafından kullanılması o hizmetten yararlanacak toplum için oldukça önem teşkil eder. Ben atama usulü vizyon belirleyen ödenekli tiyatrolar için ahlânıp vahlanıyorum... Oysa ki bu kurumlar tiyatronun can damarı olmalı. Özel tiyatrolar gişe kaygısı, popüler kültür beklentisi, zaman zaman olanaksızlıklar içinde yine de müthiş bir dinamizm oluşturuyor. Halbuki sürdürülebilir ve derinlikli kültür politikaları üretmesini beklediğimiz yerler ödenekli kurumlardır.

AF!TE

Çok marifetli, seyirciyi peşinden sürükleyen bir oyuncu Serkan. Ancak tek kişilik oyun yapmak Serkan'ın da, benim de alışık olduğumuz bir şey değildi. Tüm karakterleri kendi oynadığı için karşısında kimse yoktu provada. Oyun için çektiğimiz sahnelerde de iki hafta boyunca stüdyoda mavi duvarlara bakarak tek başına oynadı, zor işti.

-Geleneksellikten çıkmak, modernizmi yakalamaya çalışmak, bu süreçte yaşanan toplumsal sorunlar, sonucundaki trajikomik tutumlar insanlığın içinde devam eden durumlardır. Zaman tüneli içindeki sancıları, birebir bizlere yaşatır, bir bakıma dönüşümü sembolize eder. Bunu da en iyi gözlemleyenlerden biridir Ahmet Hamdi Tanpınar. Ve çok kıymetli eseri “Saatleri Ayarlama Enstitüsü”nde bu bocalamayı çok iyi yansıtmıştır. Size dönecek olursak “Bir kişinin zihninde cereyan eden bir hafıza olabileceğini düşündüm,” sözünüz aslında her şeyin özeti gibi ama bu romanı sahneye uyarlama fikri nasıl doğdu, uyarlarken öncelikle neye dikkat ettiniz? Sahnede ise; oyunculuğu ve özgünlüğü ile kendisini kanıtlamış isim Serkan Keskin'i görüyoruz. Öyle bir isim seçmişsiniz ki, oyun sanki onun için yazılmış gibi. Bu isim zihninizde nasıl canlandı? Kısacası nokta atışınızın altındaki etken neydi?

Serkan'la zaten tanışıyorduk. Oyunu yapmaya karar verdiğim zaman aklıma gelen ilk isim oldu. Serkan'ın Hayri İrdal'ın mayasına çok uygun olduğunu düşündüm. Marifetli, bir karakterden bir karaktere geçebilecek biri olmalıydı. Ve aynı zamanda, bütün bu geçişleri Hayri'nin prizmasından geçirerek anlatabilecek biri.

-Sizin gözünüzden Afife Jale'yi, Demet Evgar'ın performansıyla ve Selin Hanım'ın kaleminden izleyecek olmak, heyecan verici. Siz, Afife Jale'yi nasıl görüyorsunuz? Yönetmen koltuğunda yer almadan önce hikâyeye karşı neler hissetmiştiniz?

Kuşaklar boyunca tüm tiyatrocılara ve cesur kadınlara ilham olmuş, bir deniz feneri gibi karanlık zamanlarda yol göstermiş bir ışık, bir simgedir Afife. Hayal dünyamızı saran bu güçlü fi ürün hayaleti bütün sahneleri dolaşsa da adına yazılmış ya da adanmış görkemli bir sahne eseri maalesef yok. Sahnede olmayı bütün mevcudiyeti ile arzulayan Afife'nin, kadının sahneye çıkmasına, göz önünde olmasına, yasak koyan düzene. Bu yeni yolculukta bu coğrafyanın özgün hikayesini uluslararası standartlarda sahneye taşımak için heyecanlı ve kararlıyız.

-Son olarak, oyun yazar, yazma isteği olan insanlara neler söylemek istersiniz, nasıl bir yol izlemeliler ki, tiyatronun gelişimine katkı sağlayabilsinler?

Daha önce pek deneyimli olmayıp da tiyatro oyunu yazmak isteyen insanlara verebileceğim tavsiye: **"Yazmak, yazmak, yazmak."** Bugüne kadar çok oyun fikri dinleyip azını okuyabilmiş bir insan olarak, **kâğıda dökülmemiş bir fikrin suya yazı yazmak gibi olduğunu söyleyebilirim.** Olabildiği kadar oyun okuyup erişebilecekleri (ki böylesi programlar çeşitli kurumlar tarafından sürdürülüyor) yazarlık atölyelerine katılmalarını, kâğıdın başına geldiklerinde de her şeyi unutup ısrarla yazmalarını tavsiye ederim.

AF!FE

ZORLU
SM

KLN
SUNAR

AF!FE
TİYATRO

~~14 EYLÜL 2024 TÜKENDİ~~
15 EYLÜL 2024 SATIŞTA
20-21 EKİM 2024 SATIŞTA

AFİFE JALE’NİN HAYALETİ, HAYALATIN AFİFE JALE’Sİ!

Bazı kişiler vardır; tarihteki önemleri sadece alanlarında ilk olmalarından kaynaklanır. Bazı kişiler de vardır ki, tarihteki ehemmiyetleri yalnızca alanlarında ilk kabul edilmelerinden dolayıdır.

Birinci cümlelerin ilkleri, ikinci cümlelerin ilklerinden elbette daha akılda kalıcıdır diye düşünüyorsanız yanılıyorsunuzdur. Zira Afife Jale, ikinci cümledeki gibi bir “ilk”tir ve bu ilklik onu tiyatro tarihimizde bir efsaneye, bir ikonaya dönüştürmeye yetmiştir!

Bir kişi düşünün ki elimizde çok çok bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar fotoğraf bulunsun...

Yine aynı kişi hakkındaki bilgilerimiz, dişe dokunur bir-iki röportaj ve gazete haberi dışında kulaktan dolma birkaç dedikodudan ve ona addedilen anekdotlardan ibaret olsun...

Ve gene aynı kişi hakkında filmler, diziler tasarlansın; romanlar kaleme alınsın, bunlarla da yetinilmeyip ödül törenleri tertip edilsin!

Afife Jale’den bahsediyorum... Yakın zamanda Eyüphan Erkul, bu primadonnanın (!) hayatını konu alan bir roman yazdı. Yüzlerce sayfa yekûn tutuyor... Bu müşkülün içinden ancak roman kurmaca bir türdür dersek kurtuluveririz! Yoksa bir oyunda sahneye çıktığı biliniyor, ardından hemen derdest edilen Afife Jale’nin sanat yaşamından bahsetmek safdillik değilse nedir?

Nasıl hatırlanıyor Afife Jale?

“Sahneye çıkan ilk Türk ve Müslüman kadın” olarak... Ne zaman pekiyi? Cumhuriyet’in İlan’ından evvel... Yani henüz Osmanlı vatandaşlığı geçerliyken!

O vakit Osmanlı Devleti vatandaşı olan her kadının Afife Jale ile aynı kategoride tasnif edilmesi gerekmez mi? Bir Osmanlı Yahudi kadının ya da bir Osmanlı Ermeni kadının Afife Jale’den farkı ne?

Dolayısıyla bu “Türk” sıfatını daha başlarken bir kenara bırakmalı...

Sonra “Müslüman” sıfatına gelirsek... Bu mevzuda da muhtelif iddialar mevcut... Mesela kimi araştırmacılar Şaziye Moral’ın ya da başka birtakım aktrislerin gayrimüslim ismiyle Afife Jale’den çok daha evvel sahneye çıktığını iddia etmekte...

Devirdaşlarından Vasfi Rıza Zobu’ya göreyse sahneye çıkan ilk Müslüman kadın, Gülriz Sururi’nin teyzesi Mevdude Refik Hanım...

Öte taraftan meddah hikâyelerine bile konu olan bir söylence, kadınlığını gizlemek suretiyle erkek kılığına girip rakkaslık yapan Güllü Fatma’dan bahsolunur... Üstelik tâ 18. asrın başında...

Hâl böyleyken Afife Jale’nin, sahneye çıkan ilk Müslüman kadın olduğu iddiası da havada kalmıyor mu?

İddia hafif olsa kalırdı fakat meseleye o derece ağırlık kazandırdılar ki yere düşmeden edemiyor... Türk Tiyatrosu’nun en imtiyazlı ödül töreni kabul edilen merasimlerden biri Afife Jale’nin adını taşıyor...

Kimi iddialar Afife Jale'ye yazılmış şarkılar olduğunu öne sürüyor...

Önümüzdeki sezon Demet Evgar, çok pahalı bir prodüksiyon ile sahnede Afife Jale'yi canlandıracak...

Merakımdır; piyes yazarı hanım bu piyesi yazacak bilgileri nereden elde etti? Paylaşırsa memnun olacağım. Velhasıl, Afife Jale bir hayalet şeklinde yüzyıldan uzun bir zamandır tiyatromuzun üstünde dolaşmakta gâh bir büyüye gâh bir öyküye dönüşmektedir...

Hakikatse tasavvur edilen ya da görülmek istenen Afife'nin hayaletinden ziyade hayâlatın daha öztürkçe bir ifadeyle hayallerin Afife'sidir...

Afife Jale, kısacık ömrü müddetince bağımlıkla savaşmış, sahne aşkının üzerinden silindirle geçilmiş, mutsuz, yalnız bir kadın; çok acıklı bir hikâyenin öznesidir...

Başlı başına bir kadın olarak Afife Jale'yi ele alıp büyütebilirsiniz... Lâkin Afife ne büyük bir oyuncudur ne de bir öncüdür...

En azından elimizdeki bilgiler kesin bir kanaate varmayı mümkün kılmamaktadır...

İddialar, hakkında üretilen masallar öyle bir kalemle zihinlere yazılmıştır ki hiçbir silgi bu yazıyı silmemektedir!

TAHA TOROS
ARŞİVİNDEN

“Beni acıyarak değil; düşünerek, severek, kucaklayarak hatırlayın. Tiyatro varsa ben varım.”

Demişti Afife...

Tam da en sondaki cümleydi, beni küçük Afife'nin hikâyesini yazmaya götüren sebep aslında.

O dört sözcüğe sığan cesaret, kararlılık, tutku ve aşk.

Sanatına duyduğu aşk...

Yıllarca hayaline nasıl bir aşkla, tutkuyla sarıldığı...

Sonra kendi çocukluğum geldi aklıma.

Her çocuk gibi benim de kurduğum hayaller.

“Çocuk demek, hayal demek.” değil mi zaten?

O yıllarda bulabildiğim üç beş kitabı okudukça kurduğum yazarlık hayalleri.

İşte bu yüzden onu daha yakından tanımak istedim.

Sadece tanımak değil, hatırlatmak, anlatmak istedim onu herkese. Tam da onun istediği gibi.

Velhasıl küçük Afife ile yolumuz böyle kesişti.

Kâh hüznlenerek kâh tebessümle okudum yaşamına dair her şeyi.

O kısacık yaşamına ne çok şey sığdırmıştı. Koca bir inanç, koca bir aşk ve hepimizin hayallerinin peşine düşmesine yetecek kadar cesaret.

Hepimizin en çok ihtiyacı olan şey tam da bu değil miydi zaten: İnanç ve cesaret.

Yaşadığımız coğrafyada yarınlara ve güzel şeyler olacağına dair umudumuzu yitirmeye başladığımız bu günlerde hayal etmenin, inanmanın, pes etmemenin önemini anlatmak için Afife'den daha iyi bir örnek olabilir miydi?

Hele ki tutkuyla yaptığınız işin amacı, bir nebze de olsa çocukların hayatına dokunmaksa...

“Kitaplarda mesaj kaygısı olmalı mı olmamalı mı?”

Tartışması devam ededursun ben kitabı okuyacak olan tüm çocuklara tam olarak: “Hayal edersen ve inanırsan başarabilirsin. O başardı.” mesajını vermek istedim aslında.

Ve bu nedenle okurken pek çok çocuğun kendinden bir şeyler bulabileceği ve kendi hayallerine ulaşmak için çıkacakları yolculukta onlara ilham olması için küçük Afife'yi anlattım.

İşte benim kalemimden Afife...

Yıl 1902.

Kadıköy'de bilinmeyen bir mevsimde doğuyor Afife.

Ben ilkbahar olsun istedim doğduğu mevsim...

Belki baharı sevdiğimden, belki küçük Afife'nin ele avuca sığmayan çocukluğundan, kıpır kıpır enerjisinden.

Bir ev hayal ettim önce;

İçine her akşam evinin salonunu sahne, kimi zaman annesinin paltosunu, kimi zaman dedesinin şapkasını kostüm yapan güzel gözlü küçük Afife'yi koydum.

Sonra onu tiyatroyla tanıştıran dedesini, annesini, kardeşini, hayal dünyasında yarattığı sahnelerde değişmeyen partneri kuzeni Ziya'yı ve babasını.

“Ah kocaman mutlu bir aile oluverdiler.” dedim kendi kendime.

“Her başarı önce bir hayalle başlar. Başarmak istiyorsan hayal etmelisin,” diyen ve her zaman ona ilham veren dedesi varken, küçük Afife'nin mutsuz olması mümkün müydü zaten?

Evdeki salonda kimi zaman Ahde Vefa'nın Meruşe'si, kimi zaman Venedik Taciri'nin Portia'sı olan Afife'nin ne zaman gerçek bir sahneye çıkacağını düşünmedim bile. Zaten o hep sahnede idi.

Her şey çok güzeldi. Ta ki Afife, her gece hayalini kurduğu o perdelerin gerçekten kendisi için açıldığını görmek isteyene kadar.

Afife artık evinin salonunda Portia'yı oynamak değil sahnedeki Portia olmak istiyordu.

Ama hiçbir şey kolay olmayacaktı.

Çünkü bu coğrafyada kadın olmak hiçbir zaman kolay olmamıştı.

Sahne adı da vardı artık Jale. Anlamı gece yağın ve yapraklara konan çiğ, kırağı, su damlacığı.

Alkışlar ve çiçeklerle biten o ilk sahne gecesinde bitirdim küçük Afife'nin hikâyesini.

Sonrasını çok fazla düşünmek ya da yazmak istemedim. Önemli olan sadece o andı çünkü.

Hani şarkıda da dediği gibi "Bazen küçük bir an için ömür bile verilir."

Afife'nin alkış sesleri arasında neler hissettiğini, nasıl mutlu olduğunu düşündüm uzun uzun.

Küçük Afife "BAŞARMIŞTI."

Benim çocuklara anlatmak istediğim de buydu işte. Hayal kurmaktan asla vazgeçme. İnanırsan onlar gerçeğe dönüşebilir. Başarabilirsin.

Afife Jale, Yaşar Kemal, Halide Edip, Ara Güler...

Bana da ilham oldukları için çocukluk hikâyelerini yazdığım bu değerli isimlerin hepsinin ortak noktası asla pes etmemeleri ve tabii ki sanatçı olmaları.

Sanatın iyileştirici, güzelleştirici yanı olmasa ne kadar eksik kalırmışız.

Gelelim hikâyenin yazılış sürecine.

Afife'nin hayatına dair yazılanları okurken hatta kitabı yazarken en çok sorguladığım şey sanırım babasıydı. "Babasının desteği olsaydı her şey çok farklı olurdu," dedim sürekli kendi kendime. Kadınlara söz hakkı verilmeyen o dönemde Afife'nin yaşadıklarını düşündükçe...

Zira şu anda da durum farklı değildi.

Sonra aklıma, Atatürk'ün: "Bir toplum, bir millet, erkek ve kadın denen iki cinsten oluşur. Mümkün müdür ki, bir kitlenin bir parçasını ilerletelim, diğerini görmezden gelelim de kitlenin tümü ilerleme imkânı bulabilsin?" sözünden: "Kadın ile erkek eşitliği fitrata ters." zihniyetine doğru nasıl bir hızla evrildiğimiz aklıma geldi.

"Erkek sanatçı" kavramını pek duymasak da "kadın sanatçı" kavramını hâlâ sıklıkla duyarız.

Çünkü sanatçı olmak erkek olmayı gerektirir! Kadının yeri çok başka bir yerdir.

Yazmaya sayfaların yetmeyeceği bunun gibi bir sürü cinsiyetçi kavram...

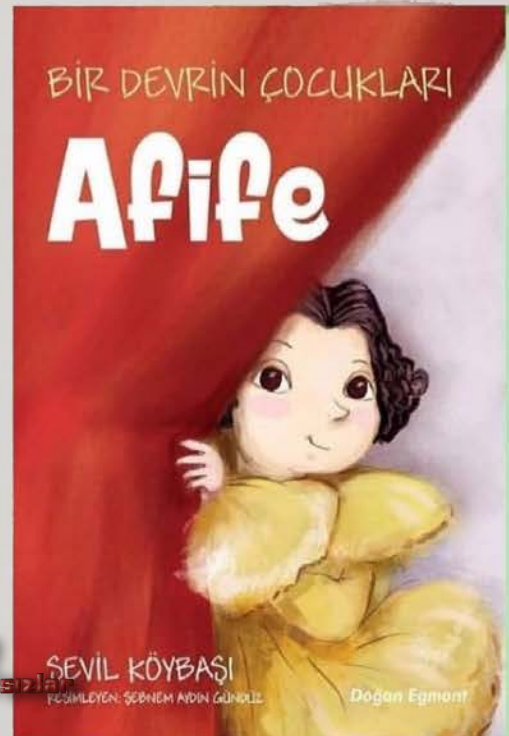
Bir nevi toplumsal hastalığa dönüşen bu zihniyetle baş etmek elbette kolay değil. İşte, tarihi isimleri tanımak, sanata sığınmak bu yüzden çok değerli! Çünkü sanat ve sevgi hepimizi iyileştiren, birleştiren en önemli güç. Evet, hayat şu anda kolay değil ama o zaman da hiç kolay değildi.

Cumhuriyetin ilanı sonrasında 1923 yılında Atatürk'ün emriyle Müslüman Türk kadınları sahneye çıkmaya başladıysa bu tam olarak buna öncülük eden gerçek bir sanatçı, Afife Jale'nin devrimidir.

O zamanki ülkenin kışında, Afife kardelen olmayı başardıysa, bir yerlerde başarmayı bekleyen ve bunun için çabalayan nice kardelen var.

Hayallerine tutunan ve bir yerlerde açmayı bekleyen tüm kardelenlere sevgiyle...

Tiyatro Varsa Ben Varım!
Türk Kadını ve Tiyatrosunun
En Güçlü Sesi: Afife Jale

TANRI'YA KAFA TUTAN KADIN

“Milattan önce iki binli yıllardan itibaren insanlığın inanç sistemine yeni bir kavram girdi: Ad. Ad vermek önemli hale geldi ki, adı olmayan hiçbir şey var olamaz oldu, kimi inanç sistemlerine göre taşıcısının kaderinde söz sahibi haline geldi...”

Güneşli bahar havasının kamaştırdığı gözlerimi çevirdiğim sayfadan kısa süreliğine ayırmışken dedesi (tabii ki nenesi ya da annesi değil!) küçük Afife'nin adını kulağına 3 kere fısıldarken, “ıffetli kadın” anlamına gelen bu tamlamanın kısacık yaşamı boyunca yanıtlamak zorunda bir sor(g)u cümlesine evrileceğini tahmin etmiş miydi, diye geçirdim aklımdan. “Dedemi bilmem ama babam etmiştir bence,” diye lafa girdi karşımdaki iskemleye oturan genç kadın. “Masumane temennilerin sırtımızda şaklayan bir kırbaça dönüştüğü anda nihayetlenir çocukluğumuz. Benimki de pek kısa sürdü doğrusu. Bu arada varsa ateşinizi rica edebilir miyim?” Sözlerini sindirmeye fırsat bulamadan çantamdan ateş aranmaya girişmiştim ki, sigara içmediğim aklıma geldi. Sersemliğimden utandım. Bereket bitişikteki masa imdadımıza yetişti de dikkatimi yeniden bakışlarında toparladım. Eş-dost arasında ara sıra şakasını yapmaktan hoşlandığımız gibi bir kurgu evreninde mi yaşıyorduk gerçekten? O ise içimdeki ikircikli duygulardan habersiz, sarma sigarasından yılların hasretini taşıyormuşçasına çektiği ilk nefesini nihayet verdi ve söze girdi: “Müsaade istemeden oturdum kusura bakmayın lakin, hayatımı kaleme almaya niyetlenmişsiniz diye işittim.” Oydu. Apollon Tiyatrosu'ndan sonra Reks sineması olan, onun da kapanmasıyla bara dönüşen bu mekâna zaten onun için gelmiştim. Onun hakkında düşünmek, imkânsız olduğunu bildiğim halde kendimi onun yerine koymak, ilk defa sahneye çıktığı bu mekânda izlerini sürmek için. Ama şimdi onu böyle kanlı canlı, tam karşımda görmek beni bile afallatmıştı işte. Aradan yüz yıl geçmiş olsa bile

seyircisini şaşırtmayı başarıyordu Afife. “İsim diyorduk,” dedim. “Siz kendi isminizi kendiniz koydunuz. Oysa kadim çağlarda bu hak önce Tanrı'ya verilmiştir. Tanrı önce Adem'i yaratır sonra ona adını verir. Adem'den sonra ise şeyleri adlandırma yetkisi erkeklerindir.” Dudağının kenarına takılı hınzır bir gülüşle sordu: “Tanrı'ya bir nevi kafa tuttum öyle mi dersiniz?” Ve ekledi: “Allah sizi inandırсын bu kadar alıngan olduğunı bilmiyordum!” “Sadece bununla kalsanız iyi sadece binyıllık bir süre dahilinde tanrıçaların bile görünür olmaktan menedildiği, yerlerini erkek tanrılara bırakmaya zorlandığı ezeli bir inanç sisteminde sahneye çıkmayı talep ettiniz Afife Jale Hanım! Günahlarınız pek yenilir yutulur cinsten değil hani! “Sizce de çok fena bir işkence yöntemi değil mi?” diye sakince karşılık verdi külünü silkeleyip göz bebeklerimin ta içine bakarken. “Var oluşunun ilmekleri oyunculuğa dolanmış, birine sahneleri yasaklayıp olmadığı birini hayatı boyunca oynamaya zorlamak. Hani neredeyse kara mizahi bir taraf var diyeceğim bunda. Ama yok, bu kadarını akıl edecek incelikte bir zihniyet değildi karşımdaki.” Sigarasını söndürdü. “Bağrını yumruklayıp diş gösteren bir babununkinden farksız, seyir zevki vasat bir güç gösterisiydi.” “Keşke her şey çok daha farklı olsaydı,” dedim. “Bambaşka bir hayat sürebilirdiniz.” “Ben olmasaydım bir başkası olacaktı. Asıl mesele de bu değil mi zaten, niçin hanımlar nefes almak kadar tabii kimi gayeleri için büyük bedeller ödemek zorunda kalıyor? Gayrimüslim ya da değil benden önce de durum farklı değildi ki. Sırf oyunculukla meşgul oldukları için türlü tacize “tabiatıyla” layık görülen hanımlar, Mari Nivart Hanım gibi gebeliğini gizlemek maksadıyla düşük yapmaya zorlanan, sonunda sahnede can veren aktrisler, iki gram et tuttu mu hayati tehlikesi varmış yokmuş aldırış etmeksizin türlü numaralarla kendi bedeninden kurtulmaya teşvik edilen primadonnalar.

Gaz lambasının tutumlu ışığını kendine hayat güneşi bellemiş, üç otuz paraya aynı paçavraları her gün defalarca ters yüz edip mucizevi denebilecek bir şekilde mirasyedi bir beyzadenin yeleğine yahut bir kraliçenin süslü eteğine çeviren maharetli eller; çaresiz vaziyetlerinden faydalanılan kimisi dul(!), kimisi öksüz, kimisi mektebin taş merdivenlerinden bile habersiz, sadece karın tokluğuna her işe koşturulan, şükür dualarıyla karışık sabır taşlarıyla bezeli güvercin sineler!” Havaya kulakları çınlatacak bir sessizlik hakimdi şimdi. Bir genç, belli belirsiz işaretimle getirdiği bira şişesini alışkın ellerle önüme bırakırken Afife Jale’nin sözü bitmemişti. “Ben” dedi, “bu aksak değirmenin taşları arasında ufalanan milyarlarca darı tanesinden biriydim ya, ilk değildim, son da olmadım muhakkak. Ama ne gam eğer takip etmişse birileri izlerimi!” Takip etmiştik tabii onu, Bedia Muvahhit’i, Neyyire Neyir’i, Fatma Nudiye’yi... Artık sahnelerden bizi kimse menedemiyor, kalemimizi elimizden çekip alamıyordu ya yüz yıl geçse de bazı bakiydi. “Uzun” kelimesinin ifade etmenin pek kısa kaldığı çalışma saatlerine uyarsa “ezik” uyamazsa “dayanıksız”, toplumsal cinsiyet eşitliğinin kayan

şirazesini gün be gün daha da kaydıran yıldırma taktiklerine ses çıkarırsa “dik başlı”, akla gelebilecek her türden esere sanatçıdan önce imzasını atması beklenen sansür geleneğine boyun eğerse “yandaş”, eğmezse “yahu bu ne biçim vatandaş”, ailesiyle işi arasında mesnetsiz bir seçime zorlandığında, işini tercih ederse “hırslı”, evlenirse “koca meraklısı”, evlenmezse “ahlaksız”, kendi işini kendi görse “dişil enerji fakiri”, görmese “beceriksiz”, çocuk yapsa “avam”, yapmasa “sen de kadın mısın hadi canım oradan”, sokakta, evde, iş yerinde tacize uğramayı normalleştirmede için “cazgır”, sesini çıkaramazsa “rızası vardır”, yaşadığı travmalardan “dengesiz”, sağlıklıysa “gamsız”, şişmanlarsa “açma suratlı” zayıflarsa “kaknem sıfatlı” olmakla yaftalanan, yaşlanması yasak, gençliğini korumaya çalışması gülünç, kendini beğenmesi ayıp, beğenmemesi günah, “neye göre ,kime göre” soruları sorulmadan durmadan suçlanan, suçlanan ve yine

suçlanan kadınlar, sanatçılar, sanatçı kadınlar, kadın sanatçılar, oysa sadece hepsi insanlar...Of! Şıştım! Bu kez kendimi suçlama sırası bendeydi hiç suçum olmadığı halde. Ona “gelecekten” güzel haberler verememiştım. Canım sıkıldı, söyleyemedim. Duygularımı okumuş olacak ki: “Ben aslında sana şunu söylemek için geldim,” dedi aniden. “Herkes bilsin ki ben kendimi asla kurban olarak görmedim. Ben göbeğimi kendim kestım, adım dillendirirken bir çiğ damlası kadar hikmetinden sual olunmaz olmak istedim. Güle de düştüğüm oldu, çöle de. Kırgınlıklarım da oldu bir vakit, her insan gibi hatalarım da. Lakin yaşamım bir “yaşantı” olmadı asla. İkinci el bir hayata tenezzül etmedim ...Ne bir azize ne de meleğim. Memleketi sahne, teni perde, suyu aşktan, ekmeği alkıştan, inadı doğuştan bir Afife Jale’yim.

AFİFEM, AFİFELELER

“Tiyatromuza bir fedai lazımdı işte o fedai sensin Afife, fakat feda olmak fedailerin kaderidir.”

Ocak 2017 Selim İleri'nin kaleme aldığı Eraslan Sağlam'ın yönettiği, “Allahaismarladık Cumhuriyet” oyunuyla Tatavla Sahne'nin tahtasına ayak basıyorum. Ömrümün sonuna kadar hayat vermekten onur duyacağım rolümle kurduğum ilişkinin bana bıraktığı ve her oyunda benimle olacak bir migren ağrısı ile sahneye çıkıyorum. Prömiyer günü geldiğinde replikler ağızımdan dökülüyor: “Ben Afife... Afife Jale... Adımı duymuşsunuzdur.” Karşımda Halide Edip rolünde Hale Akınlı bana bakıyor, Can Ertuğrul'un hayat verdiği terzi Galip'in atelyesindeyiz ve başlıyorum hayatını anlatmaya...

“Ben de sanatkar sayılırım. Tiyatronun meş'alesini taşımaya çalıştım... Bir zamanlar... Al renkli elbise, beyaz çorap, beyaz iskarpin... Kostümüm böyleydi. Başımda beyaz kordelâ... Sonbahardı. On sekiz yaşındaydım. Apollon Tiyatrosu'nda beni sahneye çıkardılar... Yamalar'da Emel rolünü canlandırıyordum. Sahneye çıkan ilk Müslüman Türk kadını...”

Derken sahneyi basıyor zaptiye, iffetten ve namustan bahsediyor. Kınar abla koşuyor elimden tutuyor, kaçıyorum! “İnsan kendi evinden kaçır mı? Tiyatro benim evimdi.”

Tiyatro benim evim. Tiyatro benim de evim oluyor Afife, sayende!

Bu bir vefa mektubu olsun. Unutulmadın Afife, seni alnından öpen muharririn, arkadaşlarının, seyircilerinin unuttuğunu söyleyen de senin hayranların olarak, gücünden güç alan binlerce insan seni unutmadık. Değil unutmak binlerce Afife olarak doğduğunu bil. Peçeni zorla açan zaptiyeye karşı duran ve hep duracak, her şeye rağmen tiyatroyu yaşatan ve onu var kılan kadınlar. Hikayesini bildiğim ve bilmediğim çok Afife var. Onları da unutmadım Afife. Sahne de gözlerimin içine bakan Hale Akınlı'yı, aramıza hoş geldin diyerek bana sarılan Tomris İncer'i, tüm içtenliği ile her soruma saatlerce cevap veren Candan Sabuncu'yu, aynı tahta üstünde Afife Jale'mi izlemeye gelen Gülriz Sururi'yi, sahnede devleşen ve onun, "Nükte" oyunundaki sanat ateşiyle kıvılcım aldığım, nice Afifeler yetiştiren Yıldız Kenter'i, beni izlerken ayaklarımın titremesine sebep olan Handan Ertuğrul'u ve daha nicelerini.... Unutmadım! Onların varlıkları senin varlığın gibi

meslekleri ne olursa olsun başka doğacak 'Afifeler'e ilham olacak tıpkı kucağımdaki Tomris Hale gibi.

Bu yazıyı senin ölüm yıldönümünden 9 gün önce 41 yaşına bastığım doğum günümde yazıyorum. Dileğimi, ettiğin yeminle birleştirerek tutuyorum: "Tiyatro ruhları tutuşturan bir meşaledir. Ölünceye kadar bu meşaleden çıkıp ruhumu tutuşturan kıvılcım ateşiyle yaşayacağım. Yemin ederim."

Çok fazla soru ile geldim.

Ve cevap ile.

Sanat insanlığın manifestosu, sanatçı ise toplumun antikoru değil mi?

Anlamları sırtında taşıyan, toplumların şirazesine doğru su gibi akabilen ama diri kalmaya da alıştırmış insanlar değil mi sanatçılar?

Diri ve güçlü olması zorunlu olan zira her meselede maalesef ki ilk yağmalanan...

İlk taş sanata ve sanatçıya atılmadı mı hep? Evet.

Çünkü varlığıyla, gerçekliğiyle, zekâsıyla ve üretimiyle sistemin sinir uçlarına dokunan bir cesaret olmak demek, hazmedilmesi kolay olmayan insanlar olmak demektir.

Yüzyıllar boyunca süregelen tüm gündemlerin nabzını tutmuş, sorular sormuş bu sebeple de kaçınılmaz bir döngüyle yağmalanmışlar ve yağmalanıyorlar gerçek sanatçılar.

Bünyeleri bu tahribata alışmış olmalı ki aşına oldukları tüm zorbalıkları öz ilhamıyla sağılıp yeniden insanlığa ayna olacak kadar da cesaretliler. Odağımı dışarıdan alıp daha içeriye çevirdiğimde ise insanın insan olma gayesinin iflah olmaz bir güçle çarpıştığını görüyorum. Yani sanat, bir insanlık kavgasına dönüşüyor tam da bu noktada.

Ve esin kaynağı olan kişi, esinlerini ve eserlerini savunan savaşçı olmak zorunda kalıyor artık. Zira kibirli olan sanattan uzak olan ruhlar, başka bir ruhsal etki altında kalmaya ve kendileri ile yüzleşmeye tahammül edemiyorlar. Haliyle arbedeye başvuruyorlar. Buyurun size sanatçı ve toplum çatışmasının özeti. Şimdi konuyu biraz daha daraltıp, zaten bir avuç kalmış insanlara, yani sanatçıların ya da sanatçının ilhamı ile kendini var eden çeperlere dikkat çekmek istiyorum.

Burada en büyük ve en güncel sorusu şu ki... Bir avuç insanın birbirini yağmalaması ve şefkatsizliği nasıl çözülecek?

Çeperdekilerin merkezdekilere açtığı yorucu savaş ne olacak?

Mezihyetlerin üzerine ferdi ihtiyaçlarını doyurmaya çalışan sözde sanatçıların yoksunluğu ne olacak? İlhamla beliren ve sanatının varlık aşkına inanan insanların direncini sınıdığınızda elinize ne geçecek? Sahte sisteminizin verdiği güç ile saldırganlaşan hırslarınız ne olacak?

Tüm bu yağmalanmanın hesabını sorgulayınca adına sektör yahut piyasa diye cevap verdiğiniz şeyin adı kötülük değil mi aslında? Kabul etmeseniz de...

Etmeyin. Edemeyeceksiniz zaten.

Peki.

Nasıl susturacaksınız gerçek sanatçıları?

Mezihyetlerinin üzerinde tepinerek emeklerini zayı ederek mi?

Güç zannettiğiniz usulsüzlüklerinizin altında ezmeye çabaladığınız emekçileri yaralayarak mı? Onca hevesli genç insanın hiç ar etmeden inançlarını kırarak mı?

Tutkuyla kendini sanatına adanmış onca insanı, yok kazançlara çalıştırarak ve bunun adına piyasa diyerek mi?

Şaşalı tiyatrolarınızdan ve sanat okulu dediğiniz çıkar kapılarınızdan içeri sokmadığınız oyunlar, ekipler, hevesli öğrenciler piyasanızın kamburu mu?

Evet, kârınıza hizmet eden piyasanızın kamburu olabilir ama dikkat kesilin ki, hayatın yükü ve kamburu değil.

Lobileşen ve her bir köşeyi tutmuş kof hırslarınızın sonu elbet gelir, zira hayat her bir hesaptan daha üstündür. Evrenin ilahi zekâsı her zaman insan elinde kendini harcatmadan var olmuş. Hayat tüm bunlardan daha gerçek ve kendi gibi gerçek olanların kalıcılığı içinse hizmet ediyor. Edecek.

Hakkaniyetsiz hesaplarınızı soran sanatçıya ise itibar suikastı düzenlediğinizde emin olun ki varacağınız tek yer er ya da geç kendi kötülüğünüzle yüzleşmek olacak.

Tüm bu insani kavgaların arasında konuşmayı unuttuğumuz dehalar ve üretimler ne olacak?

Ne olacak biliyor musunuz?

Onların Aşkını görecek, ayrışacak, elenecek ve deha ile birleşip kendini her yıkılmada yeniden inşa edecek. Onlar toplumun antikoru olmaya devam edecekler. Hayat her birimize sanatçının ve sanatın aslında özgürlüğe hiç ihtiyacı olmadığını, zorlu yollarla da olsa yine hatırlatacak. Gönül kapılarını açan o anahtarlar, yine tüm estetiği ve zarafeti ile salınıyor olacak sonsuzlukta. Önüne geçilemez bu hâli ve bu taşkın ruhları görmezden gelenler ise kendi zahiri planlarının altında erimeye yüz tutacak yine. Bu hakikate insanlık her zamanki gibi şahitlik edecek.

Yani ez cümle sanata ve gerçek sanatçıya hiç zeval gelmez. Yansa da dirilir, her daim yeniden köklenerek, göçse de kalır. Sorumluluk duygusu ile zorunluğun arasında üretmeye adanmış her bilinçli sanatçı, kendi özgün ifadesi ile anlaşılmaya devam edecek.

Keşif ve sevgi ile...

Gazi Mustafa Kemal'e çok şey borçluyuz. İnsan olarak da kadın olarak da. Millî mücadelenin başladığı yıllarda, Darülbeyt'e kız erkek karışık öğrenciler alınmıştı. Beş kız öğrenci arasında Müslüman Afife Jale de vardı. Tesadüf eseri rol teklif edilince; " Hayatımın en mutlu günü." demişti Afife... Lakin, İslamiyet'e mugayir hareket etme suçunu işlemişti. Tutuklanması için arama kaydı oluşmuştu. O kaçıyordu ama asla sahneye çıkmaktan vazgeçmeyecekti... Hiçbir şey Afife'yi yıldırılmıyordu. Bu ısrarı, haklı mücadelesi, hayatını hiçe sayıp sanatçı kalma isteği, tüm kadınlarımıza biz sanatçı kadınlara tutunma yolunu açmıştı. Bu pırıl pırıl ışıklarla bezenmiş uçsuz bucaksız ilim, bilim, insanlık, adalet ve sanat yoluydu...

Gazi Mustafa Kemal'e çok şey borçluyuz... Hedeflerinin başında, batılılaşma ve liberalleşme geliyordu... Kadın ikinci sınıf insan olamazdı.

"Çağdaşlık seviyesi, kadınların çizgisidir." demiş, 1926 da Türk Medeni Kanunu ile kadınlara sosyal haklar tanınmış, seçme ve seçilme hakkı ile 1935' de 18 kadın milletvekili milletin sözcüsü olmuştu. Milletini inşa ederken yüksek medeniyet seviyesine ulaşılması için neler gerekiyordu? Kültürün, dilin, edebiyatın, resmin, hekimliğin, mimarının ve sanatın her kolunun önemini biliyordu... Her alanda başarılı öğrenciler seçip yurtdışına eğitim için yolluyor, yabancı öğretmenleri okullara davet ediyordu. Afifelerin yolu açılmıştı.

Böyle bir liderin kurduğu Cumhuriyet'in 100. yılında bir kadın ve sanatçı olarak yaşamak; bu mutluluğu 25. "Afife Tiyatro ödülü" ile taçlandırmak benim onurumdur... Benim gibi birçok kadın sanatçı, birçok kadın gururla bu bayrağı taşımıştır ve taşımaya devam edecektir.

PINAR GÜNTÜRKÜN

SÖYLEŞİ: İLAYDA BUSE UYAR

Hukuk öğreniminizi son sınıfta bırakıp, yeniden başlamakta korkmadan tiyatro kariyerinize adım attınız. Bu cesur ve riskli adımlarla sahnede var olmak nasıl hissettiriyor?

Evet, hukuk fakültesini son sınıfta bıraktım ama o dönemlerde de tiyatro yapıyordum. Tiyatro ve oyunculuk sevgisi iyice kanıma girmişti. İlerde bu mesleği yapacağımı biliyordum. Fakat konservatuvar eğitimi için de yaş sınırı vardı. Hukuk fakültesindeki eğitimimi tamamlayamayacağımı görüyordum çünkü çok zor ve ağır dersler kalmıştı ve bir karar vermem gerekiyordu. Ben bu kararı riskli olarak görmedim hiçbir zaman...

Her zaman için benim özgürlüğüm ve mutluluğum en ön sırada gelir. 'Kendimi kapalı, kısıtlı hissettiğim durumlardan, pozisyonlardan kendimi kurtarmak için elimden geleni yapmanın' kendi varlığıma bir

borç olduğunu, bir vazife olduğunu düşünürüm. Herkesin de içinde bunu yapma cesaretini bulmasını isterim. Bu nedenle verdiğim karar riskli değildi ama elbette kolay bir karar da değildi.

Bir karar verdikten sonra önümüzde açılan yeni kapılar ve oluşan yeni seçenekler zaten sonsuz ihtimallerdir. Bu ihtimalleri eleye eleye bir ya da birkaç yola düşürmek aslında hep yaptığımız bir şey... Hayat içinde her gün yeni tercihler yapıyoruz. Bunların kimileri küçük kimileri daha majör kararlar ve seçimler oluyor. Ben oyunculukta mutlu olacağımı, özgür hissedeceğimi ve kendimi ifade edebileceğimi, varlığımın anlam bulacağını biliyor ve hissediyordum. O yüzden bu adımı atmak ve bu kararı vermek çok zor olmadı.

-İlk kez sahneye çıktığınızda neler hissettiniz?

Sahne tozunu yutmak gerçekten vazgeçilmez tutkular ve arzular mı uyandırıyor?

Sahneye ilk kez hukuk fakültesinin tiyatro topluluğunun sergilediği bir oyunla çıktım. Sahne, vazgeçilmez tutkular ve arzular yaratıyor mu bilmem. Tutku ve arzu sözcükleri çok çok cezbedici hisler ama vazgeçilmez olup olmadığı konusunda düşünürüm. Çünkü insan hayatında hiçbir şeyin vazgeçilmez olmadığını bilirim. Yalnızca hissettiğimin şu olduğunu söyleyebilirim: Tüm bedenimle, kalbimle ve ruhumla yaşadığımı hissettiğim anlardı. Prova anları, bir rolü canlandırmak ve sahnede bunu oynamak... Sahnede olduğum anlarda bu hissin çok kuvvetli olduğu ve başka alanlarda bu deneyimi, bu hissi yaşamamış olduğumu fark ettiğim için daha çok o hissin peşinden koşmak... Var olduğumu, varlığımın işe yaradığını, varlığımın beni ve çevremdekileri mutlu ettiğini hissetmek... Sanırım vazgeçilmez olanı ya da daha doğrusu peşinden gittiğimiz duyguyu böyle tanımlayabilirim.

-Türk Tiyatrosu'nda saymakla bitmeyecek kadar kıymetli ustalarımız var. Sizin genç kuşak sanatçılara önerdiğiniz isimler kimler olurdu? Geçmişin ustaları ile geleceğin parlayan yıldızları arasında nasıl bir bağ olduğunu düşünüyorsunuz?

Eski ve yeni kuşak ayrımı olmaksızın örnek aldığım ve sevdiğim sanatçılar arasında, en başta Genco Erkal'ı sayarım. Onun işine olan sevgisi, aşkı, saygısı hem metin yazması hem yönetmesi, hem de

yeniden başlamakta korkmadan tiyatro kariyerinize adım attınız. Bu cesur ve riskli adımlarla sahnede var olmak nasıl hissettiriyor?

oynaması, sahne üzerinde performansını olabilecek en üst seviyede gerçekleştirmek için gösterdiği çaba... Tüm bu saydığım özellikler çok gözle görülür ve saygı duyulması geliyor bana... Aynı zamanda tavır ve duruşundan "başka çıkarlar" için taviz vermemiş oluşunu da söylemek gerekir.

Tilbe Saran'ı seviyorum ve beğeniyorum. Tiyatroda yaptıklarını, onun da oyunculuktaki çizgisini korumuş olmasını ve sosyal hayatta bir sanatçı olarak söylemesi gerekenleri söylediği, savunması gerekenleri açıkça savunduğu için cesaretini seviyorum.

Hem oyun yazarı hem yönetmen hem de oyuncu olarak Yiğit Serdemir'i söyleyebilirim. Her üçünü de çok iyi bir biçimde icra ettiği düşünüyorum. Öğrencileriyle kurduğu ilişki, onun da sosyal yaşamda duruşunu ve varoluşunu sakınmadan sergilemesi bakımından bu isimleri sayabilirim.

Bu isimlerin yeni kuşakla arasındaki bağ, bire bir örtüşen ve her şeyiyle aynı olan bir bağ değil. Çünkü yeni neslin öncelikleri farklı; bunu gözlemliyorum. Bu elbette çağın gereklilikleri ile ekonomik, sosyo-kültürel, siyasal yapının beraberinde getirdiği şartlar neticesinde şekillenen bir durum. Yeni kuşak oyuncuların önceliğinin biraz daha bireysel olduğunu ve bireysel anlamda kendi kurtuluşunu sağlamak, kendini göstermek, parlatmak üzerinden bir tercihleri olduğunu gözlemliyorum. Bunu olumsuz taraftan yargılayarak söylemiyorum fakat mevcut durumu kendi gözlemlerimle dile getirmek istersem bunları söyleyebilirim. Eski kuşakta gözlemlediğim ise tiyatroyu, tiyatronun varlığını, inandıkları tiyatroyu yapma amacını kendi isimlerinden daha ön planda tutmaları ve bireysel olarak kendilerini parlatmak yerine tiyatroya hizmet etmeleridir. Mesela Yıldız Kenter ve Müşfik Kenter'i de sayabilirim aslında o eski kuşak dediğimiz kuşak içinde. Ve tabii Macide Tanır'ı... Bu isimlerin hayatlarına baktığımızda, onlarla ilgili dokümanları seyrettiğimizde ya da okuduğumuzda rahatlıkla görebiliyoruz ki onlar tiyatroyu öncelikli olarak, tiyatro sanatının ülkemizde yerleşmesi ve sevilmesi için yapmışlar. O kadar kıymetli sanatçılar ki sonra tabii isimleri parlamış ve ön plana çıkmış ama bunu hedefleyerek yol almadıklarını biliyoruz.

-2022 yılında, büyük öneme sahip olan ve Afife Jale'nin adını yaşatan "Yapı Kredi Afife Tiyatro Ödülleri" nde "Yılın En Başarılı Kadın Oyuncusu" ödülünün sahibi oldunuz. Afife Jale adıyla bir ödüle sahip olmak size nasıl hissettirdi?

Ödül adaylığı açıklandığı andan itibaren müthiş bir heyecan duydum. Afife Jale Ödülleri ülkemizin en prestijli tiyatro ödülllerinden biri... Yapı Kredi'nin kültür sanata sunduğu önemli bir katkı... Bunu aslında hep hatırlamalı ve takdir etmeliyiz.

İlk olarak, Afife Ödülleri'nin ülkemizin her yanında neredeyse herkes tarafından bilindiğini fark ettim. Aday olduğumda ve ödül aldığımda, hiç tahmin dahi edemeyeceğim yani bu ödülünden haberdar dahi olmadığını düşündüğüm kimselerden tebrik mesajları aldım. Afife Ödülleri'nin aslında tüm ülke çapında bilinirliğinin ne kadar yüksek olduğunu ve saygınlığının ne kadar yüksek olduğunu o zaman fark ettim. Aslında bunu elbette biliyordum ama gerçekten tiyatro camiasının dışında ve ödülleri takip etmediğini düşündüğüm kimseler bile Afife Ödülleri'nin biliyordu. Bu önemli çünkü Afife Ödülleri'nden hareketle tiyatroya bir bakışı, yani bakışın yönünü tiyatroya çeviren bir unsur... Dolayısıyla bir ödül sistemi veya bir ödülün adı, tiyatroya olan ilgiyi de beraberinde getiriyorsa ne mutlu o ödülü düzenleyenlere...

Afife Ödülleri'nin tiyatroya olumlu katkısı şüphesiz... Daha çok seyirci çekmesi ve dediğim gibi bakışın yönünü bu sanat dalına çevirmesi, ilgiyi ve odağı tiyatroya çevirmesi açısından çok prestijli bir ödül ve bu ödülün sahibi olmak da işimizde doğru ve iyi bir yerde durduğumuza dair kendimize ve işimize olan inancımızı pekiştiriyor. Bu inancı kuvvetlendirdiğini düşünüyorum; umut verdiğini düşünüyorum bu ödülün ki öyle de oldu.

-Başarılı bir kariyer inşa etmek, muhakkak ki özveri ve sabır gerektiren bir arka plan ister. Özellikle kadın oyuncu adaylarına bu süreç için neler önerirsiniz?

Hem kadın hem erkek genç oyunculara ve oyuncu adaylarına önermek istediğim şey şu olur: Kendi donanımlarına ve varlıklarına güvenmelerini, kendi yeteneklerine, özgün ve biricik olma haline inanmalarını isterim. Donanıma güvenmek için de elbette bu donanımı pekiştirmelerini, güçlendirmelerini,

çalışmalarını, öğrenmekten vazgeçmemelerini, yeni deneyimlere açık olmalarını, araştırmalarını ve tüm bunların peşinden gitmelerini, bunları ihmal etmemelerini, Hem oyunculuk hem de hayat içindeki varlıklarını güçlendirmelerini tavsiye edebilirim.

-“Afife Jale” sahneye dair hiç bitmeyen tutkusu ve mücadelecili ruhuyla günümüz oyuncu ve oyuncu adaylarına ilham kaynağı oluyor. Pınar Güntürkün olarak, sahneye ve tiyatroya olan tutkunuzu nasıl özetlersiniz?

Bir tiyatro oyuncusu olarak ve tiyatro seyircisi olarak ben tiyatroyu çok seviyorum. Tiyatro sanatını çok seviyorum. İyi yapımlar seyrettiğimde müthiş heyecanlanıyorum. Tiyatronun seyirci üzerindeki etkisini seviyorum. Değiştirme ve dönüştürme kapasitesini, güzel hislere ve iyi olana yaklaştırma kapasitesini, duygularımızla jonglörün toplarıyla oynaması gibi oynayabilme becerisini, kısacası bu sanatı seviyorum. Bireysel olarak sahneye ya da tiyatroya olan tutkum ve bağlılığımdan daha önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü bireysel olan sadece beni ilgilendirir bu da çok önemli ama bundan daha önemli olanın, tiyatro sanatının ülkemizde icra edilmesine naçizane olumlu anlamda katkısı olmasını daha çok önemsiyorum. Umarım bunu başarabiliyorumdur ve ilerleyen yıllarda da başarabilirim.

-Üretkenliğiniz ve tiyatro dünyasına katkılarınız, her geçen gün yeni bir girişim ve başarı örneği gösteriyor. 2023-2024 sanat sezonunda Alis Çalışkan ile Tamsili Sahne'yi kurdunuz. Tamsili Sahne'yi nasıl bir yeni sanat sezonu bekliyorsunuz?

Kendi alanımızda yapmak istediklerimizi yapabilmek için bir araya geldik, altında topladığımız çatılar var. Bu çatılardan biri "Tamsili Sahne." Yazar Alis Çalışkan ve Oyuncu Pınar Güntürk'ün kurdukları bir tiyatro... Alis yazmaya, ben oynamaya devam ettiğimiz sürece Tamsili Sahne çatısı altında veya başka çatılar altında söylemek istediklerimizi söylemeye, alanımızda gerçekleştirmek istediklerimizi gerçekleştirmeye büyük bir aşkla devam edeceğimizi hissediyoruz.

Tamsili Sahne yeni sezonda Herkes Kocama Benziyor Oyunu'nu tüm ülkede ve yurt dışında oynamaya devam edecek. Şimdiden bir doğu turnesi planlıyoruz. İsteğimiz, oyunumuzu ulaştırabildiğimiz kadar çok seyirciye ulaştırmak...

O SAHNE: DUVARA KARŞI

İLAYDA BUSE UYAR & ALPASLAN AYAZ

İLAYDA BUSE UYAR:

Değerli Aylak Dergi Okurları,
Herkesi bana ait olmayan bu köşeden, sanki ilk
günden beri buradaymışçasına selamlıyorum. Köşenin
geçtiğimiz sayıdaki samimi girizgâhından mı yoksa
bu köşenin asıl sahibine imrenişimden midir bilmem;
bir anda dalıverdim. Umarım dalışı karşılıksız kalmaz
hislerimin...

Bu köşenin konuğu olduğum için açıkçası biraz gergin
ama gerginliği gölgeleyecek kadar da mutluyum. Çünkü
bazen dinlediğim bir şarkı sözü, izlediğim film
bir kesit veya okuduğum kitapta altını çizdiğim bir
cümle beni olduğum yerden uzaklaştırıp başka yerlere,
içimde saklı kalmış İlaydalara veya başka duygulara
alıp götürebiliyor. Yeni yerlerde başka insanlarla
aynı hislerde buluşma düşüncesinin romantizmini
de seviyorum. Ne yalan söyleyeyim romantizmden
kopamayan bir seyirciyim ben de...

Neyse, bir önceki yazıda köşenin kıymetli sahibi
gereksiz metaforlar ve uzun uzadıya anlatımlara
boğmadan filme geçme konusunda rotasını çizmişti.
Oradan devam edelim. Bu sayfalar bu kez “Fatih
Akın’dan Duvara Karşı” filmine rezerve edilmiş
durumda...

Film, yaşamak ve ölmek arasında kalan iki hayatın
birbirine tutunarak bu araftan çıkma çabalarını konu
alıyor özetle; sevmenin ve sevilmenin yaşamla olan
bağını, ilmek ilmek dokuyor bu film...

Karısı öldükten sonra yaşamla bağları kopmuş olan
Cahit son derece dağınık ve mutsuz hayatına son
vermek ister. Başarısız bir intihar girişimi sonrası
kendini akıl hastanesinde bulur. Sibel ile yolları bu
hastanede kesişir ve Sibel, Cahit’i görür görmez
ona evlenme teklifi eder. Tek amacı, aile evinden
kurtulmaktır ve ihtiyacı olan, ona özgürlük biletini
sunacak sahte hayat arkadaşıdır.

Eğer sahiden merhametli biriyseniz hayatınızın en
dağınık ve mutsuz anında bile merhamet duygusunu
susturmayı başaramazsınız. Cahit de evden kurtulmak
için sürekli olarak intihar girişiminde bulunan Sibel’e
bu bileti verir ve evlenirler. Sibel’in yaşamaya dair
tutkusu, Cahit’in dağınık yaşamında yeni bir pencere
açar. Cahit’in baktığı manzara değişir ve yaşamın tadını
hatırlar.

Hem Sibel’in hem de Cahit’in bu hayatta bir yerlerde
kök saldığı çok açık ancak bazen köklerimiz nereden
olduğunu, onu nasıl sulayıp yeşerteceğimizi, bunun
için ihtiyacımız olanın ne olduğunu unuturuz. Sonra
unutkanlığımızı da unutmak için etrafımızı iyice
dağıtırız, bulandırırız. Sanırım böyle anlarda bize doğru
yolu gösterebilecek güç “sevgi” oluyor. Kim ne derse
desin benim penceremde de sevmekten daha güçlü bir
bağ yok.

Film boyunca, Cahit ve Sibel'in sahte evlilikle kurduğu düzenin için de siz de yeni şeyler keşfediyorsunuz. Onlarla hayattan vazgeçiyorsunuz, sonra hayattan ha deyince vazgeçilmediğini öğreniyorsunuz. Kısacası yerini yurdunu bilmeyen, ait olduğu yeri bulamayan iki insanın yavaş yavaş o aidiyet duygusuna nasıl sokulduğunu, sokulduğu yerde nasıl derin bir huzur bulduğunu görünce siz de kendi yerinizi aramaya başlıyorsunuz.

Gelelim benim seçtiğim o sahneye;
Sibel ve Cahit'in aynı evin içinde birbirine alışmaya başladıkça git gide sahtelikten arınırlar. Birbirleri için fedakârlık yapmaya, birbirlerini düşünmeye, birbirleriyle ilgilenmeye hatta birbirlerine gücenmeye başlarlar. İnsan sevdiğçe üzülmeye potansiyeli kazanır sonuçta.

Önce kısaca seçtiğim sahneden bahsedeyim. Fonda, Sezen Aksu'dan "Yine mi çiçek" şarkısı eşliğinde Sibel'in önce evi için alışverişini izleriz, sonra evine gider annesinden öğrendiği gibi biber dolması yapmaya başlar. Bu esnada Cahit de evindedir. Hatta mutfağında biber dolması yapan Sibel'i izlemektedir. Sonra tıpkı şarkının eşlik ettiği gibi kirli beyaz muşamba örtüyü masaya serip birlikte akşam yemeği yerler. Gayet sıradan basit gibi görünen bir akşam vakti... Alışveriş, hazırlık ve yemek... Tek bir cümle ile özetleyeyim. Bu sahne benim yüreğimi ısıttı.

Bu sahnede ilk kez en gerçek haliyle Cahit ve Sibel'in evi bir yuvaya dönüştü. Birbirine olan o kısacık bakışları derin bir şefkate, dağınık ve mutsuz hayatları derli toplu bir huzura dönüştü. Hani demiştim de yaşamamın tadı, işte Sibel sanki o akşam yemeğini hazırlarken parmaklarının ucundan Cahit'in yüreğine akıttı bu tadı. **Bir seyirci olarak en keyif aldığım şey, bu kadar basit ama aynı ölçüde bu kadar derin sahneler izlemek. Bu sahneyi izledikten sonra, bilgisayarımın kapağını kapatıp bir kahve içmek istedim, pencereden dışarı bakıp gerçekten kahvenin tadını ala ala düşünmek ve bir de sevdiğim insanları arayıp onlara "seni seviyorum" demek istedim. Çünkü izlediğim sahnede böyle bir replik yoktu ama ben bu sözcükleri seyirci olarak duydum.**

Bağlanmaya, iyileşmeye, sevginin iyileştiriciliğine fakat sevginin de diğer tüm duygular gibi gerçekçiliğine, mutlu sonların değil gerçeklerin içinde gizlendiğine inanmak için izlenir bu film. Sevmeyi tanımak ama hayalperestlikten uzaklaştırmak için de izlenir. Basit ve olabildiğince sıradan izlenir; derin düşündürür. Ha bir de; usul bozulmasın. Seçtiğim sahneye bir isim de koydum: Tabii ki, "Yaşamamın Tadı".

ALPASLAN AYAZ:

Biliyorum, yazıyı okuduktan sonra beni hiç aramadınız. Ben mi bir şeyleri kötü yapıyorum yoksa İlayda mı çok iyi, hala anlamadım. Genel yayın yönetmenliğini İlayda üstlendi, onu benden daha iyi yapıyor, “köşeme konuk olur musun?” dedim, onu da daha iyi yazmış. Ben, İlayda yazamaz diye uzunca bir yazı hazırlamıştım, şimdilik boşa düştü. Bu kadar güzel anlatımı bozmak istemiyorum ama yine de İlayda’nın seçtiği sahne ile ilgili birkaç şey söylemeden yapamayacağım.

Sibel’in dolma yaptığı sahne gerçekten çok tatlıydı. SineGastro da bu sahneyi özgün tarzıyla anlatmış. -Ben sahneyi tekrar izlediğimde aklıma bu köşenin ilk yazısı geldi. Sararmış Yapraklar’ın linkini şuraya bırakıyorum.- Burada takıldığım 2 kişilik evde koca tencere dolma sarmana gerek var mıydı Sibel? Tartışma olmasaydı yine çöpe gidecekti o kadar dolma. İsrar Sibelcim, dikkat edelim böyle şeylere, lütfen. İki romantik bakış için zayi ettin yemeği. Neyse sahneme geçiyorum.

Seçtiğim o sahneye “Kan revan aşk” adını verdim. Cahit’i Şeref ile aynı mekânda görürüz. Cahit, Sibel’e âşık olmuştur. Masalara vurarak aşkını haykırır. Allah rahmet eylesin Birol’un ve Güven Kıraç’ın oyunculuğu konuşmamıza gerek duymuyorum, efsaneler. Cahit masadaki bardakları “asik oldim, aşık” diye haykırarak kırınca elleri kan içinde kalıyor. Şeref’in “yapma oğlum, yapma, aptallık yapma” diyip Cahit’in yanağına tokat, yüzüne ise sağlam bir küfür patlatıyor. Sonrasında Şeref, “Aşk ne demek sen biliyor musun? Aşk lunaparktaki tahta ata benzer. Üzerinde bir ileri bir geri böyle gidiyormuşsun gibi bir his. Sanki bir yere gidiyorsun ayağını yerden kesiyor, bir coşku. Bir yere gittiğin yok.” Diye aşkın tanımını yapıyor. Cahit’in hiçbir şey umurunda değildir artık. Kanlı elleriyle kalabalığın arasında -çalan müzikten bağımsız- dans etmeye başlar. Halayın ortasında misket oynamak kadar alakasız bir dans.

Bu sahneyi seçme sebebim de bu aslında. Aşk “tahta atın üstünde gitmek” olabilir belki ama en çok “kan revan içinde sevdiğinizi düşünüp hunharca dans ettirmektir” bence.

Birkaç sahne sonra da Sibel’i lunaparkta atlı karınca önünde de görüyoruz. Onu ayrıca anlatmak istemedim sadece fotoğrafını buraya bıraktım. Bir de sizinle “Fatih Akın Sinemasında Havalimanı” incelemesi yapalım. Şimdilik gidiyorum. @oosahne ‘deki paylaşımlarımız son hızıyla devam ediyor. Seçtiğiniz sahneleri oradan gönderebilirsiniz. Sizi çok seviyorum, Aylak ile kalın.

YAŞLI ÇİÇEKLER

Yaşlı adam her sabah olduğu gibi bu sabah da erkenden kalktı, duşunu aldı, kıyafetlerini giydi ve ekmek almak için dışarıya çıktı. Yaşlı kadın her sabah olduğu gibi bu sabah da uykusundan uyandı, elini yüzünü yıkadı, çay demlemek için ocağa su koyup kahvaltı hazırlamaya başladı. Kahvaltı hazır olduğunda yaşlı adam da elinde iki ekmekle eve girdi, her sabah olduğu gibi karısının hazırladığı kahvaltıyı görünce yüzünde ince bir tebessümle ekmeği masaya koyup elini yıkamaya gitti. Mutfağa geri dönen yaşlı adam karısıyla huzurlu bir kahvaltı yaptıktan sonra evin bahçesine indi. Bir süre bahçede oyalanan yaşlı adam bahçeden kopardığı bir adet gülü karısına vermek için eve girdi. Kadın sanki ilk defa böyle bir an yaşıyormuş gibi kocasının elinden gülü aldı ve gülerek ona sarıldı. Yaşlı adam yüzünde ince bir tebessümle karısından içmek için kahve yapmasını istedi ve pencerenin yanındaki tekli koltuğuna oturdu. Aradan biraz zaman geçtikten sonra yaşlı kadının telefonu çaldı. Yaşlı kadın son zamanlarda sıklıkla olduğu gibi panikle telefonu açmaya yeltendi, yaşlı adam ise son zamanlarda sıklıkla olduğu gibi korkuyla yatak odasına gitti, yüklüğün arasına elini soktu ve karısının telefonu açıp konuşmasını bekledi. Yaşlı kadın panikle telefonu açtı, kısa bir süre sonra sakinleşmiş bir şekilde “Teşekkür ederim kredi kartı istemiyorum” dedi. Yaşlı adam içi ferahlamış bir şekilde elini yüklüğün arasından çıkardı, morali bozulmuş bir halde pencerenin yanındaki tekli koltuğuna tekrar oturdu. Yaşlı kadın, yaşlı adama “İyi misin?” diye sorunca yaşlı adam evet der gibi sadece kafasını salladı. Yaşlı adamın ve yaşlı kadının moralleri bozulmuş bir şekilde günü orada bitirdiler. Ertesi sabah yaşlı adam her sabah olduğu gibi erkenden kalktı, duşunu aldı, kıyafetlerini giydi ve ekmek almak için dışarıya çıktı. Yaşlı kadın da her sabah olduğu gibi uykusundan uyandı, elini yüzünü yıkadı, çay demlemek için ocağa su koyup kahvaltı hazırlamaya başladı. Her zamanki gibi kahvaltı hazır olduğunda yaşlı adam da elinde iki ekmekle eve girdi. Yaşlı çift bu sabah değişiklik olsun diye kahvaltıyı evin bahçesinde yaptı. Yaşlı çift huzurlu güllerin ve çiçeklerin dikili olduğu mis gibi bahçede mis gibi kahvaltılarını yaptılar. Kahvaltının ardından bahçede keyif çaylarını içen yaşlı çiftin keyiflerini yaşlı

kadının ansızın çalan telefonu bozdu. Yaşlı kadının telefonu bugün erken çalmıştı. Telefon çalar çalmaz yaşlı adam müthiş bir korkuyla ayaklandı ve hızlıca yatak odasına gitti, elini yüklüğün arasına soktu, telefonu açan karısının sesini camdan duymaya çalıştı. Yaşlı kadın bir süre sonra sakinleşmiş bir şekilde “Yanlış numarayı aradınız” dedi. Yaşlı adam içi ferahlamış bir şekilde elini yüklüğün arasından çıkardı ve bahçeye karısının yanına gitti. Keyifli kahvaltının ardından moralleri tamamen bozulmuş yaşlı çift günü orada bitirdi. Ertesi gün de bir önceki günün aynısı tekrarlandı. Son bir aydır yaşlı çiftin her günü mutlulukla ve huzurla başlayıp herhangi bir telefon çalmasının ardından moralleri bozulmuş bir şekilde bitiyordu. Yaşlı çift tekrar yeni bir güne uyandı, tekrar her gün yaptıkları rutinleri gerçekleştirdi. Bu sefer akşam olmuş ve telefon hala çalmamıştı. Bugünü hemen böyle bitirmeyi düşünen yaşlı çiftin bu düşüncesini anide çalan telefon yok etti. Yaşlı kadın son zamanlarda sıklıkla olduğu gibi panikle telefonu açmaya yeltendi, yaşlı adam ise son zamanlarda sıklıkla olduğu gibi korkuyla yatak odasına gitti, yüklüğün arasına elini soktu ve karısının telefonu açıp konuşmasını bekledi. Yaşlı kadın panikle telefonu açtı, kısa bir süre sonra haykırarak ağlamaya başladı. Karısının sesini duyan yaşlı adam yüklüğün arasında tuttuğu tabancayı çıkarıp kafasına dayadı ve bir el ateş ettikten sonra yere yığıldı. Tabancanın patlama sesini duyan yaşlı kadın kocasının intihar ettiğini anladı ve kalp krizi geçirerek yere yığıldı. Yaşlı adam ve yaşlı kadın öldü fakat cenazelerine hiç kimse gitmedi. Mis gibi çiçeklerin ekili olduğu, bakımlı iki tane mezarlık içinde yan yana sonsuza kadar uyudular.

EVE DÖNERKEN

Otobüse son anda yetişti, nefes nefese içeri girdiğinde şoförün ters bakışlarıyla karşılaştı, gözlerini kaçırıp koridorda ilerledi. Koltuk numarasını ararken onu bekleyen yolcuların sesi, uğultu şeklinde havada dolaşıyordu. Özür dilemeyi çok istedi. Dudakları oynamıştı aslında ama, söyleyemedi ve çekinerek yerine oturdu. Oturduğu koltuğun yanı boştu. Yol arkadaşı demek, soru yağmuruna tutulmak demekti. Şu an buna hazır değildi. Gerek de yoktu. Sırt çantasını ayaklarının yanına bıraktı. İçinden çıkardığı kitabı eline aldı, kapağına baktı. Parmakları, üzerindeki kabartıya dokunurken dudak kıvrımlarında belirgin bir yayılma oldu.

Uzun zaman olmuştu kitabevine gitmeyeli, içeriye girdiği ilk anı ve yaşadığı heyecanı zihninde gezdirdi. Düne kadar koğuş arkadaşlarından biri olan hocasının, ricasıydı bu. “Çıktığın zaman ilk işin derin bir nefes almak olsun, sonra sahilde demli bir çay iç ardından uzun uzun yürü ve bu kitabı almayı sakın unutma,” deyip gülümsemiş, kitabın isminin yazılı olduğu notu, eline tutuşturmuştu.

Suçunu tam olarak bilmeden içeride bulmuştu kendini, tıpkı birçok arkadaşının da başına geldiği gibi. Tek derdi, çok sevdiği üniversite hocasına destek olmaktı. O gün hocası, eğitim vermek için her zamanki gibi üniversiteye gelmiş ama gerekçesiz, okuldan içeriye alınmamıştı. Hocası da dahil, hiç kimse yapılan bu aşağılamayı anlayamamıştı. Toplandıkları bir grupta, düşüncelerini sesli olarak ifade ederken, bağımsız ülkelerinde özgürce dile getirememişlerdi dertlerini. Yapılan üstü kapalı açıklamalar da kimseyi tatmin etmemişti. Günler, aylar geçtikçe özgürlüğüne kavuşma umudu, kelimeleriyle birlikte yavaş yavaş yok olmuştu.

İlk sayfayı açtı, kitabın ve yazarın ismini okudu. Arka sayfayı çevirdi; yayınevini, basım tarihini, editörünü, tasarımını derken; önsözünü de atlamadan

okudu. Kafasını kitaptan kaldırıp dışarıya, karanlığa baktı. Gözünün önünden şerit halinde geçen şehir ışıklarını, bir süre sonra ardında bıraktığında camdaki yansımasıyla karşılaştı. Kendisiyle baş başa kaldığı ilk an... Bir süre kendine bakmaktan çekindi. Dağılmış saçlarını düzeltti sonra, uzayan sakalını sıvazladı. Otobüsten indiğinde berbere gitmeye karar verdi. Gözleriyle karşılaşmaktan korkuyordu. Sonra tekrar kitabına döndü. Rastgele bir sayfasını açtı. “*Ve bir yalancı bile korkudan doğruyu söyleyebilir, dürüst bir adama işkenceyle yalan söyletilebildiği gibi.*” cümlesini okudu. Sonra bir kez daha okudu. Kaşlarını kaldırıp ardına yaslandı. Alnında biriken ter damlacıklarını, elinin tersiyle sildi. O ara otobüsün iç aydınlatmaları kapandı. Pusuda bekleyen karanlık ve kapalı alan kendini hissettirdiğinde, nefesini kontrol etmekte zorlandı. Nefesi daralırken avuç içlerinde terleme oldu. Kalbindeki sancı tüm bedenine yayılırken etrafına bakındı. Onu fark eden var mıydı? Ya bu yaşadıkları kalp krizi ise? Mola yerine ne kadar kalmıştı? Ard arda gelen sorularla savaştı bir süre. Kriz geçirmediğini anladığında uyumak istedi. Biraz uyusa zaman hızlı geçebilirdi ama, uyumayı yine beceremedi. Ne zamandır bölük pörçük uykusunun esiri olmuştu. “Normal yaşama dönmek zaman alır,” demişti, daha önce hapishane deneyimi yaşayan arkadaşlarından biri. Son altı ayı, 23 yaşına kadar olan yaşamını da tutsak etmişti. “Ayıp ediyorsun be oğlum! Hocan, arkadaşların hala içeride,” Ne yapıyorlardı şimdi? Muhtemelen çoğu uyumuştı, hocası dışında. O çok uyumazdı. Daha çok düşünür ve yazardı. Geldiği günden itibaren yazmaktan hiç vazgeçmemişti. “Diri tutuyor, umut veriyor, siz de deneyin.” derdi. Yazmadığı zamanlarda yüz ifadesindeki karamsarlığı görmek, koğuştakilere acı verirdi. Yılmadan çabalaması içlerini eritirdi. Günden güne çökmeye başlamıştı. Kolay mıydı haksız yere içeri atılmak, kendini ifade edecek yer bulamamak! “İyi insanlar mutlaka kazanır, biliyorum,” diye iç geçirdi.

Otobüsün dijital saatine çarptı gözü. Zamanı sevmiyordu, bir çemberin etrafında zincire bağlanmış gibi dönmeyi kim isterdi ki? Hem geçmiyordu, kendi özgürlüğüne inat, zaman yine tutsaktı.

Sessizliğin yerini, bir süre sonra horlamalar aldı, kesik kesik ama, daha güçlü, giderek de yükselerek devam etti. Bu ses, onu yine koğuşuna götürdü. Arkadaşı Hasan uykusunda aslan gibi kükrerdi. Odadakilerin sinirleri bozulurdu, bir süre sonra da kızgınlık; gülüşmeye dönerdi.

Muavin, uykulu gözlerle yanından geçti. Elindeki oda parfümüyle geri döndü. Koridora yayılan ağır kokudan kaynaklı olsa gerek, horultular, uğultuya dönüştü. Bir süre sonra ninni gibi gelen bu sesler, onu çocukluğuna, anasının dizinde uyuduğu zamana götürdü.

Aylardan sonra gelen ilk derin uyku hali. Kaslardaki gerginliğin kendini salmasıyla birlikte uçurumdan düşecekmiş gibi gelen o sarsılma hissi. Aynı anda muavinin mola için anons geçmesi. Bu sesle korkuya kapılma, yüreğinin deli gibi çarpması ve kendini koruma hissiyle koltuktan atlayıp yere kapanma, başını ellerinin arasına aldığı anda...

“Vurma abi, vurma! Ben bir şey yapmadım,” sözlerinin otobüsün içinde yankılanması...

GÖRSEL YAPAY ZEKA İLE YAPILMIŞTIR.

MUTLULUK İHTİMAALLERİNDE MUTSUZLUK ÇIKMAZI

Bir hayat nasıl mahvedilir? Bu soruyu sordüğümüz her kişi bize yüzlerce farklı yöntem sayabilir. Tabii bir hayat başarısız, yaşama kabiliyetsizi olduğunu kabullenip itiraf edebiliyorsa. Bizi büyük felaketlere sürükleyen nedenlerin başlıca müsebbibi “hayal kurmak” veyahut “olmayacak hayaller kurmak.” Bir hayalin peşine takılıp gitmek bir nevi uyanıkken rüya görmek, gerçeklik algısını kaybettiren bir hastalığa düşmek. Yaşanması mümkünken olamayanlar, tek bir yanlış kararın bütün doğruları götürmesi ve böylece kendi sonunu hazırlamak. Keşke bir şans daha olsa başka hayatta mutlu sonlar yazmaya...

Onu da mahveder miydik benzer hatalarla?

Hikayesi beni çok üzen ve çok üzüldüğüm için unutmak istediğim “Afife”ye mutlu sonlar yazmak istedim. Ve mutlu olabileceği sonsuz seçenek varken, hep yanlış şıkkı işaretleyen mutsuzlara da ithafla.

Afife, kara gözlerini 1902’ de İstanbul’da dünyaya açtı. Mutaassıp babasının öğretileri ile yetiştirildi. İlkokuldan sonra da okutulmadı, kız kısmına bu kadarı yeterdi. Çok bilgi kafasını karıştırır mutsuzluk getirirdi. Meziyetli bir genç kız yemek yapmasını bilse o bile yeterdi. Afife dikiş, nakış her türlü ev işinde ustalaşmıştı. Daha on yedisinde de teyzesinin oğlu ile evlendi. Dört çocukları oldu. Sakin, huzurlu, şükür dolu uzun bir hayat sürdü; torunlarının çocuklarını bile gördü. Yaşına bağlı ortaya çıkan hastalıklarının etkisiyle kendi yatağında dualarla son nefesini verdi.

Afife, 1902’de İstanbul’da kara gözlerini dünyaya açtı. Babası onun tiyatroya olan ilgi ve yeteneğini ilk keşfeden kişi ve hayattaki en büyük destekçisi idi. Afife, kızlarını okutmayan, adeta eve hapseden adamların çoğunlukta olduğu bir dönemde her türlü yeniliğe açık, anlayışlı bir babası olduğu için çok mutluydu. Tiyatro eğitimi alırken, ilk kez sahneye

çıkarken ve bu sebeple tutuklandığında bile daima kızını savundu. Afife, başına ne gelirse gelsin ailesinin arkasında olduğunu bildiği için bütün olumsuzluk ve zorluklara karşı korkusuzca göğüs gerdi. Sahneye çıkma cesaretini gösteren ilk Müslüman Türk kadını olmasının yanı sıra oyunculuğunu Mustafa Kemal’in karşısında da sergileme fırsatı yakaladı. Sayısız oyun sığdırdığı ömrü sahnede geçirdiği kalp krizi ile son buldu. Yüzlerce kişinin katıldığı cenaze töreni ile defnedildi.

Afife, dünyaya 1902’de İstanbul’da kara gözlerini açtı. Tiyatro onun kara sevdasıydı. Hayattaki tek emeli sahnelerde olabilmektir. Bu uğurda babasından vazgeçmiş, anne babasının ayrılmasına sebep olmuş, çocukluk aşkından vazgeçmiş ve sebepsiz, çıldırtıcı baş ağrılarına sahip olmuştu. Bu ağrılardan kurtulmak için neredeyse son çare olarak morfine başvuracaktı. Hayatı tam bir çıkmaza girmek üzere iken bir bahar akşamı müstakbel eşiyle tanıştı.

“Bir bahar akşamı rastladım size
Sevinçli bir telaş içindeydiniz
Derinden bakınca gözlerinize
Neden başınızı öne eğdiniz
İçimde uyanan eski bir arzu
Dedi ki yıllardır aradığım bu
Şimdi soruyorum бүкүп boynumu
Daha önceleri nerelerdeydiniz?”*

Sevgi iyileştiriyormuş bilmiyordu. Ağrıları yüzünden bir morfin bağımlısı olmak yerine psikolojik tedavi görmeyi kabul etti. Eşinin de desteğiyle bu ağrılardan kurtulan Afife, geç ve güç de olsa sahnelerde yer edindi. Başarılı oyuncu, ilham perisi olduğu eşinin birçok güzel eser ortaya çıkarmasına vesile oldu. Tiyatro ve müzikle iç içe geçmiş birbirlerini destekledikleri sanat dolu bir hayat sürdüler.

Afife'ciğim sen hangi sonu isterdin kendine? Hangisi seni gerçekten mutlu ederdi? Daha nice farklı mutlu son yazabilirdim. Ama yazarken şunu anladım ki sadece kendi seçimlerimiz belirlemiyormuş bu "mutluluk" denilen kör olasıca şeyi. Destekleyici bir aileye sahip olmak, zorluklarda çekip gitmeyecek bir eşe sahip olmak, vefalı dostlara sahip olmak ya da sunulan hayatı koşulsuz kabullenebilecek müşfik bir karaktere sahip olmak da etkiliymiş hayatta.

Bazen tek bir yanlış karar, tek bir kötü seçim hem kendi hayatımızı hem dokunduğumuz hayatları heba etmeye yeterken; mutluluk için pek çok doğrunun bir araya gelmesi gerekiyormuş.

Bazen de sadece kabullenmek gerekiyor "başka türlü olsa nasıl olurdu?" düşüncesine yenilip delirmemek için. Olsa ile bulsayı ekmişler, hiç bitmiş. Birçok hayat yaşanamadan böylece yok olup gitmiş.

*Sevgili Afife, adının hala
hatırlanması ruhunun huzur
bulmasına yetiyor mudur
bilmiyorum ama umarım bu
dünya ağrısından kurtulduğun
bir yerdesindir. Bir trajedi olan
hayatının başrolünü oynadın.
Çektiğin acılar kefaret olarak
sayılsın.*

*Bir Bahar Akşamı
Rastladım Size
Söz: Fuat Edip Baksı
Güfte : Selahattin Pınar

ÇİZİM: HATİCE MÜLAZIMOĞLU

TEKERRÜR YAHUT TEVEKKÜL

Ben Tanrı'nın inkârı, sanrılarının yalancısıyım.
Bugusu çetrefilli bir aynadan bakıyorum kendime.
Sanıyorsun ki, sırta kadem bastı kaderin, sesini kesmişler soluğunun solundan.
Ben dünün inkârı, yarının yalancısıyım.
İstifasını düşlüyorum konuşma mesailerinin.
Sen doğrudan bir kâbusu doğuruyorsun doğanın doğusuna.
İşin doğrusu yanlıştan geçiyor.
Tutkusu cimri bir gece diyorlar yastığına.
Kaçıyorsun nefsinin nefesinden.
Sağır bir sanrının sakıncasız sancıları bunlar.
Cümleten çuvallıyoruz farkında mısın?
Kapkara bir leke çaldım parmaklarından bozuk plakların.
İssiz bir yerinden ısıralım sırrını.
Ya da bir yalan daha söyle buna da inanalım.
Şafağı kanayan yanlı yankısına kanma aşıkların.
Kaldır beni uykumun kambur aykırılığından.
Nerede görsem tanırım Tanrı'nın bir tanığı tartakladığını.
Koyu kahverengi ateşler yanıyor içimi tutuşturan alevin aleyhinde.
Ben dişlerimi bıçaklıyorum aman küfretmeyeyim diye.
Bir gece kapısı kırılarak yıkıldı bu karanlık.
Afetinden yıldık felaketinin.
Birimiz hepimiz içindik bir kişi kalmadan önce.
Geriye sadece barakasında kalabalık bir azınlık kaldı.
Kıyam edenin kaygısı kaçıyor kıyametten.
Ben senden önce sıkılıyorum benden.
Layığı bulmanın gururunu incitiyorum.
Umutları zalimlerin diline pelesenk olmuş zavallı aşıklar yıldızlara çaput bağlıyor bağlıyor geceleri.
Beyaz trenler geçiyor güzelim saçlarının uçurumundan.
Ben şimdinin şirki, ahirin ihtilâlsiz fikriyim.
İçerden gözlüyorum vitrinini gövdemin.
Vaziyetine yaraşır cürmün çürütüyor cümlemi.
Hep bir ağızdan bağırıyorlar kıyametini:
- Mağrur olma senden büyük Allah var!
Asıl şimdi en başından başlıyorum.

BİR GÜN

Bir güne sığdıramam her şeyi.
Bir gün üzgün, bir gün mutlu,
Bir gün koşarım kırlarda delicesine,
Bir susarım aynı yerde derinlemesine.
Bir gün yol alırım tüm dünyayı dolaşacak kadar,
Bir gün ise dururum bir arpa boyu kadar.
Bir gün severim içimdeki tüm çocuksu duygularla,
Bir gün nefret ederim bir kaşık suda boğacak kadar.
Bir gün eğilirim dizlerim yere değer,
Bir gün başkaldırırım göğsüm arşı ve yeri deler.
Bir gün küçücük bir sevdaya vurulur dilim yüreğim kan gölüne döner,
Bir gün kocaman severim sevdanın ateşten gömleğinde öğütülerek.
Bir gün gözlerimin ferisi söner,
Bir gün görmeyen gözlerim başkasına olur fer.
Bir gün gururlarınım aşkın karşısında aşkım biter,
Bir gün aynı aşkı yaşatmak için gururum ayaklarımın altında toprak olur biter.
Bir gün söverim gelmişine geçmişine,
Bir gün gelmişini geçmişini tutarım baş üstünde.
Bir gün dünyanın bütün yükü belimi bükür,
Bir gün dünyanın bütün yükü belimde olsa ne derttir ne de keder.
Bir gün savaştır içim, bombalar düşer.
Bir gün bayramdır içim çocuklara şeker yetmez.
Bir gün insanım, vicdanıma taparım,
Bir gün hayvan olur, vicdanımı satarım.

FOTOĞRAF: BERRİN BAYRAKTAR

ÇIKMAZ

Havaalanından otele giden yolun iki tarafında uzanan bozkırlara dalmış kolyesiyle oynuyordu. Enver'in ilk yıldönümlerinde hediye ederken: "Canım, bu kolyeye dokundukça, ikimize ait dünyamızı ve mutluluğumuzu düşün," deyişi geldi aklına. Ama istediğin o soruyu sormadı bir türlü, beş yıl geçti. Mutluyum, sormasa da olur. Kandırma kendini, mide bulantılarının da başladı, hâlâ ona söyleyecek cesareti bulamıyorsun kendinde.

Düşüncelerini kovalamaya çalışarak dışarıya döndü. Şehre girmişlerdi artık. Annem de mi bu yoldan gitmişti babamın cesediyle buluşmaya? Aradan yirmi beş yıl geçmiş olmasına rağmen babasıyla anılarına ait kareleri, bu şehirde geçirdiği hayatının ilk yıllarını dün gibi anımsıyordu. Birlikte çıktıkları küçük gezintileri, caminin yanındaki çocuk parkını, yıkılmaya yüz tutmuş gri beton binaları tek tek gördükçe hüznün ve özlemle o günlere dönüyordu. Ne güzel masallar anlatırdı, beni daracık sokaklarda gezdirirken. Cami sonuna kadar açtı. Yağmurla ıslanan toprağın kokusu içini biraz olsun ferahlattı. Yağmur sonrası yürüyüşleri ne çok severdi.

Yorgundu. Vücudundaki değişim ve kafasında dönüp duran hatıralar onu halsiz bırakıyordu. Şoföre dönüp sordu:

"Otele daha ne kadar var?"

"Az kaldı efendim. On dakikaya oradayız."

Fabrikanın yerine yeni bir site yapmışlar, diye okumuştun annesinin günlüğünde. Babasının o şirketi ne hayallerle, emeklerle kurup büyüttüğünü, her şeyini ve sonunda hayatını da uğrunda kaybettiği yerde şimdi yellere estğini her hatırlayışında olduğu gibi yine içi burkuldu. Ne birbirlerine olan aşkları ne de kendisinin varlığı annesiyle babasına umdukları gibi şans ve mutluluk getirmişti. Bu düşünce hamile olduğunu öğrendiğinden beri beyninde dönüp duruyordu. Bu bebek de kendi ilişkisine uğursuzluk mu getirecekti yoksa. **Ne yapmak istediğime karar verebilsem hemen ona söyleyeceğim. Saçmalama, kararın belli. Enver'den korkundan erteliyorsun o konuşmayı. Sana dememiş miydi:**

"Çok dikkatli ol, sakın hamile kalma," diye. Ne evlenmek ne de bebek istiyor o. Böyle rahat, memnun hayatından. Gezip tozuyorsunuz. Hiçbir sorumluluğu yok. Abartıyorsun ama canım, o da seviyor. Başkası ya da farklı bir hayat değil ki peşinde koştuğu. Çok çalışıyor ve şu an yeni kurduğu işinden başka bir şeye odaklanmak istemiyor. İşini büyütecek. Ondan sonra da ne istersek yaparız. Ne isterse canım, aldatma kendini boşuna. Beş yıldır böyle. Off... Çok gıcıkısın. Nefret ediyorum senden. İnsan kendinden nefret eder mi? Ben seni düşünüyorum sadece. Üzülme sonradan diye. Eli endişelendiği, çaresiz hissettiği pek çok zaman olduğu gibi yine kolyesine gitti, biraz oynadı, çevirdi, öptü, sakinleşti. Otele de gelmişlerdi zaten.

Dönen kapıdan girerken resepsiyonda çok oyalanmamak için isteyebilecekleri evrakları çıkardı. Yorgundu, gergindi. Adı değişmiş, kim bilir kaç kez restorasyona girmişti ama bina aynı binaydı sonuçta. Özellikle babasının son kaldığındaki gibi camiye bakan taraftan ayarlamıştı odasını gelmeden. Aynısı olmasından korkup illa on ikinci kat diye de tutturmuştu telefonda çocuk gibi.

Anahtar elinde yalnız başına asansöre binerken midesi bulanmaya başladı. Yukarıya kadar kendini zor tuttu. O da bu asansöre mi binmişti acaba balkondan atladığı gece?

Kocasının intiharının ardından ondan kalan tüm borçları reddeden annesi de üç yıl sonra kanserden vefat ettiğinde bir süredir anneannesinin evinde yaşıyorlardı. On sekizine bastığı gün yaşlı kadın annesinin kilitli sandığının artık ona ait olduğunu, içindekilerle yüzleşecek olgunluğa eriştiğini söylemiş, anahtarını uzatmıştı. Oradan çıkan en değerli eşyaydı pek çok şeyi gün ışığına çıkaran günlük. Babasının o balkondan neden atladığını bir türlü anlayamamıştı o güne kadar. Annesi deftere son konuşmalarında babasını dedesinden borç istemeye ikna edemediğini yazmıştı.

Gururu ağır basmış. **“Seninle evlenirken babana söz vermiştim hem ailemi yokluk içinde yaşatmayacağıma hem de ondan zırnık istemeyeceğime. Seni paran için sevmemiş Semra, biliyorsun.” Bu satırları okuduğum ilk günden beri, ‘Değer miydi, şimdi daha mı iyi oldu.’ demeden edemiyorum. Bencilmiş işte. İnsan kızı için gururunu yer yutar. O kadar sevdiği kızını düşünmeden atlanır mı boşluğa? Anneni kanser edip yanına almaya, seni bu dünyada bir başına bırakmaya ne hakkı vardı. Ama sözünü tutamamanın yükü ile de yaşayamazdı ki. Her gün yeniden ölürdü. Olsun, böyle de öldü. Seni terk etti, kabul etmesen de gerçek bu.**

Odanın kapısını açar açmaz kendisini zor attı banyoya. Klozetin üstündeki bandı yırtmaya fırsat bulamadan lavaboya kustu. Yerler, ayna, bembeyaz banyonun her tarafı battı. Elleri, yüzü, kolyesi de kirlenmişti. Ellerini sabunladı, yüzüne su çarptı, kolyesini temizledi, düzeltti. Ceketini çıkartıp yatağın üstüne koydu. Boynunu soğuk elleri ile ovuşturdu. Rahatlamıştı biraz.

Sade döşenmiş, az aydınlatılmış odayı dolunayın parlak ışığı doldurmuştu. Açık kapıdan içeri süzülen rüzgârda uçuşan tüller onu balkona davet ediyordu. Uzun kızıl saçlarını bileğindeki lastik tokayla topladıktan sonra köşedeki küçük buzdolabından aldığı şişeyi açtı ve suyu içini temizlercesine tepesine dikti. Ayakkabılarını hangi ara çıkartmıştı acaba? Çıplak ayaklarıyla havayı içine çekmek için balkona yönelirken eli karnına gitti yine. Ne yapacaktı şimdi? **Bal gibi de biliyorsun ne yapacağımı. Söyleyeceksin her şeyi Enver’e. Ya şimdi telefonda ya da yarınki toplantıdan sonra ilk uçakla dönünce yüz yüze anlatacaksın durumu. İyi de ne diyeceğini biliyorum. Ne fark eder, sen durumu ve kararını söylersin, gerisi ona kalmış. O kadar kolay değil. O kadar kolay.**

“Merhaba sevgilim, vardın mı otele?” diyen her şeyden habersiz huzurlu bir sesle açtı telefonu Enver. “Seninle konuşmamız gereken önemli bir konu var Enver.”
“Odaya birini mi attın yoksa?” dedi ve kendi esprisine kahkahalarla güldü adam. Kadının gülmediğini anlayınca ciddileşti. “Hayrola, kötü mü oldun? Babanın ölüm yıldönümünde oraya gitmenin iyi bir fikir olmadığını söylemiştim sana. Bekleyemez miydi toplantınız bir hafta daha?” “Konu babam ya da toplantı değil Enver. Konu biziz, benim...” **Söyleyecek miyim? Şimdi? Telefonda? Kendimi hazır hissediyorum ama karşımda olsa, elini tutsam, gözlerinin içine baksam daha iyi olmaz mı? “Ben hamileyim.” diyen sesi yankılandı telefonda. Aferin sana!**

Enver’den ses gelmedi önce. Sonra boğazını temizledi. “Canım üzüldüğün şeye bak. Tanıdığım bir doktor var. Ondan yarın öğrenirim hemen kime gidilir, nasıl en kolay şekilde halledilir bu iş.” İş mi dedi? “Hadi şimdi güzelce yat uyu. Yarın döndüğünde ayarlamış olurum her şeyi. Sonra da Paris’e gideriz hafta sonu. Rahat rahat. İkimiz. Mutluyuz böyle ya, bozmaya değer mi?” **Bilmem, mutlu muyuz gerçekten böyle, sadece ikimiz? Hadi bunları da söylesene hemen, filtresiz. Dur iki dakika. Gözlerinden sessiz yaşlar boşanıyordu. Ne demesini bekliyordum ki?**

Telefonu kapattı. Her yanını hüznün ve hayal kırıklığı kaplamıştı. **Ne bekliyordun ki? Birden fikrini değiştirip aslında senden bir çocuk istediğini söylemesini mi? Hadi yarın evlenelim mi diyecekti yani.** Kafasında kavga eden düşüncelerle babasının onları yalnız bıraktığı o gece balkona çıkarken aklından neler geçiyordu sorusu yine beyninde dönmeye başladı.

“İşini, tüm parasını kaybetmişti. Üstüne bir de borç batağındaydı. Bulabildiği tek çözüm atlamaktı. Seni düşünüyordu, benimle ve anneannenle rahat bir hayat yaşayabilirdin o ölünce. Bembeyaz yeni bir sayfa, sorunsuz bir hayata başlama şansı verdi sana. Onsuz da olsa.” Hayır tabii ki annesi beş yaşındaki bir çocuğa artık babasına sarılıp uyuyamayacağını anlatırken bu kelimeleri kullanmamıştı. Ama annesi ve anneannesinin konuşmalarından anlayabildikleri ve o günlükte okudukları onu bu sonuca getirmişti.

Enver ise hiç şans bile vermeyecekti bebeklerine belli ki. Aldır. **Bitsin bu çile hiç başlamadan. Babasız olsun istemiyorsun senin gibi. Onu istemeyen bir baba daha da kötü. Ama öldürmek de istemiyorum. Onun bana ihtiyacı var. Benim ona ihtiyacım var.**

Sabahın ilk ışıkları tüllerin ve açık balkon kapısının arasından süzülerek uyandırdı kadını. Dün gece balkondan atlamaya hazırlanırken duyduğu o sesi anımsadı. ‘Sakın yapma! Ona hayat vermek, bir şans vermek senin elinde!’ diyordu babası.

Kalktı. Balkona çıktı. İçine yeni günün temiz ve serin havasını çekerken, kafasını kaldırıp pırıl pırıl güneşin aydınlattığı gökyüzüne, sonra kollarını balkonun kenarlarına dayayıp aşağıya baktı. Eli Enver’in kolyesine gitti. Kolye boynundan kurtuldu, ellerinin arasından kayarak otelin girişindeki papatyaların arasına düştü.

YİRMİ BİRİNCİ YÜZYIL BEKLEYENİ / BEKLENENİ

Mağarama gel Sevgili,
Kime nasip olmuş bu çağda böylesi bir beklenmek?

Ellerimi diktim beyaz orkide saksılarına,
sen açacaklar
Parmak uçlarımdan tomurcuklar doğuracağım
gel!
Kime nasip olmuş yirmi birinci yüzyılda böylesi bir
beklenmek?

Bedenim ...
Savunmasız, bembeyaz, incecik
Bir çilehaneye düştüm, nemli tülbentlerle örttüler
gözlerimi
Bilmezler ki dağlansa kirpiklerim yine de bulurum
seni!
Gel!
Sahibi tarafından azıtılmış evsiz köpekler gibi
Bıraktığın gibi bekliyorum, inanmasan da gideceğim
bir yer yok!
Mabedimin minberinde adından başka kelam yok!

Bu yokluklar içimin labirenti
Kayboldum!
İçimde
Bul beni ...
Kırk yıl, kırk ikindi, kırk mevsim, kırk, kırk, kırk!
Kaç kırk kırkladım öylece beklerken seni
Gel, mağaramıza
Saçlarım dökülüyor yazgımdan da kara
Kapkara şerbetler kardım gözlerinin şanına
Bekliyorum, vakit dar, önümüz zemheri
Bir kışı daha çıkaracak gücüm yok!

Gel
Mağarama,
Mağaramıza
Mağaramızda
Sen açıyor ellerim...

ECE BAĞCI

SÖYLEŞİ: GÜLİN EREN SAYGIN

-Sevgili Ece'ciğim, izin verirsen Ankara'dan tanışıyor olmamıza istinaden sana söyleşi boyunca sen diye hitap edeceğim. Oyuncu Ece Bağcı'yı biraz tanıyabilir miyiz?

Elbette. 16 yaşındayım. Ankara'da doğdum, orada büyüdüm. Şuan güzel sanatlar lisesi tiyatro bölümünde 12. Sınıf öğrencisiyim. Oyunculuk yapmak istediğime karar vermeden önce bale yapıyordum. Uzun süredir piyano çalıyorum. Dansın ve müziğin her türünü çok severim. Oyun izlemeye bayılırım. Genel anlamda böyle bir insanım.

-Çocukluğundan beri sanatla iç içe biri olarak tiyatro ve oyunculuk serüvenin nasıl başladı?

Oyun izlemeyi küçüklüğümünden beri çok seviyorum. Bu oyunlarda oynayabileceğimi fark etmem uzun sürdü aslında. Sahnedeki insanlar hep çok ulaşılmaz geliyordu bana. Karşı komşumuz dışında tanıdığım bir oyuncu da yoktu. Dolayısıyla bunu keşfetmem biraz zaman aldı. Fark ettiğim anda da annem sayesinde dersler almaya başladım. Çok eğlendiğimi, çok mutlu olduğumu fark ettim. Bu sırada auditionlara katıldım ve Kuru Otlar Üstüne ile ilk oyunculuk deneyimimi yaşamış oldum. Ve bunun okulunu okumak istediğime karar verdim. Biraz araştırıp İstanbul'daki güzel sanatlar liselerini buldum, sınavlarına girdim. Kazanıp İstanbul'a taşındığımızda

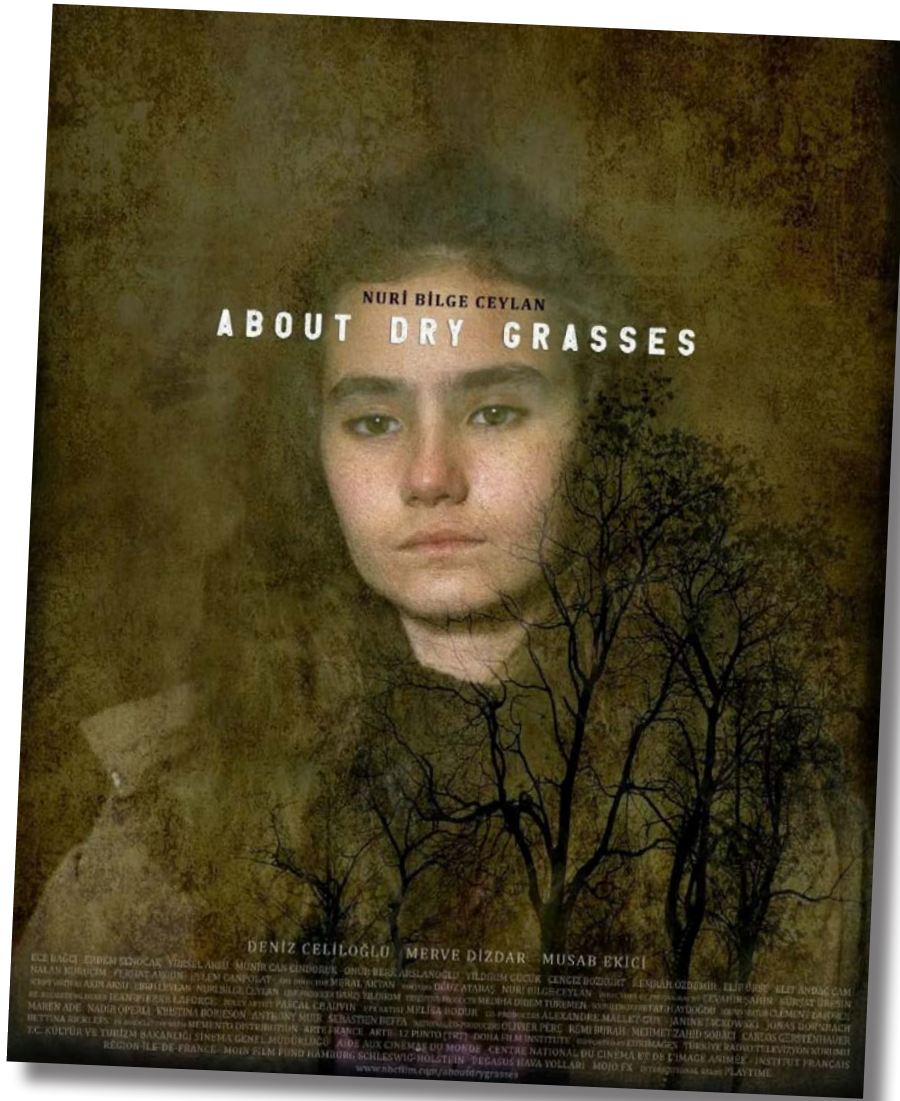
tiyatro yolculuğum da başlamış oldu.

-İlk filmin "Kuru Otlar Üstüne" ile Chicago Uluslararası Film Festivali'nden "En İyi Yardımcı Kadın Oyuncu" ödülüyle dönmek ve Nuri Bilge Ceylan gibi bir yönetmenle çalışmak nasıl bir duygu?

Ben film izlemeyi çok severim. Nuri Bilge Ceylan filmlerine de ayrı bir hayranlığım vardır. Bakış açısı hep beni çok etkilemiştir. Onun filminde oynamak apayrı bir durum. Çok şey öğrendim sayesinde. Hiç unutulmayacak bir deneyim. Film çıktıktan sonra aldığım yorumlar, ödüller de bu sürecin mutluluk verici bir sonucu bence.

-Rolüne hazırlanış evrenden ve genç yaşında böylesi büyük bir yönetmenle çalışma tecrübenden bize biraz bahsedebilir misin?

Sevim, ilk okuduğum andan itibaren beni çok etkiledi. Benim için çok zor olmadı hazırlanmak... Yaşımdan ötürü etrafımda olan, bende olan özelliklerin birleşimiydi bence. Biraz gözlem yaparak rahatlıkla anlayabildim Sevim'i. Benim için en önemlisi oraların enerjisini yaşatabilmektir. Çekim için Erzurum'a gittiğimiz andan itibaren gözlemlerime devam ettim. Orada bir arada olduğumuz insanlar beni çok etkilemişti. Çekimler sırasında da hocanın yönlendirmeleri bana yardımcı oldu.

-Mimar Sinan Güzel Sanatlar Lisesi Tiyatro bölümünde okuyorsun. 25. Sadri Alışık Tiyatro Sinema Oyuncu Ödülleri'nde "Ekrem Bora Umut Veren Oyuncu" ödülünü aldın. Devam eden "Getto,Cadı Kazanı ve çocuk oyunu Tik ve Tak'ta " rol alıyorsun. Tiyatro senin için ne ifade ediyor?

Tiyatro benim için çok şey ifade ediyor. Özgür bir ifade alanı olarak sahne benim için çok şey ifade ediyor. Bu hisleri açıklamak benim için o kadar da kolay değil aslında. Sahneye çıktığım anda yaşadığım o his başka hiçbir yerde yok. Çok seviyorum tiyatroyu!

-Rol aldığın "Getto" oyununda ilk Türk Kadın Tiyatro Sanatçımız ve kapak konuğumuz Afife Jale'den de bahsediliyor. Genç bir tiyatro sanatçısı olarak Afife Jale hakkında neler söylemek istersin?

Attığım her adımda, yaptığım her işte bir kadın olarak Afife Jale'nin elini omzumda hissediyorum. Onun çabaları olmasa yapamayacağım şeyleri, şuanda rahatlıkla yapıyorum. Onun tutkusuyla, onun mücadelesiyle sahnede olmak gurur verici.

-Sinema ve tiyatro oyunculuğu arasındaki farklar sence nelerdir? Sen hangisinde kendini daha rahat ifade ettiğini düşünüyorsun?

Bence en temel fark tiyatronun o anda, canlı bir şekilde oynanıyor ve izleniyor olması. Tiyatro da sinema da çok özel benim için. İkisinde de apayrı deneyimler yaşanıyor ama tiyatroya olan sevgim her zaman çok daha kuvvetli ve canlı... Sahnede olmanın verdiği özgürlük hissini başka hiçbir şeyin vermediğini düşünüyorum.

-İleriye dönük plan ve projelerinden bize biraz bahsedebilir misin?

Yaşamım boyunca hiç durmadan çalışmak ve üretmek istiyorum. Oynamak, izlemek, dinlemek, dans etmek... Sahnede ve kamera önünde her zaman var olmak, var olduğumu hissetmek istiyorum. Bunun için hep çabalayacağım.

BİR TAŞIMA-SEVGİLER, BONCUK

Bu mektubu, evimizin baş tacı kedimiz Boncuk yazmış. İki sene oldu vefat edeli. Bugün, oraya buraya savurduğu oyuncaklarını topluyorduk; kitaplıkla duvar arasındaki ince boşluktan bu zarf çıktı. Önce şaşırdık. Kim buraya zarfla bir şey bırakır ki? Anneannem telaşlandı: “Aman yavrum, büyüdür elleme!” dedi. Bu kadar güzel katlanmış ve zarıfçe ağzı yapıştırılmış bir zarf büyü olamazdı. Olsa olsa aşk mektubu olabilirdi. Kitapları seven içe dönük bir âşık olsa gerek. Keşke bana yazılmış olsaydı, dedim içimden. Sonra çok kızdım; daha ne olduğu belli değil, böyle bir durumda konuyu kendime çevirmeme ne gerek vardı ki. Hemen kendime yorayım her şeyi, hemen! Anneannemi ikna etmem uzun sürmedi çünkü o da merak ediyordu içten içe. Acaba o da kızmış mıydı kendine? Zarfı tutup, etrafını yoklayıp, kapağını açana kadar beynimin nöronlarında isimler titreşti. Acaba babam mı unuttu? Ya da lisedeki o çok hoşlandığım çocuk doğum günümde bizim eve geldiğinde bıraktıysa? Delirdin iyice! Başladın yine! Ya anneannemin gizli bir aşığı varsa ve büyüdür o, diyerek beni kandırmaya çalışıyorsa. Ah anneanne ah, ne yere bakan yürek yaka... Kâğıdı zarfın içinden çıkardım.

Merhaba, yazdıklarına ulaştınız demek. Hangi sahibim okuyor şu an mektubumu bilmiyorum ama, öncelikle zarfın neden orada olduğunu açıklayarak başlamak istiyorum. Şu sıralar hepiniz eşyaların yerini değiştiriyorsunuz, sürekli gergin bir hava sezinliyorum. Hep başım ağrıyor, evin küçük kızı durumumun farkında, karnımı ve başımı okşayıp ağlıyor. Kendine mi ağlıyor yoksa bana mı bilmiyorum. Sadece sezinliyorum. Anneciğim, çiçeklerinin yapraklarını kemirdim diye bana kızdı ama bu baş ağrısı katlanılır gibi değildi. Sizin de çiçekleri yiyeceğinizi düşünmüştüm ama evin küçük oğlu bile yemedi barış çiçeğinin yapraklarını. Hayret! Ne diyordum, siz eşyaların yerini değiştirince korktum. Mektubumu bu ağır mı ağır ve hatta üzerinde uyumayı çok sevdiğim kitaplığın arkasına koymaya karar verdim. Nasıl olsa ağır şeylerin yerini hemen değiştiremezsiniz. Ağzımla zarfı kavrayıp arkaya bırakacaktım. Düşmezse patimle dört defa hızlı hızlı iterdim. Bu mektubu bulan sahibim, Sizi gerçekten çok seviyorum. Yanınıza kıvrılıp gırıldamay, küçük oğlanla top oynamayı, küçük kızla, “Boncuk nerede?” oynamayı çok seviyorum. Anneciğimin

beni kucağına alıp usul usul sevmesini, çocukların beni yorduğu zamanlarda ona koşmayı çok seviyorum. Babamın horlarken çıkardığı sesleri ve inip şişen karnına hoplamayı çok seviyorum. O da beni kucağına alıp uyumaya devam ediyor ya, daha ne isteyeyim? Bu evde çok güzel anılarımız var. Sadece anlamadığım bir şey oldu bir gün ve o gün hiçbiriniz oyun oynamadınız. Siz yokken biraz korkuyordum ama ben bu evin daimî bekçisiyim, siz yokken evi koruyabilirdim tabi ki! Yaşanan o korkunç günden sonra biraz düşündüm ve sizin kelimelerinizi de çözünce bir mektup yazmaya karar verdim. Aa hayır hayır size değil, o günün kötü kişisine. Karnıma ağrı olacaktı yoksa. Bana kızmayın hayatım boyunca yazdığım tek mektubu size yazmadım diye. O günün ağrısını geçiremiyorum. O zaman öğrendiğim kelimelerle başlıyorum mektubuma:

Sevgili eve gelen icra memuru,
Neden sahiplerim evde yokken kapıyı başka bir adamla açıp içeri girdiniz, anlayamadım. Sahiplerimin annesi ve babası gelmişti, gezmeye çıkmışlardı. Evin küçük kızı çok konuşur, evden çıkmadan önce bana dışarı çıkacaklarını ama çok geçmeden döneceklerini söylemişti. Hava öyle mayış mayış öyle güzeldi ki tekli koltukta birazcık kestirmişim, içim geçmiş. Dışarıdan boğuk gelen insan sesleri kulaklarımı kaşındırdı önce. Sonra kapının garip demir sesleri gözlerimi açmıştı. Bu kadar hızlı gelemezlerdi değil mi? Normalde bu sıralar yeni bir oyun buldum kendime, hep büyük demir kapıdan dışarı çıkarım, annem bağırır bana. Öyle hoşuma gider ki beni yakalamaya çalışması. Bu sefer canım istememişti.

Bizim küçük kız girmedi salonun kapısından, oğlan da bağırmiyordu, annem hep: “Boncuk!” diye seslenir eve gelince; kimsenin sesine benzemiyordu bu sesler. Öğrendim ki sizmişsiniz, icra memuru kişi. Bir de yanınızda demir işleri uzmanı biri, kapıyı o açmış. Hemen hırladım size doğru, tırnaklarımı da çıkarttım, dilimi yuvarlayıp hırladım bütün gücümle. Sevmeye çalıştınız beni ama sesimle korkuttum sizi. Sonra odaları gezdiniz. Korkuyordum aslında ama sahiplerim yoktu, güçlü kalmalıydım. Koridorun ucuna kadar gelip ne yaptığınızı seyrettim uzaktan. Bizim oğlanın ışık çıkaran oyuncu vardı masasında, hep tıkr tıkr bir şeyler yapardı altından çıkan tuşlara basıp, onu aldınız.

Anneciğimin odasına girmediniz, girseydiniz çok fena olurdu zaten! Sahiplerimin eşelemeyen işedikleri yerde dönen bir makine vardı, benim oyuncaklarım içinde dönerdi bazen, sonra ıslak çıkardı. Onu da aldınız. Salona geldiniz ardından. Babamın büyük ışıklı renkli oyuncaklarını aldınız. Ben de seviyordum onu, keşke almasaydınız. Bazen kuşlar, balıklar oluyordu içinde; hopluyordum üzerlerine. Koskocaman oyuncak hiç pati atmadan götürdünüz. Yine hırladım size. Biraz bekleyip kağıtlar imzalayıp durdunuz. Sevgili eve gelen icra memuru, sen bana uzun uzun baktın. Ben de sana uzun uzun baktım. Biraz daha uzunca baksaydın üzerine atlardım. Gözlerini kaçırdın. Sonra demir işleri uzmanı kişiyle çıktınız. Size o gün çok şeyi söyleyemedim, içimde sıkıştı hepsi. Bizim sahipler de eve döndüklerinde çok mutsuzdu ama belli ki haberleri olmuştu. Annem kendi annesini babasını okşuyordu, küçük kız sürekli neşeli bir şeyler anlatıp durdu çıldırmaş gibiydi, küçük oğlan da oyuncakları gittiği için ağlamaya başladı sessiz sessiz... Duydum. Babam eve biraz geç geldi, bir şeyler anlattı anneme. Hepsinin yanına gittim, sevdim onları. Ama söyleyemedim bir türlü, içime dert oldu.

Sevgili icra memuru, neden sahiplerim yokken eve girdiniz? Sahiplerim evde olsaydı annem, size güzel kokan mamalardan da yapardı hem. Keşke biraz bekleseydiniz, küçük kızın da dediği gibi zaten çok geçmeden döneceklerdi. Onlar size kapıyı da açardı. O gün sizden korkmadım, bana zarar veremezsiniz; o gün sahiplerime yapacaklarınızdan korktum. Bir de sahiplerim kendi oyuncaklarına değil, ya ben yine demir kapıdan kaçma oyunu oynayıp merdivenlerden inersem diye üzölmüşler. Düşünebiliyor musun sevgili icra memuru? Ya kaybolursam? Yazmazsam rahatlayamazdım.

Olur da bir sonraki gelişinde bu kitaplığı da söküp götürmek istersen önce bu mektubu okursun. Sahiplerim hemen sana versin bu mektubu.

Bu mektubu okuyan sahibim, o günü tekrar hatırlattığım için özür dilerim. Umarım küçük oğlan bulmaz bu mektubu. Sizi çok seviyorum. Lütfen kumumu daha sık değiştirin, karnım bazen çok ağrıyor.

*Sevgiler,
Boncuk.*

KOLAJ: BURCU GÜNDÜZ

AYLAK'sızlar

LEYAN SENAY

Ruhundaki ritmi keşfeden ve peşinden koşma cesaretini gösteren tüm kadınlara selam olsun!

Yaşadığımı ilk kez içimde muntazam bir saat gibi çalan ritmi duyumsayınca hissettim. Ondan önce şuna hep emindim, bir 'şey' için varım ve bu hayatın bir amacı olmalı. Ama neydi?

Yirmilerime yeni girmişim, yıllarca piyano çalıp üniversitede spontane bir şekilde İngiliz edebiyatı okuyorum o zamanlar, davulla tanıştım ama hayatının aşkını görünce o olduğunu bilmeden ufak bir selam verirsin ya, öyle kısa bir tanışmamız oldu. Başıma geleceklerden habersiz, acaba olur mu ki diye sordum kendime ve akışa bıraktım. Geç mi kaldım demedim, ritim kulağım var mı demedim ama davul çalan kadın çok az demedim. Bu bir his ve tutkuydu ve bunun içinde mantığın yeri yoktu. Sorgulamak da manasız çünkü hayatını tek bir enstrümana

adamak hiç de akıl işi değildi zaten. Sadece kendimi 'ben' hissettiğim yerde var oldum, içgüdülerim ne dediyse takip ettim, çünkü onlar beni asla yanıltmaz bunu o zamanlar yeni öğrenmeye başlıyordum. Çocukluğumdan beri hep defter kenarlarına karalanmış şarkı sözlerim, kötü telefon kayıtlarına mırıldandığım melodilerim vardı. İşte tam olarak o melodiler için varmışım, onlarlayken daha ben hissediyormuşum ve onların peşinden koşmalıymışım dedim. Sonra 2016 yılında müzik stüdyomu kurdum. Daha doğrusu sıfırdan yoklukta inşa ettim, işte her şey benim için o büyük yılda başladı. Sonraki sekiz yılım ise rüya gibi geçti; ödüller, ülke temsilcilikleri, klipler, turneler, konserler, albümler... Tüm evren elime o bir çift bageti almamı beklemiş meğer! İnsan isteyince oluyormuş, hiç inanmazdım böyle kişisel gelişim kitabından alıntı cümlelere. İnanmama nedenimse bir şeyi hiçbir zaman bu tutkuyla istememiş olmamış meğer...

Yaptığım tek bir şey vardı bu uzun yolculukta; kalbimde her an kreşendolarla yükselen bu ritme ve içimde yanan masmavi alev inanmak. Ben inanmaya devam ettikçe o alev harlandı, yüzlerce binlerce insan da serüvenime inanmaya başladı. Sanki karşılaştığım her zorluk, çaldığım her bir nota, analiz ettiğim edebi eserler, tanıştığım insanlar, gezdiğim gördüğüm deneyimlediğim şeylerin hepsi beni bugünkü Leyan'a hazırlamış. Bagetlerini eline alıp davulun başında bestelerini yapan, içindeki gücü keşfederek başka kadınlara ilham olabildiğim bu versiyonuma ulaşmak için geri kalan yirmi yılı yaşamışım.

Belli bir süre geçtikten ve beni müziğin karanlık ağlarına hapseden içgüdülerim daha da fazla depreştikten sonra davulcu olarak önüme sunulan kalıplara sığmadığımı fark ettim. Sadece bir davulcu olarak değil, çok yönlü ve hassas sanatçı ruha sahip bir birey olarak hislerimi aktarma biçimlerim ve üretme arzum içimden coşkuyla taşıyordu. Tam da o sıra ikinci kez güvenli alanımı terk ettim, kendimi ve sınırlarımı daha güzel keşfetmenin yollarını bulmak için tekrardan risk alıp bilinmez sulara atıldım. İlk güvenli evim stüdyom, ikincisi beraber çaldığım gruplarımdı. Ama bir şeyler değişiyordu ve artık tek başına, bireysel bir yol izleyecektim. Ruhumun buna ihtiyacı vardı, böyle emretti. Nasılını bilmezken tekrar kendimi akışa bıraktım ve bagetlerimden çıkan her bir nota beni başka maceralara sürükledi. Alışılmışın dışında bir davulcu olarak sahnenin arkasında değil en önünde olmaya, izleyenlerin gözlerindeki parıltıya daha yakın durmaya başladım.

Sadece davul da yetmedi, şarkılar söyledim, piyano ve vurmali enstrümanlar çaldım, yeni şeyler uydurdum, denedim, konuştum, anlattım... Sanatla insanlara her yönden dokunabilmenin muntazam hazzını daha yeni keşfetmişim, bırakır mıydım? Şehir şehir ülke ülke gezdim, Türk müziğinin ve ritminin güzelliğini gururla dünyaya duyurdum. Annemin güçlü ve vahşi ruhlu kızı olarak içimdeki ritimleri an be an haykırdım.

Hayal ettiğim bu değildi, hayallerimin ötesinde bir hayat bana bahşedilmişti hem de henüz çiçeği burnunda davul serüvenimin daha sekizinci yılındayken. Ama bunlar şans da değildi, farkındayım. Her bir zerresi için verdiğim emek, döktüğüm ter, aldığım risk, yıktığım önyargılar ve her şeye rağmen pes etmemek... Hatta bazen kendine rağmen bile kendinden vazgeçmemek... İşin büyüü buradaydı ve hayat beni elinde iki asası olan mavi bir büyücü yapmıştı!

TİLBE SARAN

ŞÖYLEŞİ: ŞU KARATAŞ

-Sanat yolculuğunuzun başlangıcında sizi yönlendiren ve ilham veren unsurlar nelerdi? Sanata olan tutkunuzu ilk keşfettiğiniz anı bizimle paylaşabilir misiniz?

Öncelikle kendimi pek “sanatçı” olarak addetmiyorum. Zira pek kolay elde edilebilir bir pâyeye olmamalı sanatçı olabilmek. Belki “yaratıcı oyuncuyum” diyebilirim. Tüm çocuklar gibi benim için de oyun oynamak, en eğlenceli şeydi. Üstelik de tek ve yalnız bir çocuklukta kendinizi çoğaltarak oyun oynamak, en iyi becerdiğiniz eğlenme aracı oluyor. Sonra bir gün lisede tiyatro kulübünde provaları Kenter Tiyatrosu’nda yaparken Yıldız Hoca’nın konservatuar öğrencilerini çalıştırmaya denk geldik ve sanırım işte o anda hayatım değişti. Sanki sahne denen sihirli dünyada ebedi çocuk kalmak ve her şey olabilmek mümkündü: Çocuk, kadın, erkek, peri, astronot, çiftçi, aşçı, banker, doktor, köylü, imparator... O gün Yıldız Kenter sahnede uçuşan güzelim dalgalı kestane saçlarıyla sahnede bazen on yaşında bazen 100 yaşında, bazen fattan bir kadın, bazen yaşlı bir bilge, bazen saf bir çocuk, bazen hoyrat bir delikanlı oluvermişti. Hepimiz büyülenmiştik. Ve o gün provayı izleyen yedi kişinin beşi konservatuar yetenek sınavına girmeye karar verdi.

-Oyunculuk kariyerinizde sizi en çok zorlayan karakteri canlandırırken hangi duygusal ve teknik zorluklarla karşılaştınız? Bu süreçte edindiğiniz en değerli ders neydi?

İnanın hiçbir oyun, hiçbir rol kolay olmadı benim için. Her bir çalışmanın kendine has zorlukları ve kendine has keyifleri oldu. Şehir Tiyatroları’nda 1991 yılında Rus yönetmen Leonid Heifets ile Vanya Dayı oyununda Sonya karakterini çalışırken her prova sonrası istifa ediyordum. Ama oyunculüğün özüne dair ne öğrendiysem de o deli gibi debelendiğim prova günlerinde öğrendim. Hala da öğrenmeye devam ediyorum. Tıpta her 73 saatte bilgiler yenileniyormuş, ben de taze bir oyuncu kalabilmek için olabildiğince yeni şeyler izlemeye, atölyelere, seminerlere katılmaya gayret ediyorum.

-Afife gibi önemli bir oyunda rol almak sizin için nasıl bir duygu? Bu oyunun sizin için taşıdığı anlamdan bahsedebilir misiniz?

Afife sembolik bir isim. Hepimizin bildiği trajik bir hikayesi var. Ama bu “Afife” sadece tutkusunun peşinden gidip rüyasını gerçekleştiren kahraman genç kadını değil, aynı zamanda Türk Tiyatrosu’nun da nasıl geliştiğini, bugün bu sanatı icra edebiliyorsak kimlere borçlu olduğumuzun da öyküsünü anlatıyor. Meşrutiyetle gelen batılılaşmanın rüzgârı ile İstanbul’a gelen bin bir çeşit revü, gösteri ve tiyatro oyunu ile tanışan Osmanlılar içinde en çok Ermeniler bu sanata ilgi duyuyor. Bu sanata gönlü düşen kimi genç buraya oyunlar oynamaya gelip yerleşen ağırlıklı İtalyan kumpanyalara katılarak, kimi de Venedik’te okuduğu okullarda eğitim alarak, Türk Tiyatrosu’nun yapı taşlarını oluşturluyorlar.

AFİFE JALE'YE SAYGI SERGİSİ
TİLBE SARAN
YILIN EN BAŞARILI KADIN OYUNCUSU
1998

-Afife Jale'nin tiyatro dünyasına bıraktığı mirası ve 'sahne kadın olmaya' etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Afife'nin yaşadığı yıllarda Müslüman Türk kadınlarının sahneye çıkma gerekliliği tiyatro dünyasında konuşulmaya başlanmış, hatta Muhsin Ertuğrul o gözükarallığı gösterecek cesur bir kadın oluncaya kadar sahneye çıkmama kararı aldığını bir yazısında belirtmiş. Meşrutiyetle birlikte özgürlük rüzgârları görece ferahlık sağlasa da kadının kamusal alanda görünür olması toplumsal olarak kabul edilecek kadar töreleri yumuşatamamış. O kadar ki, sahne için Suriye'den "çingene" kadınların getirilmesi bir çare addedilebilmiş! Böyle bir ortamda Darülbidaîi yönetimi, toplumdan Türk Müslüman kadınların da sahnede temsiliyet ihtiyacının yükselmesine istinaden sadece kadınların seyirci olacağı gösteriler için oyuncu olmak isteyen kadınlara kurs açılacağını duyurmuş. Afife işte bu çağrıya cevap veren cesur kadınlardan biriymiş. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından kaybolan 600 yıllık bir imparatorluk ve payitahtın işgal güçlerine teslim olduğu karanlık ve umutsuz günlerde gevşeyen kontrol mekanizmalarının arasından, tutkusunun

peşinde koşan Afife, bir yıl kadar bekledikten sonra ramp ışıklarına kavuşmuş. Geçtiğimiz günlerde İran İslam Cumhuriyeti'nde ölümü göze alarak başlarındaki örtüleri çıkarıp atan kadınların kararlılığıyla çıktığı sahnede Afife -ne yazık ki- ilk gecesinden itibaren polisle köşe kapmaca oynamış. Gözüpekliğinin bedeli onun için çok ağır olsa da sayesinde kadınlar bir daha sahneden inmedi. Ve bildiğiniz gibi yeni rejimde Mustafa Kemal'in davetiyle Bediâ Muvahhit, Afife'nin yolunda devlet güvencesiyle yürüdü. Sahne ışıklarına pervaneler gibi koşan nice öncü Ermeni kadın sanatçı Zabel, Satenik, Agavni, Eliza, Kınarların ardından ilerleyen Afife'ye "hayatta en mutlu olduğum an" dediği sahneden selam çakmak elbette tüm kadınlar adına çok heyecan verici.

-Tiyatro dünyasında yer aldığınız projeler arasında sizi en çok gururlandıran hangisiydi? Bu projenin sizin için özel olmasının nedenleri nelerdir?

TBMM başkanı İsmail Karahan'ın mecliste Çanakkale Zaferi ile ilgili gösteri yapmaya davet edildiklerinde Devlet Tiyatroları'nın kadın oyuncularını sahneden indirmeye cüret ettiğini duyduğumuzda bir gecede hazırladığımız "100 Kadın 100 Replik" gösterisiyle bir kereliğine Kenter Tiyatrosu'nda birbirinden değerli yüzlerce kadın meslektaşıyla kadınların sahnede 100. yılını kutladığımız andı.

-Sait Faik'in Adalar'ı ve ada yaşamını anlatım biçimi sizin için ne ifade ediyor? Eserlerinde kendinizi bulduğunuz anlar oldu mu?

Burgaz Sait Faik'in eşsiz öykülerinin ana sahnesi. Onun sesiyle adada dolaşmak, o öykülerin içinde yaşamak gibi. Ama ne yazık ki önce adanın çok kültürlülüğü, sonra denizimiz ve ormanlarımız hırpalandı. Artık öykülerdeki gibi "Hişt Hişt" diyerek yaşamaya davet etmekte zorlanıyor. Komşularımız, atlarımız, sahillerimiz, "Dülger Balığı" gitti, "Yassı Ada" imarla mahvedildi, mercan adalarına saklanan balıklar, fırtınadan "Hayırsız"a sığınan balıkçı tekneleri, "Topal Martı" da yok, dünyanın sayılı yerlerinden olabilecek ada sahilleri trafiğe açıldı. Üstelik yasadı! Şimdilerde var gücümüzle dünya mirası Prens Adaları'nı korumaya çalışıyoruz. Geriye kalan İstanbul'un "her gece mehtaba çıkılan" en özgün yerini Sait Faik, Yahya Kemal, Yakup Kadri, Halide Edip, Peride Celal, Ziya Gökalp, Ahmet Rasim, Turgut Uyar, Melih Cevdet, Orhan Pamuk, Halit Refiğ, Rey Kardeşler ve daha nice yazarın, müzisyenin anısına korumaya uğraşıyoruz.

-Frankofon eğitiminizin oyunculuk tarzınıza ve sanat anlayışınıza nasıl bir katkısı oldu? Fransız kültüründen ve dilinden nasıl ilham aldınız?

Öncelikle yabancı dillerde oyun okumak, yayın takip etmek, farklı dilde düşünebilmek zenginleştirici deneyimler. Farklılıklara sizi daha açık kılıyor. Yerelin kıymetini, benzersizliğini de anlamanıza ve ortaklaştıklarımızın çokluğunun da sizi büyülemesine yardımcı oluyor.

-Seslendirme sanatına olan ilginiz nasıl ortaya çıktı ve bu alanda hangi deneyimler sizi en çok etkiledi?

Konservatuarın ilk senesinde bu işe merak salmıştım. Vâlâ Öngüt'ün yanında stüdyo deneyimi kazandım. O sayede uzun yıllar TRT için film seslendirmesi yaparak iyi oyuncuları defalarca seyretme imkânı buldum. Çünkü o yıllarda her şey analogtu ve kayda girmeden önce hep birlikte uzun uzun prova yapılır, konuşmalar ağza oturtulurdu. Şimdiki gibi stüdyoda “kulağında kadının sesini duyunca gir” gibi tek başına kanala ses alınmazdı.

-Seslendirme yaparken en çok keyif aldığınız karakter hangisiydi? Bu karakteri seslendirirken yaşadığınız unutulmaz bir anınız var mı?

İlk profesyonel işim, Tunç Okan'ın Otobüs filmi. Türkiye'de 80lerin başında gösterilebilmişti. Fono Film stüdyosunda kayıt almıştık. Çok heyecanlıydım. Bir sürü usta isimle birlikte olmaktan elim ayağıma

dolaşmıştı. Fransızca/ Türkçe konuşan genç bir kızı seslendirmiştim. Sonra uzun yıllar bu işi yapabilmeme basamak olmuştu.

-Tiyatro ve sinema dünyasında kariyerinize yön veren en önemli ilke veya prensip nedir? Bu ilkenin sanat hayatınızdaki yeri ve önemi hakkında ne söyleyebilirsiniz?

Her gün biraz daha iyi, biraz daha haysiyetli, biraz daha adaletli olmaya çalışıyorum. Seçtiğim oyunların, senaryoların da bizim “öteki”ni daha iyi anlamamıza ve sevmemize vesile olabilecek nitelikleri barındırmasına dikkat ediyorum. Ayrımcılık ve şiddet dili içermemesi seçimlerimde önem kazanıyor.

-Genç sanatçılara ve oyuncu adaylarına kariyerlerinde başarıya ulaşmaları için hangi tavsiyelerde bulunursunuz? Sizin yolculuğunuzdan edindikleri hangi dersler onlara ilham verebilir?

Dünyaya meraklı olmak, başarısızlıktan korkmadan denemeye açık olmak ve yeni öğrendiğin her şeyden keyif almak.

-Sanat dünyasında var olmanın ve kalıcı bir iz bırakmanın sırrı sizce nedir? Uzun soluklu ve başarılı bir kariyerin anahtarları nelerdir?

Tekkeye odun taşır gibi sabırla, inançla kendini geliştirebileceğin bir yolda hata yapa yapa yeni, taze ve ilginç kalmayı sürdürebilmeye inanmak.

DENK

Sen ağaçlar arasında vardın. Elimi uzatırsam seni erkenden tanırdım. Yorgundum, tanımak yeni bir işti. Sarılsam da uyurdum. Arada gözlerimiz omuzlarımızda gezinirdi. Sonra iki yana kafa sallardık.

Senin bir orman olduğunu hayal ederek hemen içimde bir esinti olmuştu. Yüksekçe çıktım. Elimi uzattım. Sana doğru yürüdüm. Hayat biçimsiz bir şekilde kayıplar yaşatmıştı. Belki, “Bu orman bir ağaç evi kuracağım yer olur.” dedim.

Kollarım bağlıydı. Kentte kaybolmaya alışmışım, sen tam da doğanın kendisi gibi sarıldın. Dünya, bu ormanın adını sayemde bilecekti. Fidanlarım olacaktı, çok belliydi. Düşse kalka yürüyecek, o burada yetişir diyeceğim duygularımı ekecektim. Biçeceğimin ne olduğu konusunda hiç fikrim yoktu. Yine de bana sarılman, doğanın sezgisi gibi berrak ve inançlıydı. Öyle bir yaprak düşmesiydi, hâlâ saklıyorum. Ormanlar da insanı görünce heyecanlanıyormuş, dedim.

Gitmem gerekiyordu. Çünkü bilemedim senin kokunu nasıl muhafaza ederim. Hiç esintini, gürültünü, ateşini, yağışını bırakmak istemezdim. Ama Beyoğlu’nda rüzgârlı kokun, içtiğim cam şişeme tehlikeli bir şekilde sızmıştı. Bu nasıl olurdu bilmiyorum. İçtikten sonra ellerimi koklardım. Sonra içerdim. Neredeyse hep aynı birayı içtim. Gelene dek sen de yudumlarsın, biliyorum.

TUAA
RESERVİERT

GÜL'ÜN VEDASI

Saatlerdir üzerinde durduğu çamurlu topraktan mütevellit etrafı kararan botlarını, müdavimi olduğu tahta banka oturduğu esnada iplerinden gevşetti Gül, ardına yaslandı, sırtını son kez rahatça dönüyordu geleceğe, gözleri karşısında karmaşık duran ve mevsimin karlı rüzgârlı havasından nasiplenene servi ağaçlarının gökyüzüne uzanan kalender salınışıydı, çantasını yanına bıraktı, derin bir nefes aldı, bu karmakarışık şehirde bir ağaç gören herkes gibi... Kesen gibi değil fakat! Zira ikisinin arasındaki uçurumda araf yoktur. Geceden tedirgin ellerini öğrenci protestolarından muzdarip paltosunun cebindeki bozukluklardan kurtarıp üşüye üşüye dizlerinin üzerine koyuverdi, gözleri buğuluydu, saçları ise dağınık, yüreği tedirgindi, nefesi kesik, sesi artık kısık, hevesi ise bitik...

Bütün gece soğuk hastane koridorlarında yürüdüğü için bu sabah Kuzguncuk'un kıyısına yanaşan vapurdan indiği vakit anlamıştı esasında onu bekleyen, hesaplaşma vakti diyor şimdikiler, savaşmak hatta belki, onunkisi en masum vedalaşmaydı halbuki, Gül'den başka kimse bilemezdi bunu elbet, körler göremezdi, göremezlerdi...

Her nefeste hızlanan kalbinden anlamıştı vaktin dolduğunu, serviler daha bir hırçındı sallanırken şimdi şiddetlenen rüzgarda, vapur iskelesinin önünde duran emektar büfeden aldığı az tirajlı gazetesini çantasından çıkarıp seriverdi üzeri geceden erimiş karlarla ıslanan tahta banka, tutamadığı bir iki yaşı siliverdi ince uzun ve artık soğuk parmaklarıyla, gözyaşının sıcaklığını parmaklarında hissedecek kadar üşümüştü beyaz minik elleri, yüzündeki nemi dağıtan rüzgarı savururken başını çevirdiği esnada fark etti gelen misafiri, bayır boyunca yürür gibi

değil de dövüşür gibi adım atıyordu küçük kız, botları pislenmiyordu bir türlü niyeyse, krem renkli kazağı yeşil paltosundan belli ediyordu kumral saçlarının parlaklığını, sekiz yaşındaki bir ufaklığa göre fazlasıyla gururluydu başı, önündeki koca taşı sıçrayarak aştı, işte şimdi karşısındaydı kahverengi gözleriyle, ayağa kalkmadı Gül, "Hoş geldin." diyebilirdi kısık sesiyle sadece... Gözleri gülüyordu ama yine de, küçük kız görüyordu kimsenin göremediğini, maddenin ardındaki manayı gören bir ermiş gibi... Bankın üzerinde duran işçi cinayetleriyle dolu gazete sayfasının üzerine oturuverdi ufaklık, başını aynı anda yasladı Gül'ün yılların eğdiği omuzuna, burası Bülbüldere'siydi, ilk durak, son durak... Son kez konuşuyorlardı, ilk durakta...

-İyi misin ufaklık?

-İyiym. Ya sen, sen nasılsın?

-Doğru kelime nedir bulamıyorum, eksikim galiba...

-Yok olmaktan iyiymiş yine de.

-Çok oldu ama dayanacak takatim kalmadı.

- "Tanrı dağa göre kar verir." diyor anneannem.

-Ben dağ olmak istemedim ki, kimse bana sordu mu?

-Ben sorayım o zaman.

-Sor haydi.

-O ayakkabılar, pembe olanlar hani, ayakkabıyı alacak mı babam?

-Ayakkabını uyandığın bir sabah yatağının yanında bulacaksın fıstığım.

-E süpermiş bak üzülüyorsun bir de, peki şarkıcı olacak mıyım, herkes öyle diyor ya, sesim harikaymış.

-Kederli şarkılara uyacak sesin, başlarda nefret ettiğin türkülerini arayacak kulakların sonraları, şarkıcı olmayacaksın ama arkadaşlarınla gittiğin karaoke gecelerinin yıldızısın.

-Arkadaşlarım aynı mı peki Emine'yle Karaca yanımdalar mı?

-Daha çok arkadaşın olacak, daha çok kişinin de arkadaşın olmadığını anlayacaksın, Karaca iyi olacak hep, yanında olamasa da arkada duracak, Emine'ye sıkı sarıl benim yerime eve dönünce olur mu, sımsıkı sarıl, senden istediği oyuncak bebeği de ona hediye et benim için.

-Tamam ederim, ağlama ama sil gözyaşlarını, hem beni niye çağırдың ki bu soğukta, kışları sevmediğimi biliyorsun, abim kızacak ayrıca bak hemen gel diye aradı okulu, koşarak geldim, bana sürpriz yapacaklar sanırım tatile gideceğiz, babam geçen gece yorgunum iş çıkışı gidelim diyordu köye bir iki günlüğüne.

-Gitmeden görüşelim istedim, doğum gününü ilk kutlayan ben olayım diye keçi, iyi ki doğdun, iyi ki varsın.

-Teşekkür ederim sen de öyle, annem gece rahat pasta yapsın diye uyuyor numarası yaptım, abim hediyesini bilgisayarın arkasına koymuştu gördüm sabah çıkarken, babamın hediyesini

bilmiyorum gelmemişti daha ben okula giderken, annemi de göremedim uyuyordu uyanmasın diye öpmedim bu sabah.

-Keşke öpseydin.

-Öperim gidince söz, ağlama artık hadi ama Gül, ben de ağlarım.

-Sen de ağlarsın, ağlayacaksın biliyorum, her şey güzel olacak ama unutma bunu.

-Her şey güzel olacak tamam peki, unutmam söz.

Ayağa kalktı ufaklık bir anda, Gül oturduğu yerde kalakaldı öylece, saçlarından kirpiklerine uzanan rüzgar kaya zannediyor olmalıydı onu, ıslak gözlerini karşısındaki mininin ıslık ıslık kahverengi gözlerine mıhladı, sarıldılar uzunca bir süre, iki öpücük kondurdu Gül'ün yanaklarına ufaklık, "Seni seviyorum." dedi, hızlıca yeşil paltosunun içinde uçar gibi iniverdi servi ağaçlarının yanındaki mermerlerden kalan çamurlu bayırdan, yarı yola gelmişti ki, boyundan büyük bir mezar taşının gölgesinde dönüverdi ardından seslenen Gül'e:

-Abin sana bundan böyle hiç kızmayacak, sen de üzme onu asla, baban aldı sana o ayakkabıları inanma başka kimseye, baban aldı unutma, yaşamaktan korkma minik, düşeceksin ama durma, denemekten korkma, kalkmayı başaracaksın her seferinde, yüreğinle göreceksin sen gözlerinle değil, ağlayacaksın çok, ağla minik sakın utanma, seveceksin, sevineceksin, yaşayacaksın sen, bedenle değil ruhunla yaşayacaksın bastığın her toprakta, seni çok seviyorum, seninle gurur duyuyorum GÜL'ÜM...

Gülümsedi minik Gül, ıslıl ıslıl bembeyaz tenini kıskanıyordu yanında duran soğuk beyaz görkemli mezar taşları, çocukluğunun geçtiği mahallede seveceği tek yer Sarayburnu kıyılarını gören Üsküdar'daki evinin penceresinden sonra mezarlık olacaktı, bu bilmeden yaptığı en kalabalık yürüyüşüydü minik Gül'ün, evin girişinde onlarca ayakkabı bulacaktı birazdan, koyu renklerde, çamurlu ve yabancı ayakkabılar, sadece babasının ona alacağı ayakkabı ve babasının eskimiş iskarpinleri yoktu kapıda... Çamurlu botlarına baktı uzunca, daha sonra kafasını kaldırdı Üsküdar'ın orta yerinde gizlenmiş bu mezarlığa GÜL, servilerini izledi, gözyaşlarını silmedi, düştüler bu kez toprağa, burası onun eviydi, dokuz yaşına bastığı sabah abisi aramıştı hemen eve gel diye, iş kazası dedikleri cinayette kaybettiği babasını buraya gömmüşlerdi, o sabah görmemişti babasını, gömmüştü...

Yirmi yıl sonra, yirmi sekiz yaşını bitirdiği gün öğrenmişti annesinin ölüm haberini, kanserdi evet ama, her ölüm erken ölüm değil mi? Yanılıyor mu en sevdiği şair yoksa? Şüphesiz yanılmıyordu Cemal Süreya...

Dokuz yaşında babasını kaybetti, yirmi dokuzda annesini, yaşıyor sandılar cenazelerine katılanlar onu ve abisini, onlarsa anne babalarıyla birlikte kendilerini de gömdüler bu bahçeye, kendi mezarlarına avuç avuç toprak attılar, insanlarsa hiçbir şeyi göremediler, körler görmezdi, göremezlerdi...

Abisiyle bir daha kavga etmedi Gül, hep sığındı ona bundan böyle nefret edeceği mevsim olan kışlarda, babasının aldığı ayakkabıları ise bir kez bile giymedi, o günden sonra en çok babasının sevdiği, "Keklik dağlarda çağlar" türküsünü söyledi, babasını hep özledi. Annesini bu sabah öpmüştü ama biliyordu malum gerçeği, annesini uğurladı bu defa, çamurlu botlarıyla durduğu "Çınar aile kabristanı" taşının dibinde gülümsedi kıpkırmızı dudaklarıyla, ilk görüşte aşka olan inancı son aşkını toprakta görünce, elleriyle bu sabah toprağa gömünce sonsuzluğun bahçesinde, sonsuza dek bitti... Kalabalık az evvel dağılmıştı, bir abisi bir o kalmıştı bu ermişlerin düğün yerinde, işte şimdi son kez ailecek birlikteydiler, abisi seslendi: "Yirmi dakika kaldı Gül'üm." diye. Harem'den kalkacaktı otobüsleri, bir iki günlüğüne şehirden gitmeye karar vermişlerdi bugün, ömürlerinin en uzun yolculuğunda, yeşil cenaze arabasında... Eğilip öptü titreyen dudaklarıyla avuçlarının arasındaki mezar taşını, kısık sesle attı çığlığını ölümler diyarına Gül: "Seni çok seviyorum anneciğim."

Minik Gül'ü son kez gördü o gün, bir daha karşılaşmadı onunla, annesi ölen her çocuk gibi kocaman oldu bir anda.

ÇİZİM: BORA ONAY

AYLAK'sızlar

Asmalı Sahne "Kadın Yüzler Festivali" üzerine PETEK KIRBOĞA & MUHARREM UĞURLU

SÖYLEŞİ: İLAYDA BUSE UYAR

-Öncelikle, sizlere genç bir oyuncu ve sıkı bir tiyatro seyircisi olarak teşekkür etmek isterim. Cumhuriyet'in yüzüncü yılına ithaf ettiğiniz, 'Kadın Yüzler Festivali' projesi benim güpta ettiğim bir fikir... Bu proje nasıl ortaya çıktı, fikrinizi ve üretkenliğinizi kamçıl原因 neydi?

Bizim için anlamı çok büyük olan bir festivalin sizler için de böyle anlamlı olması bizi çok mutlu ediyor. Biz, bu güzel sözleriniz için teşekkür ederiz. Bu aslında Asmalı Sahne olarak kendimize hedef seçtiğimiz misyonumuzun bir neticesi. Tiyatronun her alanında insanlara alan açmak, onları görünür kılmak ve belki de geleceklerinde bir pay sahibi olabilmeyi önemsiyoruz. Bu sebeple bir özel tiyatro olarak ürettiğimiz her şey bu misyon ile bize yeni fikirler ortaya çıkarıyor. Kadın yüzler festival fikri, eril tiyatro gidişatına bir nebze de olsa da yön verebilmek amacıyla ortaya çıktı. Türk tiyatrosu tarihine hatta dünya tiyatrosuna baktığımızda, yazılı metinlerin yazarları, yazdıkları metnin hikâyesi ve dilinin genel de eril olduğunu görebiliriz. Sanki kadın yazarlar, yazarlarımız yokmuş gibi! Daha çok kadın yazar ve oyuncun hikâyesinin olması inancı ile bu festivali yapma kararı aldık. Ve tabi ki daha da anlamlısı cumhuriyetin 100. Yılında kadınların Cumhuriyet ile beraber sahneye çıkabilme özgürlüğünü kazandığını düşünürsek, bu başlangıç hem çok anlamlı hem çok gurur verici oldu.

-Festival bu yıl ikinci kez düzenlendi. 13 farklı tiyatro oyununu ve 31 tiyatro sanatçısını Asmalı Sahne'de bir araya getirdiniz. Kolektif işler yapmanın elbet ki zorlukları vardır. Siz bu birleşimi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Her yıl eksiklerinizi görüyoruz. Şu an hala kusursuz bir festival organizasyonu yaptığımızı düşünmüyorum ama, festival içinde yer alan herkesin, her tiyatronun, asistanlarımızın, oyuncuların bir şeyler katma çabası ne kadar doğru bir yolculuğa çıktığımızı gösteriyor bize. Kolektif çalışma, kolektif fikir her zaman bizi besleyen yegâne değerlerimizden birisidir.

-Her geçen yıl, üzerine koyarak ilerlediğiniz bir grafik var. Yeni sezonda da bu proje devam edecek mi; genel olarak Asmalı Sahne’yi ve seyircilerini yeni sezonda neler bekliyor?

Kadın yüzler festivalinin 2025 tarihinde sadece İstanbul’a değil, ülkemize de büyük sürprizleri olacak. Bu sebeple, 2025’in festival planlamaları Ağustos 2024 itibariyle başlıyor. Yeni sezonda ayrıca seyircilerimizi yepyeni hikâyeler bekliyor. Ayrıca seyircimiz ile olan ilişkimizi seyirci - tiyatro mantığından daha iç içe bir hale getirmek için de planlamamız var. Çünkü seyirci çok ama çok öğretici bir yönetmen bizim için, o yüzden onlarla olan ilişkimizi daha yakına getirmek istiyoruz.

-Petek Hanım’a, hem Asmalı Sahne’nin kurucusu hem de başarılı bir kadın sanatçımız olarak şu soruyu sormak isterim: “Türk tiyatrosu kadınların sahnede var olması uğruna çok önemli mücadeleler verdi. Bu mücadelenin somut başarısı; sizin gibi kadın oyuncularımızın sahnede var olabilmesi... Sizin için sahnede ve oyunda var olmak ne anlam ifade ediyor?”

Sahnede olmak, oyunda olmak, genel anlamıyla tiyatronun her alanında görev almak, çalışmak, üretmek

benim için varoluş biçimi. Kişisel olarak nostaljiyi ve geçmiş tiyatro tarihimizi araştırmayı da seven biri olarak Afife Jale, Bedia Muhavvit, Neyyire Neyir gibi belki bugün adını bilmediğimiz onlarca kadın sanatçının hikâyesinden her zaman çok etkilendim. İyi ki onlar yolumuzu açtılar. Geçtiğimiz yıl çok popüler bir dizide kadın oyunculara toplumun nasıl baktığı ile ilgili bir yorum yapıldı. Tabii dizi, bu bakış açısını eleştirmek için bu yorum yapıyordu. Burada vurgulamak istediğim, hâlâ “oyuncu olmanın” kendi toplumumuzda hak ettiği saygınlığı, toplumun genelinde kazanamamış olması. Bu benim ya da binlerce insanın yolunu değiştirebilecek güçte bir tuttum değil tabii ki. Siz özellikle kadın meselesine değindiğiniz için bu konunun altını çizmek istedim. Yıllar önce gittiğim oyunculuk okulunda çok saygın bir yönetmen bize gelecekle ilgili tavsiyeler verdi, sonra da şunu ekledi; “Tabii tüm bunları daha çok erkek öğrencilere söylüyorum çünkü kız öğrenciler evlenecekler ve eşleri bu mesleği bırakmalarını istediklerinde kabul edecekler.” Müthiş rahatsız oldum, tabii itiraz ettik bir kaç kız öğrenci ama, maalesef ciddiye alınmadık o gün için. Burada sanat üretme ihtiyacı ve sanatla ilişkinin sorgulandığı ağır bir durum var aslında. Bu durum tabii kadının sanat üretiminde bir engel olamayacak.

-Genç sanatçı adaylarımıza özellikle de kadın oyuncular, oyun yazarları ve sahne arkasında yer almak isteyen genç kuşağa neler söylemek istersiniz? Sizi vazgeçirmeyen ve ayakta kalmaya ikna eden motivasyonlarınız nelerdir?

Bunun cevabı önce ne istediğini bilmek. Sadece sanat alanında değil ama her alanda başarının sırrı istikrar. Kendinize inanmak ve çok çalışmak, adımlarını asla unutmamak gerekir. Hayat her zaman bir yerden insanı sıkıştırır ama, bu olduğunda kendinize inancınızı yitirmemek önemli. Hatalar da insana çok ders veriyor. Hatalardan sonra yeniden denemek, başarıya kadar yeniden denemek önemli. Her zaman sizi yıldırma isteyen birileri olacak ama, siz yolunuza devam ederseniz istediğinize ulaşacaksınız. Bazen durup dinlenmek de iyi geliyor insana. Finans, sanat üretmek için de önemli bir güç, belki farklı bir alandan para kazanıp biriktirip sonra istediklerinizi gerçekleştireceksiniz. Londra 'da bir diğer hayalim, yerli yazar metinlerini sergilemekti bu yıl. Gayri Resmi Hürrem Londra'da hayata geçti. Bu da yine hayal etmekten vazgeçmememiz için anlamlı bir sonuç oldu. Asmalı Sahne London olarak oyunlarımız devam edecek.

-Tiyatroya olan tutkunuzu anlatan bir film olsa ismi ne olurdu?

Asmalı Sahne olurdu sanırım. Biz sahnemizi Yan Etki Tiyatro'nun kurucusu Faruk Barman'dan devir aldık. O günden bu yana sahneyi yaşatmak için verdiğimiz mücadeleyi anlatan bir film çok eğlenceli olabilir.

-Asmalı Sahne, tiyatro tutkusunu kaybetmeyen emekçi, sanatçı ve seyircilere neyi hatırlatmak ister?

Hayat kendi zorlukları ve güzellikleriyle akarken bir gece bir oyuna gider ve bambaşka düşünsel bir sürece dalarsınız. Hayatı böyle anlarla zenginleştirmek gerek...

1/Yağmur yağıyor,
Soğuk pencerede yüzün.
Dudaklarının kenarından
Süzülüyor damlalar.
Neyi seyre diyorsun
Sen de bilmiyorsun.
Dalıp gidiyorsun,
Hikâyen okunuyor,
Beyazlamış bir saç telinde.

2/Odan tenin gibi soğuk.
Duvarında yana yatık eski bir tablo,
Sert bir fırça darbesi yemiş
Yüzüme vuran hüznün gibi.

3/Apartman boşluğunda
Beethoven, 6.senfoni,
Fa majör...
Piyano tuşlarındasın,
İçin çığlık çığlığa,
Sen susuyorsun.

4/Yağmur dindi.
Yüzünün dönük olduğu yerden
Serçeler havalandı,
Yağmur damlalarına
Bir bir kanat çırparak...

5/Tablанда unuttuğın sigaran,
Dibini boyladı.
Çıplak ayakların tersine yürüdü.
Saatin, zamansızlığı esiri şimdi...

AYNA

Elinde çantasıyla şu kapıdan girdiği andan itibaren gideceğini biliyordum. Adım atarken yere sert inen topuğunun çıkardığı sestten, sanki çok kötü bir koku almış gibi ekşiye yüzünden, dik duruşunun arkasına sakladığı soğukluktan bildim ama en çok da yanımdan geçerken bana attığı kaçamak bakıştan.

Buraya çok uzaktan geldik. Hiç bitmeyecek sandığımız bir tren yolculuğuydu. Ben cam tarafındaydım.

Pencerenin boşluğundan sızan soğuk havayla donacağımı, ufacık bir dokunuşla parçalara ayrılacağımı sandım. Onur, kat kat giyindiği için soğuğu hiç hissetmiyordu. Elinde kalınca bir kitap vardı. Hep hacimli kitaplar okurdu. Her sayfa çevirişinde sanki küçülür küçülür bir süre sonra kitabın içine girer kaybolurdu. İkimizin arasında gazeteler vardı. Bulmaca çözmeyi pek sever, kalemin arkasını çenesine vura vura ve hatta arada saçlarının arasında dolandıra dolandıra harfleri sıralardı.

İkimizin tanışıp ev arkadaşı olmamız da biraz enteresandı. Tam yedi yıl süren birlikteliğim her yıl için ben de oluşan bir kırıkla bitmişti. Öylesine, içim bomboş, umursamazca durduğum bir ağaç gölgesinde yanıma oturuvermişti. Hemen kaynaştık. Onur'un mizacına ters bir durum gibiydi ama çok çabuk kapılan biri olduğunu da zamanla öğrendim. Bu uzak ilçeye yeni atanmış bir öğretmendi. Beraber evine gittik. Boş bir oda benim oldu. Sonra sanki beni unuttu. Ben de sessizdim. Ayrılık, sessizliği gözyaşı kadar sever bence. Bir gün beni hatırlayıverdi. İlk defa görüşüyormuşuz gibi sardı sarmaladı, bana bakıp bakıp gülümsedi. Aslında kendi sarılıp sarmalanınca, kucaklanınca içi dolup taşanlardanmış. Esmer, minyon tipli bir Türkçe öğretmeniymiş onu saran. Elinde kendinden büyük kitaplar ile gelir, çay demlerler, kitaplardan konuşurlar, şiirler okurlardı. Konunun bu kadar sınırlı olmasının çok sıkıcı olduğunu düşünürdüm.

Edebiyat konuşmuyorlarsa susarlardı. Birbirlerinin sevdikleri renkleri bile sormazlardı. "Bu tutku," demişti Onur telefonla konuştuğu arkadaşına. "Biz edebiyata tutkunuz, yetiyor." Yetmeyeceği çok belliydi. Hele ki edebiyatsa konu, kişi her şeyden beslenmeliydi. Ağacın rüzgârla şarkı söylemesini anlatan şiirlere bayılıyorlar, kendileri hiçbir ağaçtan bahsetmiyorlardı. Değişen mevsimleri fark etmiyorlardı. Çevreleri görülmeyi bekleyen sahneler, dinlenmeyi umut eden hikâyelerle doluydu. Bunlar kafalarını kitaplara gömmüşlerdi. Kendi hikâyelerini başkası yazıyor gibiydi. Yıl olmadan son kelimelerini yazıp noktayı koydular. Tayin yılı gelmişti, sessizce başkente yola çıktık.

Hiç tereddütsüz benim de kendisiyle gideceğimi vurgulayınca çok şaşırmıştım. Hayatında böyle bir yerim olduğunu bilmiyordum. İlçeden ayrılırken yanında giysileri, kitapları ve ben vardım. Korkmuyor değildim. Bildiğim bir coğrafyadan ilk defa ayrılıyordum. Buranın insanlarını tanıyor, evde geçen her sohbeti, hangi dilde olursa olsun anlıyordum. Şimdi ise hiç bilmediğim bir karasallığa doğru yol alıyordum. İçimi tek aydınlatan Onur'un varlığıydı.

Mizacına ters düşüp benimle hemen kaynaştığını söylemişim, çünkü oldukça sessiz biriydi. Sohbeti ilk başlatan olmazdı. Çok gülmez, devamlı düşünüyor gibi ciddi bir yüz ifadesiyle gezinirdi. Sanki eli kolu iplerle bağlı ve o ipler bir başkasının elindeydi. O bir başkası da ipleri sıklıkla hareket ettirmiyordu. İçindeki acı, çok derinlerde gibi görünse de her fırsatta yüzüne sızıyordu. Otuzlu yaşlarının sonundaydı. Saçları tepede seyrelmişti. Hafif bir göbeği vardı. Hep aynı tarz giyinirdi. Ceket severdi. Gömlek, kazak, tişört ne giyerse giysin ceketini üstüne geçirirdi. Parmakları çok güzeldi. Uzun ve inceydi, her enstrümanı çalmaya uygundu. Ama o sadece içli türküler dinlerdi. Birkaç kadeh içtiği bir akşam bir türküyü eşlik etmişti. Sonra cüzdanından bir fotoğraf çıkarmıştı. Gelin çok güzel gülüyordu.

Ankara’da uzun süre evde biz bizeydik. Sonra Onur’un yüzüne bir gülümseme yerleşti. Bir umut geldi gönlüne kondu. Radyonun kanalı değişti. Bazı sabahlar eğlenceli bir şarkı mırıldanıyordu. Telefonu elinden düşmüyordu. Baş parmağı ile işaret parmağı büyük bir coşkuyla buluşuyor, birbirlerinden uzaklaşırken ekranda güzel bir kadın büyüdükçe büyüyordu. Daha tanışmadan önce Onur kafasında bir buluşma, bir sevişme, bir aşk yaşıyordu. Hayali kusursuza yakındı. Gerçeği anlaması bu yüzden çok uzun sürdü.

Yanımdan geçerken kadının attığı kaçamak bakışta, devrilen gözde, düzeltilen saçta kendine hayranlığı vardı ve herkes ona hayran olmalıydı. Tüm sevimliliği, cilveli hareketleri, sohbe kattığı hoşluklar Onur hayali gerçek sanana kadardı. Kadın sevildiğini anladığı an, “Beni şımartmıyorsun, sıkılıyorum,” cümleciklerini sıralamaya başladı ve attığı bir mesajla veda etti. İlk defa o zaman beni kırdı Onur. Mesajı okudu, boş boş duvara baktı, tekrar okudu ve telefonu fırlattı. Amacı duvara atmaktı ama ben de duvardaydım. Sol üst köşeme denk geldi. Bir çıt sesi ile aynam çatladı, çerçevem hasar aldı. Ne kırılan telefona ne de bana dönüp baktı. Oysaki bakabilseydi göreceği kendiydi. Öyle göz ucuyla, kaçamak değil, saçını düzeltmek, çıkan sivilceyi kanatmak için de değil, içinden sızan sözleri duymak, gözbebeklerine bakmak için karşımda dursaydı, tüm korkuları, olmazları yansıtardım. Onur ise çökmüş omuzları, allak bullak yüzü, yağmaya hazır gözleriyle koltukta oturuyordu. Neyse ki çatlak görüşümü engellemiyordu. Öylece saatlerce durdu. Sesini kendine de yasakladı.

Ben çok ev, çok duvar değiştirdim. Çok kere kırıldım. Sonrasında hep daha sağlam, daha parlak, çerçevem daha güzel yapıldı. Onur için de bu hep böyle. Tamamen kırılmaya ihtiyacı var. İçinin sesini ortaya dökebilse, döktüklerini toplarken her şey netleşecek. Kendi anlattıklarını duymalı. Sonra da ilişkide kaybetme korkusuyla sessiz kaldığı anların hortladığını görmeli ama susuyor. Ah! Bir söyleyebilsem.

“İnsan söyledikleriyle değil, sustuklarıyla yitirir sevdiğini, kaybeder kendini.”

BİR İMGE TOPLAYICISI: AGNES VARDA

Fransız yeni dalga sinemasına gerek filmleriyle gerekse belgeselleriyle yepyeni bir boyut kazandırmıştır Agnes Varda. Onun anlatı sanatının daima bir derdi vardır. Bu kimi zaman ideolojik ve feminist bir başkaldırıdır kimi zamansa imge ve izlenimlerden yararlanarak yolda olmak, kendi sesini bulmak ve görülmeyeni görünür kılmaktır.

Varda'nın sinemaya uzanan yolculuğu fotoğrafçılıkla başlamıştır ve fotoğraf tutkusu yaşam boyu devam etmiştir. Sinemasından ziyade fotoğraflarıyla da adeta zamanı mühürler ve her kareye bir ruh verir. Öyle ki 1954'te kamerasına yansıyan çıplak bir adam, çocuk ve ölü bir keçiyi barındıran fotoğraf üzerine bir belgesel bile çekmiştir: *Ulysses*. Belki de çoğu kişinin bakıp geçeceği bir fotoğraf karesi üzerinden hayata ve varoluşa dair derin anlamlar çıkarabilir Varda'nın bakışı. O, yaşama her daim alıcı bir gözle bakar ve imgelere bir ruh bahşeder adeta. Ayrıca bir dönem Fransız Ulusal

televizyonu için çektiği; "*Bir İmge İçin Bir Dakika*" programında Varda, kendi kamerasına yansıyan veya rastgele bulduğu fotoğraflar üzerine bir dakika boyunca konuşarak onları yeniden var etmeye kalkışır.

Varda'nın sineması ile bir kez tanıştıysanız, zamanla yaşamı kolaylaştıran garip bir zafiyete dönüşür sizin için. Çünkü onun sinemasının özünde, kendisinin deyimiyle merak ve cana yakınlık vardır, yaşam yolculuğunuzdan bir parça bulmanız olasıdır. Varda, yaşamla kurgunun iç içe geçtiği filmleri ve tüm gerçekliğiyle yüzümüze vuran belgeselleriyle görünür olamayan, yitip giden sıradan hayatları görmemizi sağlar. Bu yönden bakıldığında, onun anlatısının altında daima politik bir eleştiri yatar. Özellikle feminist bir bakış açısıyla ataerkil hegemonyaya başkaldırarak dayatılan ve idealleştirilen sistemi sorgular.

Yersiz Yurtsuz 'da (Sans Toit ni Loi) sistemin dayattığı ideal kadın anlayışından farklı olarak kendi başına gezen; evi, arabası, işi veya eşi olmayan, mülkiyetsiz, kurulu düzene apaçık isyan bayrağı çeken bir kadın karakter görürüz. Varda, bu filmiyle izleyiciyi büyük bir sorgulamaya iter ve ikircikli bir durumun içinde bırakır. Baş karakter Mona'ya hümanist bir acıma duygusuyla yaklaşsınız ama empati kuramazsınız çünkü o bizim gibiler için ötekidir. Öyle ki bir yandan da sistemin içinde hapsolmuşlar olarak özgürlüğün sınırlarını zorladığı için içten içe imrenilecek biridir. Agnes Varda bu filmi için: *"Seyircilerin kendilerini Mona karşısında tanımlamalarını istiyorum. Örneğin, Mona'yı gezdirir misin? Arabanda uyumasına izin verir misin? Ona para verir misin? Önemli olan soru değil, sorgulama."* yorumunu yöneltmiştir biz izleyiciye.

Mutluluk 'da (Le Bonheur) ise ideal aile kavramını bozguna uğratan bir anlatıyla karşı karşıya kalırız. Evliliği, tek eşlilik/çok eşlilik kavramlarını ve eril egemen zihniyetin yansımalarını sorgularız. Ve elbette bir başyapıt olan *Cléo Beşten Yediye* (Cléo de 5 à 7) ile de Cléo'nun ölüm gerçekliğiyle yüzleştiğini ve sancılı dönüşüm sürecini izleriz. Varda, burada da Cléo üzerinden kadının yalnızca, "bakılan nesne" değil "bakan özne" de olabileceğini vurgulamıştır.

Belgesellerinden biri olan *Sözde Karyatidler*'de ise yük taşıyan kadın heykelleri üzerinden toplumun kadına ve kadın bedenleri üzerine bakış açısını irdeler. Başka

bir belgeselinde (*Quelques Veuves de Noirmoutier*) kaybettikleri eşlerinin ardından yas tutan kadınların öyküsünü gözler önüne serer ve filmin sonunda kendisi de kumsalda sessizce kaybettiği eşi Jacques Demy'nin yasını tutar.

Agnes Varda denilince akıllara ilk gelen yapıtlarından bir diğeri ise şüphesiz Toplayıcılar olmuştur. Kırsaldan kente toplayıcı bir yaşam tarzını benimseyen insanların yaşam öykülerini gösterir bizlere. Aynı şekilde burada da imgelerden, izlenimlerden çıkmıştır yola. Üstelik politik tavrının yanında kişisel portresine de ayna tutar. ***"Bu benim projem: bir elimle diğer elimi filme almak. Bunu olağanüstü buluyorum. Sanki bir hayvanmışım gibi hissediyorum; daha da kötüsü, bilmediğim bir hayvanmışım gibi."***

Görüldüğü üzere Agnes Varda; filmleriyle, belgeselleriyle, bazen tek bir fotoğrafa sığdırdığı dünyayla bizi esrarengiz bir yolculuğa çıkarıyor. Aynı zamanda politik bir tavır sergileyerek toplumun erillğe, dişillğe, kadınlığa olan bakış açısının değişmesinde büyük rol oynuyor. Varda, duyduğu seslerde, baktığı yüzlerde, gezindiği sokaklarda daima görülecek bir şeyler buluyor. Yola "bir şey uğruna" değil, görmek ve hissetmek için çıkıyor. İmgelere alan tanıyor, anlam arıyor, binbir biçime bürüyor ve sanata bambaşka bir boyut kazandırıyor. Bir fotoğrafa can vererek onu sinemaya dönüştürüyor. Onun gördüğü gibi görebilmek, bir imge toplayıcısı olabilmek arzusuyla...

TEMEL EĞİTİM BÖLÜMÜNE DOKUNMA!

1997 yılında Güzel Sanatlar Fakültesinin bölümlerinden biri olarak kurulan Temel Eğitim Bölümünün geçmişi eskiye dayanır. Akademi yıllarında yapılan eğitim reformu çalışmaları sonucunda 1969 yılında Heykel Bölümünde, Temel Sanat Eğitimi Kürsüsü kurulmuştur. Başlangıçta sadece Heykel Bölümü öğrencilerine verilen Temel Sanat Eğitimi, ertesi yıl Akademinin bütün bölümlerine ortak bir disiplin olarak uygulanmaya başlanmıştır. 1977 yılında Akademide ortak olan Temel Disiplinler ve Kürsüler, Temel Sanat ve Bilimler Bölümü adı altında kurulan yeni bir bölümde toplanmıştır. Güzel Sanatlar Akademisi'nin 1982'de üniversiteye dönüşme sürecinde Temel Sanat ve Bilimler Bölümü kapatılmıştır ancak bu yeni yapılanma içinde Temel Sanat Eğitimi, her bölümün kendi içinde düzenlenen temel bir ders olarak varlığını sürdürmüştür.

MSGSÜ Senatosu; 22 Mayıs'ta toplanarak, Güzel Sanatlar Fakültesi'nin farklı bölümlerine ders veren, Yüksek Lisans ve Sanatta Yeterlilik alanında da programı olan Temel Eğitim Bölümü'nün kapatılması yönünde sunulan haksız ve yanlış gerekçeleri sorgulamadan karar almıştı. Ancak Güzel Sanatlar Fakültesi Kurulu'nda gündeme getirilmeden, doğrudan Senato'da alınan bu karar öğretim üyeleri tarafından tepkiyle karşılanmış, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Rektörü Prof. Handan İnci Elçi'nin de onayıyla ikinci bir senato kurul toplantısı yapılmasına karar verilmişti. Bunun üzerine Fakülte Kurulu toplandı oy birliği ile bölümün açık kalması yönünde karar aldı. Senato Kurulu da 5 Haziran'da bu kararı tekrar değerlendirmek üzere toplandı, Bölüm görüşleri ve Fakülte Kurullarının kararlarına dayanarak *"Bölümün kapatılmak yerine mevcut halinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi yönünde Yükseköğretim Kurulu'na görüş verilmesi"* doğrultusunda karar aldı. Fakat bu kararın YÖK'e gönderilmediği öğrenildi. Ayrıca YÖK, tam da Senato Kurulu ile aynı gün gerçekleştirdiği kurulda, Senato'nun son kararını değil, ilk kararını kabul ederek bölümün kapatılmasını onayladı.

Yani usulsüz bir süreç (fakülte kurul kararı olmadan) olan ilk senato kararı YÖK kurumu tarafından sorgulanmadan onaylanmış, Rektörlük ise bu tarih çakışmasının yarattığı yanlışlığı düzeltme sürecine girmeden, kararı uygulamayı tercih etmiştir. Tüm bu süreçte bahsedilmesi gereken en önemli konunun lisans eğitiminde farklı bölümlere hizmet veren, sanatın temellerini tüm öğrencilere aktaran değerli bir bölümün yıllarca biriktirdiği birikiminin sunulan yanlış gerekçelerle yok edilmesidir. Bölümün kapatılmasına karar verilirken sunulan gerekçelerde Temel Eğitim Bölümü'nün bünyesinde öğrenci bulunmaması, farklı bölümler tarafından artık ihtiyaç duyulmaması gibi gerçekdışı gerekçeler yer almıştır.

Bunun haricinde bu bölümde okuyan, tez çalışmasını yürütmeye çalışmakta olan yüksek lisans ve sanatta yeterlilik öğrencileri, mağduriyetleri hakkında Dekan Vekili ve Rektör olan Handan İnci Elçi'den bu eğitimle ilgili hiçbir planlama ve bilgilendirme alamamıştır. Derslerin kapatıldığını yeni öğrenen ve diğer dönemde alttan alınması gereken dersler hakkında ne yapacağını bilmeyen öğrenciler de mevcuttur. Öğrencilerin "Tezlerimize devam edebilecek miyiz? Bölümü kazanarak sahip olduğumuz haklarımız ne olacak? Temel Eğitim Bölümü var olmadığı için hangi bölümden mezun olacağız?" gibi soruları cevapsız. Bu sorular çözümlenmeden, bölüm resmi olarak hızlıca kapatılmıştır. Muhattabının kim olduğunu bile bilmeyen bölüm öğrencileri bu konuda mağdur ve çaresiz durumda.

Doğru olmayan gerekçelerle, yanlış süreçler doğrultusunda gerçekleşen bu sonucun, tekrar gözden geçirilerek bölümün kapatılmasının iptal edilmesi için gereğinin yapılmasını, öğrencisi olmaktan mutluluk duydukları bu bölümün kapatılması ile ortaya çıkan tüm bu mağduriyetlerin giderilmesi doğrultusunda ellerinden gelen her şeyi yapmakta ve çözüm aramaktadırlar.

!!

YAŞAMIN BİR YANI KURU

Önce etrafındaki objeler yer değiştirmeye başlar. Ardından renkler değişir; mavi en sevdiğin mordan uzaklaşır, renkli duvarların yerini siyah karartılar alır.

Güneş ağacın tepesinde enlerde seyrederken etrafı, ağacın dibi gölge tutmaz kasıp kavurur yamacını. Güneş kırgınlıkla batmaya hazırlanır ve ertesi sabahlar sabah olmaktan çıkar. Bulutların arkasından inen ufak bir ışık huzmesi hissedilir sadece. Gizler kaygılanır, korkar kendi olma halinden. Günler fenalaşır, gökyüzündeki yaşamın kalp kırıklarıyla dolup taşmasından dolayı yeryüzündeki yaşam da nasibini alır.

Sabahın gelişiyle bitmiyor küskünlükler. Akşam seyrederken hava grileşiyor ama böyle canı sıkkın gibi, ufak da bir kızgınlığı var. Sonunda kimsenin anlamayacağına karar veriyor ve siyaha bürünüyor gece. Gökyüzü hep sisli. Ne yıldızlarını görmemize izin veriyor ne dilek dilememize. Kapatıyor kendini koyuluğun kalın darbesine. Gece 3- 4 sularında uykusu tutmamış olacak ki hırıltılar çıkarmaya başlıyor. Sakin apartmanların pencerelerinden yanan evlerin ışıklarını görüyorum. Canı sıkkın ya, kimseyi uyutmuyor. Gün doğmaya yakın turuncudan kırmızıya bir yumurta gibi sunuyor kendini. Romantik çiftler bu anı beklemenin heyecanıyla birbirlerini sarıp sarmalıyorlar. Bunu görünce bozuluyor biraz, küçük bir öfke kıvılcımı... Aniden tepeye fırlıyor ve dünya saatini tiye alıyor adeta. Çünkü O'nun yapamayacağı hiçbir şey yok.

Yine kendini saklamış bulutların arasında. Bu sefer fısıldaşıyor. Bu fısıltılar biz ne söylüyor? Gökyüzü, yani o; yeryüzüne mesajlar gönderip duruyor. Sonsuz bir kudrete sahip olmasına karşın bize karşı hep tolerans gösteriyor. Yarattığı insan sayısınca kurtuluş yolları çiziyor. Her yol ona varıyor ama biz yolumuzu kaybettik sanıyoruz. Rüzgâr ufaktan esmeye başlıyor, dalların yaprakları hareketleniyor. Fısıldaşmaya devam ettikçe esinti tam anlamıyla büyük bir rüzgâra dönüşmeye başlıyor. Bulutlardan irice yağmur damlaları düşüyor yeryüzüne. İnsanlar kaçışıyor, kediler ve köpekler kafalarını sokacak bir yer ararken, kuşlar bir o yana bir bu yana uçuşuyorlar. Ne yapmaya çalıştıklarını kestiremeyen ben sıırılsıklam olana kadar etrafı ve O'nu izlemeye devam ediyorum

Ortalıkta kimse kalmadı. Hıçkırıklarla kahrolan bir günün sancısıydı. Anlamlandıramadığım bir husumet vardı gökyüzü ve yeryüzü arasında. "Hey! Soruyorum sana nedir bu buğulu düşmanlık?" Ses gelmiyor. Çekip gidiyorum.

Ertesi sabah her şeyin başladığı yere, uzunca olan ağacın yanına gidiyorum. Güneş yine saklanmış, bu sefer de bizi izlemekte. Ağaca iyice yanaşıyorum, dibine seriyorum kendimi. Öğle vakti tabii, her zamankinden daha sıcak. Güneş bizi izlediği yerden yavaşça çıkıyor. Etraf güneşin yaydığı ışık ve sıcaklıkla bunalmaya başlıyor. Şimdi 'o' enlerde, ağacın tam tepesinde.

Ağacın altı kasıp kavruluyor. Oysa kocaman bir gövdesi olduğu gibi heybetli bir yaprak ordusu taşıyor üzerinde. Bir türlü gölge tutmuyor. Sıcaktan eriyip biteceğimi düşünen ben suyun seraplarını kurmaya başlıyorum. Güneş inat ediyor ve tüm öfkesini ağaçtan çıkarmak istercesine yer değiştirmeden ısıtıyor ağacın yapraklarını. Gölge tutmamaya kararlı olan ağaç kılını bile kıpırdatmadan öylece dikiliyor. Gerçi bir ağacın yürüdüğü nereden görülmüş?

Güneş ümitsizlikle saklandığı yere geri dönüyor. Ertesi günler, gün olmaktan çıkıyor. Çünkü güneş kimi zaman bulutların arkasında, kimi zaman gecenin ardında dururken, kötü bir suluboya resmi gibi renklerini yitirmeye başlıyor. Gökyüzü her geçen gün kendi olma halinden uzaklaşıp gidiyor. Ağaç zamanla boynunu bükmüş, dallarını sarkıtmış ve yaprakları ince bir hastalığa yakalanmış edasıyla bitikleşiyor. Gökyüzü ve yeryüzü birbirine dargın iki yabancı oluyor. Sanki yeryüzü, O'nun dilinden anlamıyor. O'nun da sevilesi bir yanı olduğunu unutuyor. Yaşamın bir yanı kurulaşiyor.

FOTOĞRAF: BARIŞ YÜCEL

Yorgunluklarımız
Elden ayaktan düşmelerimiz
Hatta yalnızlıklarımız
Hepsi birer mazeret
-bir kez olsun kendimize sarılabilmek için-

İlk halimiz, çöplüksüz aynalar
Sırf sevinç, katıksız bahar
Geride kaldılar masumiyet kadar
-hüznümüze değebilmek için-

Aydınlığa karşılıksız boyuyor karanlığımızı
O her sabah kınalı elleriyle başımızı okşayan güneş
Gövertiyor yamalı yorgunluğumuzu
Dünden arta kalan paslı düşüncelerle
-yalnızlığımıza delil olabilmek için-

Sabi öfkesiyle kurulu mavi bir dinamit
Çarpar yüreğimizde dipdiri, fanatik
Öylesine gözü kara, öylesine atik
-haydi! bir gün daha, bir de benim için-

-BENİM İÇİN-

Beynim çelik kazanı, fokur fokur kaynıyor
Neyi düşünsem, sarılsam doyasıya; böylesine bir süreçte
Mecbur kalıyorlar bilincimde erimeye mütalaalarım
Aklımın önünde böylesine akıp gitmesi birtakım fikirlerin
Acınası bir hâl, adeta bir sanat eseri: Zanaatın mahvı
Mülahazamda bir ağırlık hissi, idrakimin yitimi olabilir mi
Zihnimde öyle bir hırs ki, ittisalsız halbuki herhangi bir patronaja
Yaşamboyu kibri dersiniz siz belki buna
Ben ise direnç derim buna
Ayakta ölmek gibi bir şey olsa gerek, meğersem
Yatarak, eğilerek ölmek, çürütür pek tabii isimleri
Çökmek, boyun eğmek müdrike
Bitirir ayakta durmanın felsefesini
Zihinlerde akan muhayyeli öldürmek
Kafanın tasında beslenen bir zincirkırandır
Fikirler, işte bunun gibi fikirler, bittasavvur ideler
Öldürür böyle böyle varlığımı
Belki de istihsalimdir kendimi

DİRENÇ

YARIN SEKİZ

Sekizgen bir gövdenin iki köşesinde iki kare, karelerin biri selamlık: “Hoş geldiniz” demelik, peştamal vermeli, para almalı. Karelerin diğeri mahremlik: Ten temizlenmeli, ayıpsız keselenmeli, tasasız liflenmeli. Sekizgenin tahta kapısında sekiz ayna irili ufaklı, yukardan aşağı, aşağıdan yukarı, en büyüğü ortada. Sekizgenin sekiz kenarında sekiz kurna, kurnalarda ikişer musluk, biri ısıtmaya biri ıltmaya. Yerler, duvarlar, kurnalar her yer mermer, biri siyah, biri beyaz sıra sıra. Bir sekizgen, iki kare, tavanlarında üç kubbe. Üç kubbede sekizer yuvarlacık cam. Yedi renk ve bir de beyaz ışıqla süzölür her odaya sekiz aydınlık huzme, buharla karışık, suya alışık, tene aşık.

Her perşembe, bugün yedi, yarın sekiz, sekiz kaderdaşı ile O gelir. Sekizi sekiz kurnaya, O, mahremlik odaya. Sekizgen odanın bir ucundan bir ucuna salına salına, saçını savura savura, endamı ve rayihasıyla kurulur kurnasına.

Haftanın günü biriktirir etinde günahı, sonra her perşembe gelir hamama, bugün yedi, yarın sekiz, günahını akıtmaya. Eller iz bırakır teninde, dudaklar kirletir, para verir, para alır eller, yedisi mamaya, sekizinci O’na. Sonra perşembe olur gelir bana, onun işi ayartmak kirlenmek, benim işim ağartmak temizlemek.

Kurnasına oturur, mermer siyah-beyaz, peştamal kırmızı ten beyaz, dökünür yıkanır sekiz kere. Sonra ben giderim yanına. Mahremlikteki göbek taşına bırakır endamını uzun uzun. Elleri başının altında, kolunun altında minik bir ben. Ter ter yürür yuvarlanır kirler, parmak izleri karışır beyaz sabuna, günahın nemli yapışkan kokusu bulaşır suya, buharlaşır suyla beraber, kubbede. Kubbedeki sekiz cam şahitlik eder her şeye.

Ovdukça ak akça tenini, ak akça sabunla, sıcağın gözler mahmur baktıkça, kirpikler kapandıkça ve peştamal kaydıkça usul usul... Ah seksen yıldır burada bu hamam, ben sekiz yaşımdan beri buradayım, sekiz yıl oldu dul kalalı, sekiz yıllık kocamdan, yeminler olsun,

sekiz kere öldürsünler ki, beni bakmadım kimseye şimdiye kadar ona baktığım gibi. Ah minel aşk, ah aşk-ı memnu! Bilseydim böyle olacak, sekizinci dakikada terk ederdim seni. Ama bugün yedi, yarın sekiz, her perşembe onun işi arz-ı endam, benimki seyr-ü sefa.

Yeminlerle geçti bunca zaman. Utanmalar, sıkılmalarla, vallahi ve de billahilerle, azap azap çarşamba akşamları ile hem pişman hem bahtiyar perşembe akşamları ile. Ben bir bakışına, kolunun altındaki bene mahkûm. Senin işin cezbetmek, kandırmak. Benim işim cezbolmak, kanmak.

Yıllar geçti aklayıp paklayıp gönderdim, ellenmeye kirlenmeye her perşembe. Ama geçen perşembe, bugün yedi, yarın sekiz, buradan sekiz sokak ötedeymiş, on sekizindeymiş çok gençmiş, yedi gelmiş sekize parası yetmemiş. Yedi kere vurmuş bıçağı ve sekizinci de kalbineymiş. Al kanlar akmış yerlere ten pembeymiş. Bugün yedisiymiş, mevlit okunacakmış o yüzden kimse gelmemiş.

M. İyidoğan

YARA KABUĞU

Işığa koşan mikro evren, patolojik bir ruh ağzımda, sırtımda gömüden bir aidiyet
Beynimin hançeri; mızrak, derisi yüzülen bir takvanın içinde (unutulan el) beyin boşluklarım morfin yağmuru.
Ahşaptan bir kuşum, Allah'ın ateş böceklerinde dönüp duran yıldız, Venüs ve Uranüs çarpışması, üç gözlü yılan
(Sesimde tarih kanıyor)
Tutsak Mayayım, hapsolan 2012, denizlerin şarkısında şeytan üçgeni, kasığımdan yalnızlık damlıyor, yalnızlık ki
kendini vuruyor! -Bir kentin savaş çağrısı...
Damarlarımda ölü bir adam, tanımadığım, alnında hadım korkusu, sarsılıyor! Demeter tırnaklarımda kirli bir ırmak,
uyandı Apollo, ikiz yatak.
Utanç mevsimi bu, bir melek saklanıyor kafeste, demir okyanusta yüzen uçurum, (yüzgeçlerim alabora)
Kobalt hokkabaz girdi gözümde içeri girdi, girdi gözümde içeri! Kaçacak yer yok! Son flütün son melodisi ağır
melodram kayıp ilanlarında,
Yağmurların alçak kubbesinde minimal sözcükler, teatral Kleopatra.
Bağlanıyor tenim, tenim Süleyman. Kemikle bilenen çocukların halifesiyim. Tahtım çukur tahtım köz.
Boğulan bir halkın ayak sesiyim! Koptu urgan, saçlarımız kaygan. BAĞIR TÜRKÜMÜZÜ! İNSAN, KALBİMDE
YEMİN!
İncinen ruhum yara kabuğu, deviniyor hala kasığımda annemin!

LİMON ÇİÇEKLERİ

Ben küçükken bahçede,
Toplaşırdık bütün aile.
Hala, kuzen, dede, babaanne, tek eksik baba ile anne.
Gündüzleri hissetmesem de yoklukları yara gecelerde.

Sohbetin demi koyulaşırdı çayla,
Fırından yeni çıkmış kek de yanında,
Akşam sefaları, küpe çiçekleri saksılarda,
Sanki bir dost, bir akraba.
En sevgili limon çiçekleri hep yanımızda, mis kokusuyla.

Kiraz ağacı uzanırdı komşu bahçeden,
Dikenleri görmezdim kırmızı açan güllerden,
Gözlerdeki parıltılar yıldızlatırdı geceleri,
Çocuk aklı yanan sönen bir ateş böceği,
Unuturdum o gecelerde bütün eksiklerimi.

Hadi bir şarkı söyle derlerdi bana,
Bense dünden meraklı tam da o âna.
Atardım kendimi bahçenin ortasına,
Mikrofon yaptığım kolonya şişesi avuçlarımda,
Bir yandan söyler bir yandan dans ederdim doyasıya.

Çok mutluydum küçücük bahçemizde,
Uçuşan toz pembe eteklerimle,
Düşmezdim, dizlerim kanamazdı,
Çünkü herkes beni koruyup kollardı.
Ama çocukluğun ömrü kelebeğinki kadardı.

Bir gün büyüdüm ve işler değişti.
Soframızdan o şen kahkahalar eksildi.
İlkten dedem ardından babaannem gitti.
En sonunda bahçemizi limon çiçekleri de terk etti.

Bahçemiz dar geldi hayallerimize, taşındık yüksek katlı bir eve,
Büyüklerim düştü miras yolunda birbirine,
Benimse ilk evim hep rüyalarımı süsledi,
Ama gerçek hayat rüyalar gibi değildi.
Çocukluğumu yakmaya bir kıvılcım yetti,
Her şey bir yangında kül oldu, yandı, bitti.

Ne uçuşan pembe eteğim kaldı geriye,
Ne kristal kolonya şişesi,
Sonradan batmaya başladı yüreğime, hayatın tüm dikenleri,
Küçücük bahçemize gittim ağlayarak bir gece,
Mutlu çocukluğumu aradım çöktüğüm taş merdivenlerde.
Talan olmuş yangın yerine yaşlı gözlerle baktım.
Bir zamanlar yaşadığım mutlulukla vedalaştım.

Bir gökkuşağıydı çocukluğum, limon kokan yapraklar arasında.
Önce sarılarımı kaybettim, her güneş batışında.
Maviler de peşi sıra gittiler, etrafı bir karanlık bastı.
Pembelerimi yangın aldı, götürdü, pul paraya sattı.
Yeşiller soldu bitince yaz geceleri,
Mezarlara ekтім sonradan kırmızı gülleri.
Kendime sakladım hepsinden güzel bir rengi.
Beyaz açar yeşil yapraklar arasından limon çiçekleri.

KOLAJ; BURCU GÜNDÜZ

PEKİ ŞİMDİ NE OLACAK

Rumeli Hisarı surlarının dizleri dibinde oturmuş, Anadolu Hisarı tarafına doğru bakındı bir süre. Bir süre de denizin şairane akan dalgalarına daldı gözü. Ne kadar bir dalgınlıktan sonra bilmemekle birlikte, gözlerini üzerinde insanların gezindiği sahil betonlarına doğru çektiğinde, zeminin de dalgalandığını fark etti. Dikkat kesildi. Dikkatini verdikçe zemin daha da dalgalanıyordu. Hakikat dünyasına bağlı olduğu paslı zincirlerin birer birer kırıldığını gözlemledi. İnsanlar önünden geçiyordu. Kah Türkçe şakalaşılıyor, kah Arapça kelimeler birbirleriyle cebelleşiyor, kah Rusça cümleler bir hançer gibi fırlatılıyordu alıcının kulak kepeğine doğru. Son ve en zayıf zincirin de kırılmasına müteakip, kendisinin Marmara'nın suları üzerinde sürüklenen bir tur teknesi olarak yol aldığını sezinledi. Boğaz'ın en dar yerinde, deniz yüzeyine neredeyse sıfır olacak şekilde bir sürü kuş adeta yarış ediyordu. Perihan Hanım, Lady Mırmır, Crystal Palace gibi envai çeşit isimlere sahip tekneler bir o yana bir bu yana seyrediyorlardı. Rüzgarın keyfi yerindeydi; kadınların eteklerini uçuşturacak kadar kuvvetliydi, saçlarını savuşturacak kadar istekliydi. Güneş de ne şefkatliydi o gün. Çocuğunun omuzlarına bir hırka konduran anne gibiydi.

Rumeli Hisarı surlarının hemen bitimindeki bankta oturan yaşlı bir adama dikkati celboldu. Durakladı oracıkta. Nasıl bu denli ilgisini çektiğini anlayamadı bu adamın. Öyle bir bilinmezlik vardı ki üzerinde, tüm insanlık merak ediyor olmalıydı bu adamı. Tüm

dikkatini derleyip toparlayıp adamın ellerinden kurtarmak, hatta kaçıp uzaklaşmak istedi. Ancak kaçma hissi, evvela ayaklarından başlayıp tüm bedenini sardığı gibi, hemen akabinde yine evvela ayaklarından başlayıp tüm bedenini saran soğuk bir merak hissine kapılmıştı bile. Kimdi bu adam? Binlerce yıldır yeryüzünde varlığını sürdürüyormuş fikri, bir meşale gibi yandı beyninde. Hep yaptığı gibi bu kim olduğu veya olacağı hususunda zerre miskal bilgisi olmayan adamın şahsından bir kişilik yaratma çabasına girişmek arzusu nedense ve bilinmedik kuvvetlerce engelleniyordu. İçinde bir şeylerin kaybolduğunu sezmeye başladı. Ne olduğunu tanımlayamadığı şeylerin yitip gitmesi söz konusuydu.

Şimdi nereden çatmıştı bu adama? Hayatı, şu Marmara suyu gibi mütemadiyen akıp dururken bir bebek olarak dünyaya gözünü açtı. Çocuk oldu, oyunlar oynadı. Büyüdü, liseye gitti; başarılı bir öğrenciydi. Üniversiteyi kazandı, ailesini gururlandırdı. Kah güldü, kah ağladı. Kimi zaman sıkıldı canı, kimi zaman eğlendi. Uyudu, uyandı ve geçti yıllar. Aşık da oldu. Üniversiteyi bitirdi, işini gücünü aldı eline. Oldukça uzun geldi ömrü ilk başta ama hemen uzaklaştı bu algıdan. Aslında ne kadar kısaydı şu dünyada geçirdiği saatler, günler, aylar; nice anılar biriktirmiş, nicelerini unutmuş olsa da. Bu adama denk gelişinden itibaren artık eskisi gibi olmayacağı belliydi ne kendisinin ne de hayatının. Peki şimdi ne olacaktı?

ÖLDÜREN YASA İSTEMİYORUZ!

SOKAK HAYVANLARINA DOKUNMA

ÇİZİM: GAMZE BOZKURT

DUYGUSAL OTOPSİ

Büyük günahların kokusunu ancak kaliteli parfümler gizler. Yoksulluk zarafeti öldürür. Huzursuzluk huzurdan daha bulaşıcıdır. Aman Allah'ım kafam çok karışık. Nazi berbere ustura ile sakal tıraşı olan bir Yahudi çaresizliği içindeyim. Evimde beni her an öldürebilecek eli bıçaklı bir hırsız var. Oysa ben kanserim. Doktorlar en fazla iki aylık bir ömrümün kaldığını söylediler. Hırsızın bundan haberi yok tabii. Beni ne zaman öleceğini bilmeyen umut dolu insanları korkuttuğu gibi korkutacağını sanıyor zavallı. Korkutamaz ki! Beynimde konuşan başka bir kadın var. O kadar hızlı konuşuyor ki kelimeler ağzından daha önce çıkabilmek için birbirleriyle kavgaya ediyor sanılır...

"Sude Hanım! Sude Hanım! Uyanın lütfen!"

"Ah pardon! Ben... Siz kanepeye uzanın deyince..."

"Gözlerinizi kapatın ve sadece düşünün deyince..."

"Mühim değil. Görmek istediğim şey tam da buydu aslında. Bilinçaltınızın ne kadar dolu olduğunu, sizi buradan nasıl da kolayca alıp götürdüğünü görmüş oldum."

"Öyle mi? Genel olarak bilinçaltımla iyi geçiniriz aslında. Bana sormadan beni bir yerlere götürmezdi. Hakkı var birbirimizi iyi idare ederiz yıllardır."

"Anlıyorum. Peki gelelim burada olma sebebinize. Erkek arkadaşınızı çok sevmenize, onunla vakit geçirmekten keyif almanıza rağmen neden ondan uzak durma ihtiyacı hissediyorsunuz?"

"Barış'ı çok seviyorum. Kendisi çok müstesna bir insan. İşinde de iyi bir doktor. Birçok hayat kurtarmış. Hastalarının hayatlarına dokunmuş. Onunla birlikteyken zaman gerçekten de sessiz bir testere gibi. Hiç hissettirmeden akıp gidiyor ancak içimde bir korku var. Hem onunla olmak istiyorum hem ondan ayrılmak istiyorum."

"Peki Barış Bey son zamanlarda size karşı nasıl davranıyor?"

"Buzullara düşen kitap dolu bir uçakta canlı kalan tek insanı düşünün. Isınmak için bir kitap hariç tüm kitapları yakıyor. O kitabı yakmaya kıyamıyor, her gün okuyor. Kitap bitince onu yakmak yerine tekrar okumaya başlıyor. Kitabın adı, "Güneşli Günler." İşte Barış için ben o kitabım."

"Anladım. Yani size çok değer veriyor. Peki bu durum hoşunuza gidiyor mu?"

"Hem evet hem hayır."

"Neden evet, neden hayır?"

"Evet çünkü her insan gibi sevmek, ilgi görmek güzel. Hayır çünkü bir sevgili bu kadar iyi, bir hayat bu kadar yaşamaya değer ve de bir ilişki bu kadar pürüzsüz olamaz. Televizyonda gündüz kuşağında faili meçhul cinayetlerin katillerinin yakın akrabalar çıktığı, DNA testi sonucu aranan babanın yaşlı üst komşu olduğu, genç kızların sırf iki güzel cümle işittiği için evli ve yaşlı adamlara kaçtığı programlar izleyince sanırım ben bu dünyaya ait değilim diyorum. İnsanların yaşadıkları hayatlar filmleri gibi. Hollywood filmleri hem de. Benim hayatım ise sonu belli olan beşinci sınıf bir Bollywood aşk filmi gibi."

"Sude Hanım, iyi ve kötü şeyler sürekli olarak uğrar hayatlarımıza. Bir nevi bizi ziyaret ederler. Hayatınızın bu kısmında size iyi şeyler uğruyor olamaz mı? Hem o bahsettiğiniz programlardaki insanlar psikolojik açıdan sağlıklı insanlar. Normal insanlar normal hayatlar yaşarlar. Ne zaman ki psikolojileri bozulur anormal davranışlar sergilerler. Belki de sizin hayatınız olması gerektiği gibidir. İyi şeylerin sıkça uğradığı bir hayata sahip biri olamaz mısınız?"

"Olabilirim. Sorun da burada zaten. Hayatıma uğrayan iyi şeylerin kullanım süresi dolmak üzere gibi hissediyorum. Her an mutsuzlukla göz göze, huzursuzlukla burun buruna gelecekmiş gibi hissediyorum. Bu da bana Kurban Bayramı'nda kesilmekten kaçarken araba çarpması sonucu trafik kazası kurbanı olan bir kurbanlık hayvan gibi hissettiriyor."

"Sude Hanım, açıkçası sizi anlamakta güçlük çekiyorum. Her an bitebilir korkusuyla mutlu olmaktan rahatsız olmak çok rastlanılan bir durum değil. Bir psikolog olarak ilk kez böyle bir durumla karşılaşıyorum. Sizinle bu on yedinci seansımız ve henüz bir ilerleme kaydedemedik."

“Ne oldu Janset Hanım? Siz biraz sinirlendiniz mi? Psikologlar danışanlarına karşı yargılayıcı bir tavır içinde olmaz diye biliyordum?”

“Kusura bakmayın Sude Hanım. Haklısınız. Biraz sınırimi aştım sanırım. Profesyonelce davranmam gerekirdi. İsterseniz terapi sürecimizi burada bitirebiliriz.”

“Tamam bitirelim. İstedğim şey de buydu zaten.”

“E madem bitirmek istiyordunuz neden on yedi seanstır geliyorsunuz Sude Hanım?”

“Beni anlamanız için içinizdeki gerçek duyguları görmem gerekiyordu. Bunun için de bu zamana kadar beklemem gerekti. Sonunda bir psikolog olarak değil bir kadın olarak bir arkadaş olarak karşımdasınız. Benimle ilgili her şeyi biliyorsunuz ne de olsa. Arkadaş sayılırız diye düşünüyorum. Ben sizi yeterince tanımıyorum ancak siz de kendinizi anlatırsanız zamanla sizi tanıyabilirim. Toplumun genelinin verdiği tepkileri çok önemsemem. Hem toplum dediğiniz ne ki? Okuma yazma bilmeyen insanların oy kullanıp profesörlerin hayatına etki ettiği bir toplumun canı cehenneme! Affedersiniz.”

“Peki dediğiniz gibi olsun ancak seanslarımıza devam etmeyeceksek ne zaman nerede görüşeceğiz? Çok fazla vaktim yok açıkçası.”

“Burada bu şekilde devam edeceğiz. Her seansın ödemesini yapmaya devam edeceğim. Seanslarımız artık bir psikologla bir danışanın görüşmesi değil de iki arkadaşın görüşmesi şeklinde olacak.”

“Sude Hanım bunu kabul edebilir miyim emin değilim. Mesleğim açısından etik değil.”

“Janset Hanım lütfen beni kırmayın. Şöyle düşünün. İki arkadaş olarak yüz yüze konuşmamız gerekenler var ve sizin zamanınız olmadığı için buluşup konuşamıyoruz. Benim seanslarımın olduğu zamanlar sanki sizin boş zamanınızmış da ben de sizin yanınıza gelip sohbet ediyormuşuz gibi düşünün. Artık danışanız değilim. Mesleğiniz açısından etik olmayan bir durum olması için tüm bunları bir danışanızla yapmanız gerekir. Değil mi?”

“Evet haklısınız.”

“Peki diyelim ki şu an bir danışanla randevunuz yok ve bir arkadaşınız sizi ofisinizde görmeye geldi. Ona bir kahve ikram edip sohbet etmez misiniz?”

“Ederim tabii.”

“E o zaman bir problem yok.”

“Tamam ama seanslarımız pardon görüşmelerimiz için ücret kabul edemem.”

“Tam bir profesyonel olduğunuz için bunu

söyleyeceğinizi biliyordum. Şimdi daha da güzel oldu. Ücret alsaydınız bana kıyamaz, akıl veremez ve beni yargılayamazdınız.”

“Teşekkür ederim çok incesiniz. Peki şimdi nasıl yapıyoruz?”

“Öncelikle profesyonellik ve psikologluk gömleklerini çıkarman gerekiyor. Sonra da şu sizli bizli konuşmalardan kurtulmamız gerekiyor Janset.”

“Peki Sude.”

“Harika! Şimdi oldu işte”

“Eee anlat bakalım? Derdin ne senin?”

“Vayyy sert giriş oldu. En sevdiğim.”

“Pardon! Seni kırmak istemedim Sude.”

“Mühim değil. Kırmadın aksine samimiyetimizi perçinledin Janset. Derdime gelecek olursak da derdimi bilsem söyleyeceğim o yüzden derdimi bilemiyorum.”

“O zaman hissettiklerini söyle ben de derdini tespit etmeye bakarım.”

“Olur. Hissettiklerim az önce de dediğim gibi Janset. Güzel bir arabaya sahibim. Yolda ilerliyorum ancak her an araba bozulacak da yolda kalacakmışım gibi hissediyorum.”

“Bence sana rahat batıyor. Herkesin özendiği fil dişi kulen tozlu diye üzülyorsun. Olacak şey mi bu?”

“Neden olmasın? İnsan sahibi olmadığı şeyler hakkında sürekli atıp tutar da ancak onlara sahip olduğunda gerçek duygu ve eylemleri ortaya çıkmaz mı?”

“Biraz açar mısın?”

“Hani hep denir ya, şu kadar param olsa şöyle yaparım böyle yaparım. Milli piyangoda büyük ikramiye bana çıksa şu kadar şunu alırım.”

“Eeee?”

“İşte piyango kendisine vuran insanlar da piyango vurmadan önce aşağı yukarı öyle konuşur. Ta ki piyango vurup da paraya sahip olana kadar. Sonrası malum hikâye bilirsin. İntihar ya da delilikle biten hayatlar.”

“Biz ona deli demeyelim psikolojik olarak eksik insan diyelim.”

“Siz psikologların gerçekleri başka kelimelere evrimleştirip sonra da bilim sosuna batırıp sunmanıza bayılıyorum.”

“Ama öyle. Eğer deliye biz de deliye deli dersek sokaktaki vatandaştan ne farkımız olur ki?”

“Haklısın. Sokaktaki vatandaş ofis açıp dert dinleyip para kazanamıyor. Aksine birbirini doldurup derdine dert ekliyor. Ve bunu yaparken de muhtemelen bir şeyler içip biteviye para harcıyor.”

“Her neyse konumuza dönelim Sude. Sana rahat batması üzerine konuşuyorduk.”

“Öyle mi? Teşhisi koydun yani? Bana rahat batması değil psikolojik yoksunluğumu konuşmuyor muyduk psikolog hanım?”

“İstersen burada bırakabiliriz.”

“Kızma canım şaka yapıyorum. Evet bana rahat batıyor belki de. Bilemiyorum. Piyango bana vurdu belki de ama ben farkında değilim.”

“Ya da o vuruşun şoku içindesin?”

“Aksine o vuruşun bilinci içindeyim. Derdim de o zaten.”

“Ya Sude ne diyorsun sen? Harika bir hayatın ve sevgilin var diye mi mutsuzsun? Açık konuş artık.”

“Evet.”

“Neden peki?”

“Çünkü beni mutlulukla sarhoş edip gidecekler. Uyandığımda mutsuzluğumla göz göze geleceğiz. Mutsuzluğum bana, “Haydi toparlan, gidiyoruz.” diyecek. Sonra saatlerce video izlediğim uykusuz geceler başlayacak. İş yerindeki gereksiz insanların gereksiz sohbetlerine maruz kalıp onlar gibi davranmak zorunda kalacağım. Üçü bir arada kahve ve sigara içerken ikisinin de ne kadar zararlı olduğunu düşünün düşünün bitireceğim her ikisini de. Hayatımdaki mutsuzluğun tüm sorumlusu zavallı izmaritmiş gibi boğup atacağım onu. Evliliğe inanmayacağım ama yalnız ölmekten korkacağım.”

“Peki, anlıyorum seni.”

“Gerçekten mi?”

“Evet anlıyorum ama sana yardımcı olamam çünkü hayat mutluluk ve mutsuzluk odalarıyla dolu bir malikâne ve biz bu malikânede ölene kadar çıkış kapısının anahtarını arayacağız. E ister istemez bazen mutluluk bazen de mutsuzluk odalarına girip çıkacağız. Hangi odaya girsek üzerimize o odanın içindeki duygu sinecek. Bize düşen onların geçici olduğunu bilmek. Sen bunun farkındasın aslında ancak sen olaya diğer tarafta yani mutluluk odasında olduğun için oradan bakıyorsun.”

“Diyorsun ki şimdi içinde bulunduğun odadan bittabi çıkacaksın ve mutsuzluk odasına gireceksin ancak korkma sonra tekrar mutluluk odasına gireceksin.”

“Aynen öyle Sude.”

“Böyle düşününce bir rahatlama geldi bak.”

“Ne yaparsın işte gerçekleri başka kelimelere evrimleştirip bilim sosuna batırıp sundum.”

“Janset!! Çok fenasın. Burada psikolojik yoksunluk çeken bir arkadaşın oturuyor. Dikkat edersen deli demedim.”

“Arkadaşız sanıyordum. Psikolog gömleğini çıkarmamı söylemiştin. E arkadaşın olarak bir şaka da ben yapamaz

miyim canım?”

“Şaka şaka. Takılıyorum. Yapabilirsin tabii. Dediklerin beni rahatlatmakla kalmadı artık hayata farklı bir açıdan bakmama sebep olacaklar sanırım.”

“Çok sevindim. İçinde bulunduğun mutluluk odasının tadını çıkar.”

“Çıkaracağım. Sen hangi odadasın peki? Madem arkadaşız sorabilirim bence.”

“Ben o malikânedeki odalara girmeden sadece koridorlarda dolaşıyorum.”

“Çok ilginç. Biraz daha açar mısın?”

“Özetle bir erkek arkadaşım vardı. Üniversitede tanışmıştık. Uzun bir birlikteliğimiz oldu. Uzun hikâye be boş ver.”

“Anlat anlat dinlerim ben.”

“Özetle beni aldattı ve ben de insanlara ve ilişkilere olan güvenimi kaybettim. Bir daha birini sevebilir miyim birine güvenebilir miyim emin değilim.”

“O zaman koridorlar değil de malikânedeki mutsuzluk odalarında takılıyorsun diyebilir miyiz?”

“Yok yok. Mutlu değilim ama inan mutsuz da değilim. Buraya gelen danışanlarımın hayatlarını dinledikçe bu durumum daha da sağlamlaşıyor. İnsanlar, ilişkiler, hayat tüm bunlar çok karmaşık ve yorucu. Koridorlar iyi yani bakma sen.”

“Anladım. Peki şu erkek arkadaşın. Kimdir nedir? Neden aldattı sence seni?”

“Barış mı? Bilemiyorum kendisine sormak lazım. Şimdi seninle aynı mutluluk odasında. Sen sorabilirsin.”

“Nasıl yani?”

“Evet tam da düşündüğün gibi. Sen anlatır anlatmaz olayı anladım ancak hayat bu yapacak bir şey yok.”

“Ama peki neden? Yani neden beni dinlemeye devam ettin? Şeyy ben çok üzgünüm. Özür dilerim.”

“Dedim ya Sudeciğim. Ben koridorda mutluyum. Mutluluk ve mutsuzluk odalarını gezmeyi tercih edenlere kıyamam onları eleştiremem. Barış odaları gezmeyi tercih ediyor ve görünen o ki seninle mutluluğu bulmuş. Ne mutlu size.”

“Janset tekrar özür dilerim. Bilmiyordum.”

“Dert değil Sude. Özür dilemeyi bırak. Hem çok öncedendi. Senden de önce. Dedim ya üniversite yılları. Köprülerin altından çok sular aktı. Hatta tsunamiler oldu o köprüler yıkıldı. Sadece akan sular değil köprüler bile değişti. Ben böyle mutluyum ve Barış da benim şahsi malım değil. Hem bak sen mutluluk odasında mutsuzdun o durumu çözdük di mi? Sen ona bak. Bunları düşünme.”

“Çözmüştük. Bu tuhaf tesadüf beni üzdü. Şu an o odadan çıktım. Mutsuzluk odasındayım. Üstelik yalnızım. Birlikteyken mutsuz olan insanlardan da kötü durumdayım.”

“O zaman şimdi ne yapıyoruz?”

“Ne yapıyoruz?”

“Mutsuzluk odasından mutluluk odasına bakıyoruz. İçinde bulunduğun odanın geçici olduğunu, orada şu an dinlendiğini, mutluluk odası için enerji topladığını düşünüyoruz.”

“Janset sana bir şey söyleyeyim mi?”

“Tabii.”

“Şimdi ben mutluluk odasına yine gitsem onun da geçici olduğu gerçeğiyle yine yüzleşeceğim. Tamam mutsuzluk da geçici diyeceksin ki dedin.”

“Eeeee Sude? Nereye varmak istiyorsun? Lütfen benim yüzümden Barış’la olan ilişkinizi...”

“Yok yok. Bu oda oda gezme işi hem yorucu hem aldatici. Ben yeterince oda gezdim. Koridorda bana da yer var mı?”

“Olmaz mı? Var tabii. Yalnız söylemeyi unuttuğum bir şey var.”

“Neymiş?”

“Mutluluk ve mutsuzluk odalarına giden yol koridorlardan geçer.”

“Yani?”

“Onlardan kurtulamazsın.”

“Ama sen?”

“Sıramı bekliyorum.”

“Haydaaa! E en başa döndük o zaman!”

“Malikânedeki hayat böyle işte, yapacak bir şey yok. Hani dedim ya malikânede bir anahtar ararız. O anahtarı bulana kadar ömür biter. Tam buldum diye sevinirken malikâne başımıza yıkılır.”

“Ölürüz yani.”

“Aynen öyle.”

“Tuhaf olacak ama o zaman o anahtara ölümün anahtarı diyebilir miyiz?”

“Diyebiliriz.”

“Peki sence ölüm nasıl bir şey?”

“Çok aldatici bir şey.”

“Yani?”

“Yani ölüm ölen için değil kalan için bence. Ölen öldüğüyle kalıyor kalan kaldığıyla. Ceketini alıp odadan çıkıyorsun. Kalanlar düşünüp duruyor nereye gittiğini.”

“Belki ölenler de kalanları bırakıp gittikleri için üzülüyordur öyle deme.”

“Belki de.”

“Peki ölünce ne olacak sence?”

“Bilemiyorum Sude. Ölmeden de bilemeyeceğim. Belki doğmadan önceki gibi hiç olacağız. Belki toprakta bir karbon olarak hayatımıza devam edeceğiz. Bir solucanın bağırsaklarında dolaşacağız. Ya da bir bitkide can bulacağız. Belki rutubetli bir evin temelinde kalacağız. Belki de tüm dinler tarafından anlatıldığı gibi olacak. Şu an ki gibi duyguların değil de yaşanan hayatın otopsisı yapılacak ve sonunda cennet ya da cehenneme gidilecek. Peki sence ne olacak?”

“Bence bunu hiçbir zaman bilemeyeceğiz. Çok yorgun geçen bir günün sonunda sonsuza değin deliksiz uyuyacağız.”

“Deliksiz diyorsun ha?”

“Evet hem de en deliksizinden.”

“Hadi bakalım. Ölelim görelim.”

“Pardon?”

“İntihar etmeyeceğiz korkma Sudeciğim. Süremiz doldu. Hadi bakalım hayırlısı anlamında yani.”

“Hay ahmak kafam! Hemen kalkıyorum. Kusura bakma. Daldım gittim.”

“Hadi hadi! Vaktim yok. Başka görüşmelerimizde dalarsın.”

“Peki peki. Hadi görüşürüz.”

“Aaa Sude! Az kalsın ödevini unutuyordum.”

“Ödev mi?”

“Evet. Madem kurallar değişti ben de yeni bir kural getirdim. Her görüşme sonunda sana bir ödev vereceğim. Ödevin detaylı bir şekilde yazarak cevaplaman gereken bir soru olacak. Yazılı cevabını bir dahaki görüşmeye getireceksin.”

“Peki dinliyorum.”

“Ödev 1: Sence öleceğini bile bile yaşayan özgür bir insan mı, öleceğini bilmeden hayvanat bahçesinde kafeste yaşayan bir iguana mı daha mutludur?”

“Bunun için diğer görüşmeye kadar beklemeye gerek yok. Cevabımı hemen verebilirim. Ama sözlü olarak.”

“Offf! Peki! Çabuk ol ama!”

“İkisi de mutsuzdur. Çünkü bilseler de bilmeseler de yaşam ölümün nefret ettiği üvey kardeşidir. Ve her kardeş biraz sıkıcıdır.”

ÇİZİM: SOGAND SEDİGHİ

هفته‌لق ادبی خانم مجموعه‌سی

باش محرر: محمد رؤف

اداره‌خانه‌سی باب عالی جاده‌سنده سودی کتبخانه‌سی فوئده‌دائرة مخصوصه . تلفون: استانبول ۱۲۹۲
آبونمان عادی لسخه‌لر ۳۰۰، نفیس کاغذیلر ۶۵۰ غروشدر.

تورك صحنه‌سنگ ايلك تورك مئله‌سی عقیفه خانم

قادیلق عالی : قادیلر نه‌یه قادر دکلدرلر ؟ (فاروق عزت) . - اوخانلریته یاردیم ایچون (نجیبه ثریا) . - چوجوقلرمزك
صحنی (خانم دوغتور) . - کوچوك حكایه : یرازدواج مراسنده (مدحت عمر) . - هفته‌لك قهقهه‌سی : رسامله موده‌ل (سعدی) . -
سوك موده‌یكی قورسه‌لر . - یكی نفرقه : كنجلك (محمد رؤف) . - نوات اسرارى (عائله طیبی) . - خانم مطبخده : بعض
اوقات طاقیلر (دادی قافه) . - سالون آداب معاشرتی (شهریار فخام) . - الحرا سینمه‌ماسی .

نفیس کاغذلیسی : ۱۰ غروشدر

بونسخنك فیثاقی : ۵ غروشدر .

AYLAK'sızlar

İMTİYAZ SAHİBİ
AYLAK YAYIN

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
İLAYDA BUSE UYAR

YAYIN YÖNETMENİ
ONUR DOĞAN

YAYIN SORUMLUSU
ALPASLAN AYAZ – ÖZDEN ATASAGUN ÇELİK – DENİZ TOPRAK

SOSYAL MEDYA
ALPASLAN AYAZ – ESAT BİNGÖL

SON OKUMA
ÖZDEN ATASAGUN ÇELİK

SÖYLEŞİ
**ÖZDEN ATASAGUN ÇELİK – GÜLİN EREN SAYGIN
İLAYDA BUSE UYAR – SU KARATAŞ**

KAPAK ÇİZİMİ
ELİF NUR ÖZTEKİN

POSTER ÇİZİMİ
EROL AHMET TURHAN

ÇİZİM VE FOTOĞRAF
**ELİF NUR ÖZTEKİN – EROL AHMET TURHAN – HATİCE MÜLAZIMOĞLU – ÖZBEYEN ATALAY
SEVDA DENİZ ANIL – KADİR NAKİPLER – GAMZE BOZKURT – BORA ONAY
SOGAND SEDİGHİ – SEMİH KAYA – MUSTAFA İYİDOĞAN – BARIŞ YÜCEL – BERRİN BAYRAKTAR
SEVİL ERDAL – ESAT BİNGÖL – ERDAL EREN ÇAPAR – BURCU GÜNDÜZ**

ARŞİV
TAHA TOROS – CAN YAYINLARI – EVEREST YAYINLARI

YAZI
**MUHSİN ERTUĞRUL – HALDUN DORMEN – AYŞEGÜL ÇELİK – DİKMEN GÜRÜN – SELİM İLERİ – ALPASLAN AYAZ
ONUR DOĞAN – ÖZDEN ATASAGUN ÇELİK – İLAYDA BUSE UYAR – SERDAR BİLİŞ – TİLBE SARAN – SEVİL KÖYBAŞI
LEYAN SENAY – BİNNUR ŞERBETÇİOĞLU – SELİN ÇANKI CEYLAN – ERDEM BELİĞ ZAMAN
PINAR GÜNTÜRKÜN – TUBA ZEHRA SAĞLAM – ÖZGE ARSLAN – GÜLİN EREN SAYGIN
SU KARATAŞ – PINAR SARI COŞKUN – METİN BİRCAN
MÜGE SERT – MİRAY KOTİL – SEÇİL ERGİNLER – ECE BAĞCI – GÜL ÖZDEMİR – HAZAL ALICIGÜZEL
NUSRET KOSOVA – RABİA KARABACAK – ARMAĞAN CAN – PETEK KIRBOĞA & MUHARREM UĞURLU
ESRA KARATAŞ – BARAN EREN – ÖMER CAN KAPLAN – AYDIN AKYÜZ – BİNNAZ DENİZ YILDIZ
AYŞEGÜL GÜMRAH TUNCEL – DAMLA ADAM – MURAT ÖZTÜRK – OKAN ÖCAL**

www.aylakdergi.com

aylakdergiokur@gmail.com

[@aylakdergi](https://www.instagram.com/aylakdergi)

[@aylakdergisi](https://twitter.com/aylakdergisi)

AYLAK DERGİ